תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי שבועות

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי שבועות

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-שבועות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 8
הלכה ג 10
הלכה ד 13
הלכה ה 16
הלכה ו 16
הלכה ז 17
פרק ב 19
הלכה א 19
הלכה ג 24
הלכה ה 24
פרק ג 24
הלכה א 24
הלכה ב 26
הלכה ג 27
הלכה ד 30
הלכה ה 36
הלכה ו 38
הלכה ז 38
הלכה ח 43
הלכה ט 45
הלכה י 45
פרק ד 46
הלכה ב 46
הלכה ג 47
הלכה ד 49
הלכה ה 49
הלכה ז 49
הלכה ח 49
הלכה ט 50
הלכה י 51
פרק ה 52
הלכה א 52
הלכה ב 54
הלכה ג 54
הלכה ד 54
הלכה ה 56
הלכה ו 56
פרק ו 56
הלכה א 56
הלכה ב 60
הלכה ג 63
הלכה ד 63
הלכה ה 66
הלכה ו 67
הלכה ז 68
הלכה ח 69
פרק ז 70
הלכה א 70
הלכה ב 75
הלכה ד 78
הלכה ה 79
הלכה ו 81
הלכה ז 84
הלכה ח 86
פרק ח 88
הלכה א 88
הלכה ב 91
הלכה ג 92
הלכה ד 96

פרק א

הלכה א

שבועות שתים שהן ארבע. או ארבע לחיוב וכו'. התוס' במכילתין דף ה' ע"א ד"ה שתים שהן בפנים כתבו לפירש"י בשבת שתים הוצאה והכנסה דחיוב וכו' והריב"א פי' שתים הוצאה דחיוב והוצאה דפטור וכו' וכתבו ובירושלמי בעיא אי איכא לפרושי מתני' כפירש"י או כפי' ריב"א. ובארתי בפנים דפירוש הא' הוא פירש"י והב' הוא פי' ריב"א. וכבר היה אפשר לפרש דמאי דקאמר או ארבע לחיוב כפי' ועוד יש לפרש שהביאו התוספו' שם דשתים שהן ד' בפנים היינו חיוב שמביא קרבן עליהם בפנים בעזרה והיינו ב' הוצאות ב' הכנסות ובחוץ היינו פטור ולפי' זה מתיישב יותר בפשיטות ארבע לחיוב ממש וארבע לפטור ממש אלא דמפשיטות הש"ס דלבתרה מיתפרשא שפיר טפי כדפרישית בפנים ופשיט לה הש"ס כפי' הריב"א ואין להאריך בזה:

לא אתינן מיתני אלא פטור שהוא כנגד חיוב. גם בזה הביאו התוס' בשבת דף ג' ע"א גבי פטורי דאתו לידי חיוב חטאת להכריח כפי' הריב"א שם בענין זה מהכא דפשיטוח יד לרשות אחרת הוא דקחשיב דהא כנגד חיוב קאמר משמע כמו הענין דנקט בחיובא דרישא. וכבר היה אפשר לפרש גם לפי פירש"י דעקירות הוא דחשיב והיינו כנגד חיוב שיכול לבא לצד חיוב אלא דכבר הכריחו התוס' שם מכמה הוכחות בלאו הכי כפי' הריב"א וע"ש:

הכניס חצי גרוגרת והוציא חצי גרוגרת חייב. מילתיה דר' יוחנן תליא בפלוגתא דר' יוסי ורבנן בבבלי שבת דף פ' ע"א ומייתי לה האי תלמודא בריש שבת ומסיק מה דאמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי דתני הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב בשני העלמות פטור ר' יוסי אומר בהעלם אחד ברשות אחד חייב בשתי רשויות פטור וקשיין אילו הוצאה והוצאה אין מיצטרפות כר' יוסי לא כל שכן הכנסה והוצאה הוי מה דאמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי. כלומר דהכנסה והוצאה בשתי רשויות הן ולר' יוסי פשיטא דאין מצטרפין והרמב"ם ז"ל בפי"ח מהל' שבת הל' כ"ד פסק כר' יוסי וממילא דלא קי"ל כר' יוחנן בהא:

ומנין שהוצאה קרויה מלאכה וכו'. מהכא משמע דגם הכנסה ילפינן מהאי קרא וכדאמר בהדיא בריש שבת לחד מ"ד אפילו הכנסה את שמע מינה כשם וכו' כמו שהבאתי בפנים אבל בבבלי ריש פ' הזורק קאמר אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא וכו' ונראה דלשיטתייהו אזלי דהתם קאמר וממאי דבשבת קאי וכו' גמר העברה העברה וכו' וא"כ י"ל דאף דהכנסה נמי ש"מ כדקאמר דהגזברים נמנעו ג"כ מלקבל מידן ולהכניס

ללשכה מ"מ עיקר הציווי היה שימנעו מלהוציא ביום השבת וממילא היו הגזברים נמנעין מלהכניס ומיהו לא היה הכנסה בכלל הציווי אבל שיטתא דהאי תלמודא ס"ל דאף דבחול הוה מדקרי לה מלאכה ש"מ וכמה שהביאו התוס' שם וא"כ יש לומר כדאמר ר' חזקיה בשבת דשם מלאכה קאי גם מהכנסה דכשם ויכלא העם מהביא כך נמנעין הגזברין וכו' ועוד דאיש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וגו' המכניסין נמי בכלל הוו ולפ"ז מוכרחת הגי' התם וממאי דבשבת הוה וכו' דאלת"ה קשיא אמאי לא יליף הכנסה נמי מדקרי מלאכה והכנסה נמי בכלל והתוס' מביאין שם ראי' לגי' ר"ח מדהכא ולמאי דאמרן דקאמר התם הכנסה מנלן משמע דהגירסא שלפנינו עיקרית היא ולא יליף הש"ס דילן אלא מדקאמר משה לא תפיקו. ולגי' ר"ח היה צ"ל דלא גריס ג"כ התם הכנסה מנלן:

פתר לה פתר חורן שבועות שתים שהן ד' ר"ע ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע ר' ישמעאל. כמסקנא דהתם רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי ומה דבעי ר' חגיי מר' יוסי אין לפרש כפשטיה דאטו לא ידע ר' חניי מתני' דפרק דלקמן דר"ע פליג אהעלם מקדש אלא כדפרישית בפנים והוי כעין דבעא מיניה רבא מרב נחמן התם בדף י"ט ע"א אליבא דר"ע העלם זה וזה בידו מהו וכו' ומסיק לה דלא שנא ופטור כדפי' רש"י ז"ל וכדהשיב ר' יוסי הכא דמהאי טעמא לא מיתוקמא ידיעות כר"ע בשום גוונא:

אמר רבי יוסי שאל יהושע בן ר"ע את ר"ע וכו'. סוגיא זו מסוגיות הקשות שבש"ס הזה וכבר בארתי בפנים בס"ד. והתוס' בדף ה' ע"ב ד"ה א"כ טיהרת סיד וכו' תמהו על דאמר הכא בדברי ר' יוסי בר' בון שאינן מצטרפות זה עם זה ונראה דט"ס הוא דהא בהדיא דריש בת"כ מן והיה מלמד שמצטרפין זה עם זה וכ"כ הר"ש ז"ל בפ"ק דנגעים דט"ס הוא ושהן גרסינן. ומ"ש שם דשיטתא דהכא אין שוה עם הש"ס שלנו ולא לתוספתא ולא לת"כ. כבר בארתי בפנים דשיטה זו עולה כפי הברייתא דת"כ בענין כהה וכהה מן הכהה. ובאמת לא מצאתי שביארו להעיקר מה דקשה לכאורה מאד במאי דאמר והתורה אמרה והנה כהה הנגע הכהה טמא והלא הכתוב הזה בשבוע השני ובטהרה מישתעי. וראיתי להרמב"ן ז"ל בחידושיו בכתיבת יד שהביא במקצת מהסוגיא מן ויהא זה למעלה מזה עד שמואל אמר ולא ביאר כלום בענין והתורה אמרה וכו' כ"א שכתב הא למדנו דלרבנן דאמרי אין זה למעלה מזה לא נקרא הקרום כהה מן הכהה ואע"פ שיהא דיהא מכולן וזה מבואר הוא והוא ז"ל לא כתב אלא להביא ראיה ולהתיר הפירוש מהי"מ דלרבנן סיד ושאת שוין הן והוא דעת הבעל המאור וגם דעת הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"א מהל' טומאת צרעת והכריח עוד לזה מההיא דרב אדא דאמר התם במשל דרבנן כגון מלכא ואלקפטא ורופילא וריש גלותא ומקשי האי זה למעלה מזה הוא אלא כגון מלכא ורופילא ואלקפטא

וריש גלותא א"כ נמצאת למד דאלקפטא הוא יותר חשוב מרופילא ואפ"ה אמרינן כגון מלכא ורופילא וכו' אלמא הסיד למטה מן השאת כמו שרופילא למטה מאלקפטא והיא ממראה הבהרת ולא ממראה השאת וכ"כ הוא ז"ל בספר המלחמות. ואין זה צריך לענייננו בביאור מה דאמר הכא והתורה אמרה וכו' וכבר בארתיה אני בפנים. ויש לקרב לפ"ז מה דאמר הכא דאין זה למעלה מזה אלא דמצטרף הסיד עם הבהרת והקרום עם השאת למאי דמדחי הש"ס התם דאין ללמוד מדברי ר"ע ותשובתו מכאן דזה למעלה מזה הוא אלא דילמא שאת ותולדתה בהרת ותולדותה ואין להאריך בזה בהיות שכבר מבואר הוא דלרבנן לא אמרי' זה למעלה מזה ונמצאת אומר דכולן מצטרפין זה עם זה דאפי' סיד עם בהרת וקרום עם שאת אמרינן דמצטרפין לרבנן וכמה שפסק הרמב"ם ז"ל שם הל' ג' וכסתם מתני' דנגעים ארבע מראות האלו כולן מצטרפין זה עם זה וכו'. כ"א נשאר עלינו לבאר בענין ההיא ברייתא דת"כ. שהבאתי בפנים דדריש על קרא והנה כהה ומפרש ליה כהה ממראיו ולא למטה מד' מראות ומעתה צריך ביאור וטעם לדברי הרמב"ם ז"ל שם סוף הפרק דלא מפרש להאי קרא כמבואר בת"כ בהדיא שכתב שם וז"ל בהרת שהיתה עזה כשלג ולאחר הסגר נעשית כהה כקרום ביצה או שהיתה בתחלה כקרום ביצה ונעשית כשלג הרי היא כמות שהיתה שאין עזות המראה סימן טומאה ולא כהייתו סימן טהרה אלא אם נתמעט מד' מראות ונעשית כהה מקרום ביצה שהרי נעשית בוהק ולפיכך טהור וא"כ מהו זה שנאמר בתורה והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן שאם כהה מד' מראות טהור וכן אם לא כהה ולא פשה ולא נולדה בו לא שער לבן ולא מחיה הרי זה טהור. והנה זה מבואר לנו דלענין דינא לא נ"מ מידי בין דרשא דת"כ ופירושא דקרא ובין הפי' שפי' הוא ז"ל שהרי לפירוש דהת"כ דכהה ממראיו הוא ולא למטה מד' מראות ע"כ. דמפרשינן לקרא הכי והנה כהה וגם לא פשה לפיכך טהור הוא דאע"ג דלפי האמת הוה קשה לכאורה והנה כהה דקאמר שהרי אפי' עמד המראה בעיניו בהסגר השני טהור הוא אם לא נולד לו שום סי' טומאה כמו פישיון או שער לבן או מתיה כדתנן בהדיא בפ"ק דנגעים במתני' הנזכר לעיל לפטור את העומד בסוף שבוע שני ומשום הכי תמהו המפרשים ז"ל על רש"י ז"ל שפי' בחומש כהה הוכהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו או פשה טמא והא לא מצינו עומד בעיניו בב' שבועות שהוא טמא כי אם בנגעי בגדים כדתנן בפ' י"א דנגעים וכסתם מתני' דלעיל ואין בזה שום חולק וכמו שהאריך הרא"ם ז"ל בזה ולא הועיל כלום ובסוף דבריו כתב בעצמו קשה בעיני מאד ממתני' דפ"ג דלא קחשיב אלא ג' סימני טומאה. מ"מ לדרשת הת"כ לק"מ דמצינו לומר דקרא ה"ק הנה כהה הנגע ממראה עזה למראה כהה ממנה וגם לא פשה טהור

ולאשמעי' רבותא לדיוק' הא אם פשה טמא אף דאין בו ממראה עזה שבתחלה אלא ממראה הכהה ממנה מ"מ מכיון שהוא ממראה הטומאה דטמא א"נ כפי' הר"ש והר"ב ז"ל דאשמעינן קרא דאפי' נשתנה משלג לסיד או איפכא לא אמרי' נגע אחר הוא וחוזר ומסגירו כבתחלה אלא כעומד דמי ומטהרו. אלא למאי דאמרינן מתפרש כל הכתוב לפי דרשת הת"כ שפיר. ועכ"פ למדין אנו דהברייתא דת"כ כסתם מתני' אתייא דקתני לפטור את העומד בסוף שני. וכן הוא הדין בעצמו לפי' הרמב"ם ז"ל בהכתוב דאו או קאמר והנה כהה למטה מד' מראות אפי' אם פשה טהור הוא שאין הפסיון כלום ולא פשה וגו' וכו אפי' אם לא כהה מד' מראות אלא שיש בו מראה א' מד' מראות ולא פשה טהור שהרי זה עמד בעיניו בשני. ומעתה ביותר צריך ביאור מפני מה לא פי' הוא ז"ל להכתוב כפי' הת"כ כיון דלדינא חדא הוי וכמה שהכריח בעל הברייתא להפירוש הזה מדכתיב הנגע ש"מ דאכתי ממראה הנגעים בו. והנראה לע"ד דהוא ז"ל למד פירושו מברייתא אחרת דת"כ הסמוכה להראשונה דגריס שם והנה כהה שאם העז וכהה כאלו לא העיז הנגע שאם כהה והעז כאלו לא כהה. כלומר שאין אנו הולכים אחר שהי' המראה בתחלה אלא אע"פ שהיה עז בתחלה ואח"כ כהה כאלו לא העז כלל וכן איפכא לחומרא אם כהה בתחלה ואח"כ העז. והשתא ע"כ דמפרשינן לקרא והנה כהה שכהה לגמרי למטה מד' מראות דאל"כ אלא ממראה עזה להכהה ממנה והיא מד' מראות א"כ מאי כאלו לא העז דקאמר והא אין ספק דכל א' מד' מראות הוא טמא בין מראה העזה בין הכהה ממנה ואי אפשר לפרשה אלא בענין זה שאם העז בתחילה ואח"כ כהה לגמרי אע"פ שפשה טהור שהוא כאלו לא העז כלל בתחלה דאזלינן בתר השתא ומהנגע דריש איפכא להשמיענו אגב דהדין כן הוא לענין טומאה אף דהאי קרא בטהרה מישתעי. וזה ע"כ צריך לומר כן לפי פשטה דברייתא. ולפ"ז האי ברייתא פליגא אברייתא דלעיל בפירושא דקרא וכתניא אידך הוא כמבואר ומפרש דולא פשה וגו' דקרא וכן אם לא פשה אף דלא נעשית כהה וכפי' הרמב"ם ז"ל דלמד מהאי ברייתא דמתפרש הכתוב שפיר טפי דבין רישא דקרא ובין סיפא השמיענו חידוש והנה כהה אפי' פשה ולא פשה אפי' לא כהה זהו הנלע"ד לדעת הרמב"ם ז"ל. והתיו"ט בפ"ק דנגעים האריך בפי' ברייתא זו ולענ"ד הדברי' כפשטן. ובענין ישוב דברי רש"י לולי דמסתפינא הייתי אומר שפי' רש"י ז"ל בחומש נפל ט"ס ובמקום או צ"ל אם פשה טמא ומתפרש כפי' של הרמב"ם ז"ל הכהה ממראיתו לגמרי למטה מד' מראות הא אם עומד במראיתו מאיזה מראה מד' מראות אם פשה טמא ועיקר החידוש השמיענו הכתוב אם כהה לגמרי אפי' פשה טהור וכן אם לא פשה אפי' לא כהה טהור אבל ראיתי להרמב"ן ז"ל בנימוקי חומש שמביא דברי רש"י

ובנוסחא שלפניו היה כתיב ולא פשה טמא ומדקדק עליו כמו שזכרנו שהוא נגד דברי רבותינו ז"ל ורש"י בעצמו כתב במקום אחר כמו כן וע"ש:

ומה חמית מימר בהרת שכהה מן הכהה יש לה טמא זו שאת וכו'. למאי שפירשתי איכא לאקשויי דהא לעיל אמרינן דכשאין אתה אומר זה למעלה מזה אין הקרום נקרא כהה מן הכהה אבל בהא אפשר לתרץ דהתם לערך השאת קאמר ומשום דאקרא קאי דהתורה אמרה דלפעמים הכהה הוא טמא כדפרישית לעיל וא"כ מוכרח הוא דלא מחשבינן להקרום שיהיה בפחות משתי מעלות מן השאת לענין הצירוף דאם אתה אומר כן מעתה אין להקרום שם אחר כ"א כהה מן הכהה שהרי אפי' לענין הצירוף אינו מצטרף עם השאת אלא עם הסיד שהוא במעלה אחת עליו וא"כ היאך תקיים הכתוב שהכהה דוקא הוא טמא לפעמים ולא הכהה מן הכהה הא הקרום הוא נקרא לעולם כהה מן הכהה והוא טמא אבל אם לא נאמר זה למעלה מזה ומצטרף הקרום בהדי שאת שפיר מתקיים הכתוב הכהה דוקא הוא טמא והוא הקרום לערך השאת. והכא קאמר לערך הבהרת דודאי אי אמרינן הקרום שניה לשאת וממין שלה הוא א"כ הוא להבהרת כהה מן הכהה. כללא דמילתא דכשאתה אומר הסיד שניה להבהרת והקרום שניה להשאת ולא זה למעלה מזה לפי מראיתו שפיר מתקיים הכתוב ודיוקיה שאתה מוצא דלפעמים הכהה והוא הקרום בערך השאת טמא כמבואר לעיל ובפנים והיינו אם פשה אבל הכהה מן הכהה שהוא למטה מן הקרום טהור. מיהו לענין פירושא דהאי ומה תמית מימר העיקר הוא כלשון הב' שפירשתי בפנים בזה דמסתברא דמסקנת הקושיא מדברי ר' יוסי היא:

הלכה ב

דרבי ישמעאל כרבי דר' אמר ונעלם מכלל שיודע. התם בדף ה' ע"א קאמר מאי משמע ומסיק אביי אליבא דרבי דקסבר ידיעת בית רבו שמה ידיעה ולא משכחת לה דלית ליה ידיעה אלא בתינוק שנשבה לבין הנכרים. וזהו דוקא לאביי אליבא דרבי וכפי גי' הספרים שלפנינו אבל הכא קאמר התם דמשמע ליה דרשיה דרבי מדלא כתיב והיא עלומ' ממנו וכן מוכרח מדעת הרמב"ם ז"ל שפסק בפ' י"א מהל' שגגות כרבי וכסתם מתר' דבעי ידיעה בתחיל' וכתב שם בסוף הל' א' לדרשי' דרבי דמאחר שנאמר ונעלם ממנו מכלל שהיתה שם ידיעה בתחילה ואפ"ה לא פסק דידיעת בית רבו הוי ידיעה שהרי כתב שם לעיל כיצד נטמא וידע שנטמא ואח"כ נעלמה ממנו הטומאה וכו' וזהו כסתם מתני' דריש פ"ב נטמא וידע וכו' דמשמע שצריך שתהא הידיעה אחר הטומאה ולאפוקי ידיעת בית רבו שהיא קודם הטומאה וכדכתבו התוס' בדף ג' ע"א ד"ה אי ר' ישמעאל וכו' וזהו בין לפירוש רש"י ז"ל בידיעת בית רבו שלמד שהנוגע בטומאה טמא

וידע שנגע אבל לא התבונן שנטמאה בטומאה כשנגע. ובין לפי' הראב"ד והרשב"א והר"ן ז"ל שפירשו דלא בעינן שידע שנגע אלא דה"ק שלא נעלם ממנו אלא שהוא טמא אבל יודע הוא שיש טומאה בעולם לפי שלמד בבית רבו שהשרץ מטמא וטמא אסור לכנס למקדש ובהאי ידיעה סגי לן בתחלה שאלו לא נעלמה ממנו טומאתו לא היה נכנס למקדש מפני שיש לו ידיעת בית רבו. והם ז"ל גורסין בגמרא אלא אמר רבא קסבר ר' ידיעת בית רבו וכו' ומדברי הרמב"ם מוכרח שהיה גורס אלא אמר אביי ותפס לדברי רבא לעיקר ואע"ג דאקשי ליה אביי מסוטה ומתורה לא חש להשיבו ולפרש כאביי משום דסתם מתני' מוכחא דהידיעה צריך שתהיה אחר הטומאה ושמא דרבא סבר דשאני הכא דכתיב ונעלם ממנו והוא יודע דמשמע דהאי והוא ידע קאי גם אונעלם שידע בתחילה וכן נמי דרשי' והוא ידע ואשם לידיעה בסוף כדקאמר הכא וכך הם דבריו ז"ל שם והיינו דקאמר רבא אי הוה כתיב והיא עלומה ממנו לא הוה דרשינן מוהוא ידע אלא לידיעה בסוף לחודה. ועכ"פ דעת הרמב"ם כרבא דסבירא לן כרבי וכדרשיה וכסתם מתני' דריש פ"ב דהידיעה צריך שתהיה אחר הטומאה ולאפוקי ידיעת בית רבו ומיהו בזה ע"כ אנו מוכרחין לומר דגמרא דילן פליג אירושלמי אליבא דר' ישמעאל כמ"ש התוס' שם מעיקרא דבש"ס דילן מוכרח דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחילה כלל ואפי' למ"ד דידיעת בית רבו הוי ידיעה לרבי לר' ישמעאל אפי' ידיעת בית רבו ל"צ ואלו הכא קאמר דר' ישמעאל כרבי. ולמאי דפרישית מבואר הוא דאפי' לרבי ולדרשיה ס"ל לרבא דידיעה גמורה בעינן בתחילה כסתם מתני' וכדעת הרמב"ם כאשר נתבאר ועיין בריש הלכה דלקמן:

ואפילו כר"ע אתיא וכו'. הכא מפרש לה לפי גי' הברייתא דת"כ דלא גריס בדברי רבי אלא הכי ונעלם מכלל שידע והוא ידע הרי שתי ידיעות ותו לא וא"כ יש לפרש דברי רבי כסברת ר"ע אבל התם דף ד' ע"ב גריס בדברי רבי א"כ מה ת"ל ונעלם ונעלם לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש וכדפשיט ליה רב כהנא מהאי ברייתא. דרבי כר' ישמעאל ס"ל. וזהו ממש איפכא מסוגיא דהכא דקאמר ר' ישמעאל כרבי אבל רבי איכא למימר דכר"ע ס"ל והתם מסיק דרבי כר' ישמעאל ס"ל בהעלם מקדש אבל ר' ישמעאל לא ס"ל לדרשת רבי דהא לא בעי ידיעה בתחילה כדאמר התם בדף ט' ע"א ובסוף פ"ב. ובפירוש דברי ר"ע ונעלם ונעלם שני פעמים וכו' פירשתי כפי' התוס' שם בשם ר"ת וע"ש שהרבו להקשות על פי' רש"י ומיהו נראה דהאי ש"ס סובר כפי' רש"י שפי' הטל וידע בין תרי ונעלם ודרוש דלאחר שהיתה ידיעה נעלם ולמימר דבעי ידיעה בתחילה וידיעה בסוף לא צריכא קרא דאי לא ידע שחטא אמאי ליתי קרבן והשתא קושיא דוהתיבון הרי

כתיב וכו' דלקמן קאי נמי אדרשת דר"ע דלעיל ונעלם ונעלם וכו' דהא לדידיה ידיעה בסוף ל"צ קרא א"כ נימא דאי הודע דבכל חטאות לידיעה בתחלה אתיא ואם דמסוגיא מהכא אינו מוכרח כ"כ לפרש כפי' רש"י דאפשר לפרש להא דונעלם ונעלם כפי' ר"ת וקושיא דהתיבון על אית דבעי וכו' לחוד קאי מ"מ הסוגיא דריש הוריות דלקמן מוכרחת היא לפרש כפי' רש"י וע"ש. ובמה דהקשו בהא דפירש דלידיעה בתרייתא ל"צ קרא וכו' דא"כ בכל החטאות למה לי או הודע ונימא דליבעי ידיעה בתחלה. זהו קושית הש"ס דהכא התיבון הרי כתיב וכו' ומשני פתר לה במחוייבי חטאות וכו' וזהו כמסקנת הש"ס דכריתות בדף כ"ו ע"א דפריך התם גבי חייבי אשמות תלוין שעבר עליהן יום הכפורים אימא כי מתיידע ליה בתר יום הכפורים נמי לא מייתי חטאת א"ר זעירא לא מצית אמרת דכתיב קרא ידיעה גבי חטאת יחיד וגבי נשיא וגבי ציבור וכו' ומסיק התם דכולהו שלש ידיעות צריכי להיכא דמתיידע ליה בתר יוה"כ דמייתי חטאת. ולפ"ז לא קשיא הך קושיא מידי לפרש"י ז"ל:

תלמוד לומר מאלה. כדרשת הת"כ בהאי ברייתא דדריש מאלה אטומאת מקדש וקדשיו דלעיל אבל בפ' שבועת העדות מייתי הש"ס איפך ברייתא דת"כ דדריש ר"ע אשבועת ביטוי שפתים דכתיבא גביה יש מאלה חייב ויש מאלה פטור וכדמייתי בבבלי שם דף ל"ג ע"ב ומיעוטא דתרומה דריש בפרקין מבה ויתבאר במקומו:

רבי אמר ואכל וטומאתו עליו וכו'. הך ברייתא דת"כ מייתי לה בזבחים דף מ"ג ע"ב וכדאמר רבא שם כל קרא דלא מפרש ליה רב יצחק בר אבדימי לא מפרשא דהכי אמר הואיל ופתח הכתוב בלשון נקבה וסיים בלשון נקבה ולשון זכר באמצע בטומאת הגוף הכתוב מדבר:

נעשית לו יוה"כ כאשם תלוי וכו'. דברי ר' יוסי בר' בון דהכא כדברי ר' זירא דהתם דף ח' ע"ב לומר שאם מת מת בלא עון והכי נמי אמר בכריתות דף כ"ו ע"ב גבי אשם תלוי אבל רבא פריך עליה דאם מת מיתה ממרקת אלא להגן עליו מן הייסורין והכי נמי אמר באשם תלוי התם ודברי ר' זירא ורבא תליא בפליגתא דלקמן שם אם מיתה ממרקת בלא תשובה או לא ועיין לקמן בהל' ו' מזה:

הלכה ג

אין בה ידיעה בתחילה וכו'. הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה פירש וז"ל זה אפשר בתינוק שנשבה לבין הנכרים ולא קדמה לו ידיעה וכו' וזהו כדמסיק אביי אליבא דרבי אבל בחיבורו חזר בו ולא פסק כאביי אליבא דרבי דידיעת בית רבו הוי ידיעה אלא כרבא

וצריך שתהיה הידיעה אחר שנטמא דוקא ואח"כ העלמה. ועיין בהלכה דלעיל ד"ה דר' ישמעאל ותמצא מבואר מזה. והתיו"ט לא הרגיש בזה בדברי הרמב"ם בחבורו:

והתודה עליו עונות אלו הזדונות וכו'. הך סוגיא אזלא כעין משמעות הסוגיא בכריתות דף כ"ה ע"ב דפריך התם מעיקרא על הקישא חטאים דומיא דפשעים וכו' אימא הנך פשעים דבני קרבן נינהו כדתנן ארבעה מביאין על הזדון כשגגה ומסיק אביי דמרישיה דקרא נפקא מדכתיב עונות אלו זדונות א"כ מפשעיהם למה לי אלא מופנה הוא להקיש מיהו האי ש"ס לא ס"ל לדרוש מהקישא דלא נפקא ליה אלא מקרא דבתרי' דתפס הזדונות וכו' ושעיר הפנימי יליף משעיר המשתלח והיינו דמייתי הכא מעיקרא דרשה דקרא דשעיר המשתלח ולא קאמר מקרא דשעיר הפנימי גופיה דכתיב ביה מפשעיהם לכל חטאתם ודרשי' מהקישא לחטאים שאינן בני קרבן כדאמר התם דף ז' ע"ב ומדכתיב לכל חטאתם דרשינן דשעיר הפנימי תולה הוא ואינו מכפר כפרה גמורה דאתיא לכלל חטאת קאמר כדהתם דף ח' ע"ב אלא משום דאהך הקישא איכא נמי למיפרך. כדפרכינן התם מעיקרא השתא דאמרת חטאים דומיא דפשעים אימא מה פשעים דלאו בני קרבן לעולם אף חטאים דלאו בני קרבן לעולם ומאי ניהו אין בה ויש בה אבל יש בה ואין בה כיון דכי מתיידע ליה בר קרבן הוא אימא לא ליתלי וכ"ת אין בה ויש בה שעיר החיצון הוא דמכפר אימא נפיק מיפך. והא דמשני התם אמר קרא לכל חטאתם מכלל דבני חטאות נינהו לא משמע ליה להאי תלמודא כהך סוגיא תדע דהא גבי שעיר המשתלח נמי כתיב לכל חטאתם ואפ"ה לא משמע ליה למידרש מגופיה דקרא דבחטאים דעכשיו אינן בני קרבן ואתו לכלל קרבן מיירי אלא מקרא בתרא דכתיבא כפרה ולא כתיב אלא עונות ש"מ דאתי לגלות דכולא כפרה דידיה בהני דלאו בני קרבן עכשיו הן ולענין זה נכללו בכלל דמיון העונות. ודאתו לכלל קרבן מג"ש דחטאתם חטאתם קא דריש כדאיתא בהסוגיא וכמבואר בפנים. והיינו דמייתי מעיקרא לכולא מילתא דשעיר המשתלח ובמאי דדרשינן ביה והדר מהדר הוא לשנויי הקושיא על המתני' וכלומר דהשתא דמוכרח כהאי דרשה גבי שעיר המשתלח ילפינן נמי גבי שעיר הפנימי במה מצינו לפרש כי הך בקרא דכתיב גביה וממילא שמעינן דשעיר הפנימי חולה אדידיה והחיצון מכפר אדידיה. והיינו נמי כוונת הקושיא מעיקרא מה חמית מימר וכו' דנכלל ג"כ בהקושיא כעין הס"ד דהתם דאימא נפיק מיפך. והיינו דאיכא בין הסוגיא דהכא ודהתם דהכא משמע דעיקר' דמילתא דדריש התם מהקישא בשעיר הפנימי לא ידעינן אלא לבתר דשמעינן דדריש כי הא גבי שעיר המשתלח ואע"ג דכפרתו מרובה ומכ"ש גבי שעיר הפנימי דאינו אלא על טומאת מקדש וקדשיו ומסתמא דברייתא בת"כ משמע דיליף

תליית דשעיר הפנימי מלכל חטאתם כמו שהעתקתי לעיל בפנים בסוף הל' ב' ולדרשת הש"ס דילן גלי לכל חטאתם אדרשא דהיקשא כדאיתא. ולדרשא דהאי ש"ס מכיון דמצינו דשעיר המשתלח תולה בכה"ג ילפינן נמי לשעיר הפנימי למידרש לכל חטאתם בהנך דאתו לכלל חטאת הוא תולה. והתוס' שם בד"ה ונכפר וכו' כתבו דלענין תליה לא מצינן למילף שעיר הפנימי משעיר המשתלח דשאני שעיר הפנימי דממשמעותא דקרא דכתיבי חטאים בקרא דוכפר משמע דמכפר לגמרי הלכך איצטריך לשנויא דהתם מדכתיב לכל ולא כתיב מחטאתם אבל גבי שעיר המשתלח לא כתיב חטאתם אלא גבי וידוי ולא בקרא דכפרה וע"ש ומיהו לענין דרשא דהקישא ודאי מצינו למילף שפיר שעיר הפנימי משעיר המשתלח כדמשמע הכא. ואיכא בינייהו טובא אי ילפינן מקרא דשעיר הפנימי גופיה כהש"ס דילן או דילפינן במה מצינו משעיר המשתלח במשמעת סוגי' דהכא ועיין בפרקין שם בתוס' סוף ד"ה מאי לכלל חטאתם ולעיל בד"ה דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה ואין כאן מקום להאריך ובחיבורי פני המנורה הארכתי בפלפול סוגיא זו והיוצא ממנה בס"ד:

ויתלה על אוכלי שקצים ורמשים במשמע. לכאורה האי ויתלה לאו דוקא הוא דמה שייכא תליה בחייבי מלקיות דהא אפי' הזיד בחיוב' דמלקות מכפר כפרה גמורה עליו היכא דלא אתרו ביה כדאמרי' בכריתות דף כ"ז ע"א רב תחליפא משמיה דרבא חייבי מלקיות שעבר עליהן יוה"כ חייבין פשיטא מ"ש מחייבי חטאות ואשמות ודאין סד"א התם ממונא הוא אבל הכא דגופא הוא אימא לא קמ"ל והאנן תנן הודע ולא הודע עשה ול"ת לא קשיא הא דאתרו ביה הא דלא אתרו ביה. וא"כ מתני' דשבועות בדלא אתרו ביה דאי אתרו ביה דינו מסור לב"ד ולא שייכא כפרה לא בחייבי מלקיות ולא בחייבי מיתות ב"ד דקתני התם והשתא אם במזיד בלא התראה מכפר שעיר המשתלח מכ"ש בשגגי' חייבי מלקיות אלא ודאי דויכפר עליהן פריך הכא וכדפרישית בפנים דעיקר הקושיא דמנלן דתולה על אלו דשייכא קרבן בהו. ואיידי דקאמר לתליה פריך בהאי לישנא ויתלה. ויש לפרש נמי דויתלה ממש פריך וזה למאי דאמרינן שם לעיל בדף כ"ה תני ר' חייא קמיה דרבא אשם תלוי בא על הנבילה וכו' ומוקי לה רבה התם הא מני ר' אליעזר ודאמרו לו היא המתן עד שתכנס לבית הספק וא"כ שייך אשם תלוי על ספק חייבי לאוין להך מ"ד והיינו דפריך אימא דשעיר המשתלח דבמקום אשם תלוי קאי חולה הוא על ספק אוכלי שקצים ורמשים וכיוצא בהן ומנלן דתולה על אלו דשייכא חיוב קרבן בהו:

יצאו שגגות שאין בהן חיוב קרבן. כצ"ל כמו שהגהתי בפנים דנראה דאסוקי מילתא היא. ולגי' הספר אפשר לדחוק ולפרש דלאו אסוקי מילתא הוי אלא דמסדר אמילתיה דשעיר משתלח במה הוא מכפר ובמה אינו מכפר וה"ק דאף דשעיר המשתלח מכפר על הזדונות לאו על כל הזדונות הוא מכפר דיצאו איזה זדונות שאין בהן חיוב קרבן דאינו מכפר וזהו זדון טומאת מקדש וקדשיו דאותו שעיר הפנימי מכפר כדתנן לקמן ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר הפנימי ויוה"כ מכפר. ושייך נמי לפי' זה הא דבתרה שייר וכו' כלומר בזדון מכפר הוא ושייר בו בשגגה דטומאת מקדש וקדשיו דאותו חולה הוא והיינו יש בה ואין בה ומה שיירתה לחיצון וכו' כדפרישית בפנים:

הלכה ד

מה אנן קיימין אם בשעיר נחשון וכו'. משמע דמקרא גופיה ליכא למילף מדכתיב לשאת את עון העדה לכפר וגו' משום דאיכא למימר בשעיר של מלואים דג"כ לכפר עון העדה היה כדכתיב ועשה את קרבן העם וכפר בעדם ואין לנו הכרח אחר דשל ר"ח היה אלא מדאין כיוצא בו לדורות כדאמר וכדפרישית בפנים דמתשובתו של אהרן אנו למדים והודה לו משה דיש חילוק בין קדשי שעה לקדשי דורות א"כ ע"כ של ר"ח הוא דנשרף וממילא משמע דשל ר"ח מכפר על עון העדה כדמסיק. אבל איכא למידק דהא לר"ש קיימינן השתא ואיהו הוא דפליג אהא בפ' טבול יום דף ק"א דלר' נחמיה דאמר התם מפני אנינות נשרפה היינו טעמיה דנשרף משום דקדשי דורות הוא ולא הותרה אנינות אצלו כדמפרש שם דכך היתה תשובתו של אהרן אבל לר' יהודה ולר"ש דפליגי עליה וס"ל מפני טומאה נשרפה כדמסיק התם שהיו רוצים לאכול בלילה אלא שאירעה טומאה באונס ולדידהו אין חילוק בין קדשי שעה לקדשי דורות כדמפרש התם דלר"י ור"ש תשובתו של אהרן היה שמא לא שמעת היתר אנינות אלא בלילה אבל לא ביום וא"כ לר"ש מנא ליה דשל ר"ח היה שנשרף דילמא של מלואים היה דשפיר מתפרש ג"כ קרא דעון העדה וכן תשובתו של אהרן. והתם מייתי לה ברייתא דת"כ דקאמר ואיני יודע איזהו כשהוא אומר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ר"ח ומבואר הוא דאם אין לנו לימוד אחר לכפרת שעיר של ר"ח אלא מהאי קרא גופיה א"כ קשיא היא גופה מנא לן דשל ר"ת היה ועליו הוא דנאמר כן אימא על שעיר של העדה של קדשי שעה קאי כדאמרן. וראיתי בברייתא דת"כ דגריס שם איני יודע איזה נשרף כשהוא אומר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם איזה שעיר נושא את עון העדה זה שעיר של ר"ח שנאמר ושעיר אחד חטאת לכפר עליכם. והאי קרא לא כתיבא אלא בשעירי הרגלים אלא דלסתם סיפרא דר' יהודה הוא ניחא אליביה דס"ל דשעירי

רגלים ושל ר"ח כפרה אחת מכפרין וכדדריש התם בפרקין מהקישא דושעיר ושפיר הוא דדריש הכא לכפר לכפר לג"ש אלא דלר"ש אכתי קשיא. והן אמת דגי' ברייתא דת"כ לא אתיא כפי פירושא דהתם אליבא דר"י ור"ש דהא לדידהו ע"כ דס"ל דבין קדשי שעה ובין קדשי דורות שוין הן דאינות לילה מותר ואנינות יום אסור כדאמר התם בהסוגיא וכדפירש"י ז"ל בשלמא לרבנן וכו' א"כ לכולן היו רוצין לאכלן בלילה אלא דלאחד מהן אירעה טומאה ושרפוהו וכדגרים שם בברייתא שתי דרישות למה אמר להו מפני מה חטאת זו נשרפה ואלו מונחות. ואלו בת"כ גריס אמר להם מפני מה נשרף זה ומפני מה נאכלו אילו. והא לא אתייא אלא כר' נחמיה וכדרשיה דקדשי שעה הותרה להן אנינות אפי' ביום אבל לא קדשי דורות. מיהו אליבא דר' יהודה אפי' לגי' דש"ס דהתם שפיר מיתרצא עכ"פ האי דרשה דדריש מקרא גופיה דשל ר"ח היה ומלכפר הוא דנפקא לן כדאמרן אבל לר"ש קשיא לשתי הסוגיות דהכא ודהתם מנא ליה למידרש מהאי קרא גופיה. ואפשר לימר דגם ר"ש דריש מדכתיב לשאת את עון העדה לכפר דלכפר מיותר הוא אלא דבכפרה לדורות קמ"ל קרא והוא של ר"ח והיינו האי דקאמר הכא מה חמית מימר וכו' דמנא לן למידרש הכי אליבא דר"ש ואימא עון העדה בטומאת קדש כר' יהודה היא כדפרישית בפנים ומשני דלא ניחא לר"ש לומר דכפרה אחת מכפרין הן וכו' כמבואר בפנים:

ועשהו חטאת קבעו לתלייה שלא ישתנה. התם בדף י' ע"א גריס אמר ר' יוחנן ומודה ר"מ בשעיר הנעשה בפנים שהוא אינו מכפר כפרתן וכו' ודריש לה מאחת בשנה כדפרישית במתני' ולשיטתיה אזיל הש"ס דהתם דמועשהו חטאת דרשינן הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת וכו' כדמייתי להך ברייתא בפרק טרף בקלפי דף מ' ע"ב ופשיט ליה התם מהברייתא דס"ל לר' יהודה הגרלה מעכבא. ולשיטתיה דהאי ש"ס בעיא דלא איפשיטא היא אליבא דר' יהודה כדגרסי' בסוף פרקין וע"ש:

ולא כבר כיפר יום הכיפורים. למאי דפרישית בפנים דלר"מ פריך משום דלכאורה נראה דאליבא דר"ש לא שייך למיפרך הכי דהא אין כפרתן שוה ס"ל להאי תנא אליבא דר"ש. ומיהו גם אליבא דר"מ דוחק הוא לפרש כדפרישית דהא לקמן אמרי' דאפי' בשני שעירי עצרת שייך לומר על טומאה שאירעה בין זה לזה ולמה לא נאמר כן על שקרב בחג הסוכות לטומאה שאירעה בין יוה"כ לסוכות לכך נראה דודאי אליבא דר"ש פריך ומפרש האי ש"ס להתוספתא לפי הס"ד דלא אמרינן לר"ש דקרב הוא ברגל הבא לשם חובת היום אלא קרב הוא לשם מה שהופרש ותדע דע"כ לר"ש לומר כן דהיאך יקרב שעיר של רגל בר"ח או ביוה"כ והא לא הופרש לשם כפרה זו וכן נראה מדברי התוספתא

דקאמר ר"ש שעירי הרגלים מכפרין אבל לא שעירי ר"ח ומודה ר"ש בשעיר שלא קרב שרגל וכו' כמו שהבאתי בפנים דמשמע דאע"ג דבר"ח כפרה אחרת הוי מ"מ מודה הוא דיקרב וקס"ד לשם מה שהופרש והשתא פריך הניחא קודם יוה" אבל האיך יקרב ברגל הבא אחר יוה"כ והלא כבר כיפר ביוה"כ דאע"ג דזה הופרש על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף ושל יוה"כ אשאין בה ויש בה הוא דמכפר דהא לא ס"ל להאי תנא אליבא דר"ש מוסף עליהן של יוה"כ וכו' מ"מ היה נראה לו כיון דיוה"כ מכפר הוא מכפר על כל טומאת מקדש וקדשיו ומשני רבי מנא מכיון וכו' כלומר לא כדקס"ד אלא לחובת היום הוא דקרב שכולן בכפרה אחת הן ומשום דבשינויא דר' מנא לא סגי אלא בשעיר דרגל זה שיוקרב ברגל הבא אבל לא לשעיר של רגל שיוקרב בר"ח הלכך משני ר' בון מכיון וכו' דהשתא מה שקרב בראש חדש נמי ניחא:

ברם הכא שכן אפי' בחול וכו'. הכי משני לה ר' זירא בבבלי פ' בכל מערבין דף מ' ע"ב והתם מקשי עלה ומי אית ליה לב"ש כולל וכו' והכא אסיק בקושיא לאידך גיסא כדבעי ר' יוסי שיהא צריך להזכיר ומיהו למסקנא קאמר הכא דקלסוניה להאי דלא אדכר כמסקנא דהתם דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן. ומ"מ למדנו מכאן כדברי ר"ת בתוס' דפ"ק דר"ה דף ח' ע"ב ד"ה שהחדש מתכס' בו והביא ראיה שם מהאי דתוספתא דשעיר של ר"ח היה קרב בר"ה והנהיג לומר ושני שעירים לכפר ובהדיא אמרו הכא כן ועוד מהדא דתני וכו':

הגע עצמך ששחטו שניהן כאחת וכו'. האי קושיא כדבעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא בפ"ק דזבחים דף ז' ע"א שעירי עצרת שקיבל דמי בשני כוסות ונזרק דמו של ראשון שני למה הוא בא. והתם גריס דאהדר ליה על טומאה שאירעה בין זריקה של זה לזה וקאמר לענין הבעיא דלעיל אם מכפר על עשה שלאחר הפרשה או לא ע"כ לא מיבעיא לי' וכו' דילמא את"ל קאמר ופירש רש"י ז"ל תרווייהו קמיבעיא ליה וכו' ודלמא לא קי"ל כר' זירא ולא איפשיטא בעיין. ולכאורה אמאי לא קי"ל כר' זירא כיון דלית לן שינויא אחרינא אמנם מהכא יש סיוע לפירש"י דאיכא לשנויי כדמשני ר' בון:

בשיטתן שאת אומר אין משנין מהו שיקרבו זה בזה. האי פירושא הוי כמה דבעי התם למימר מעיקרא לר' יוחנן דגמר לה ממתני' דרבנן ס"ל לב ב"ד מתנה עליהן והיינו דאהדרו ליה לר"ש הכי ומדחי לה התם בדף י"ב ע"א דילמא ר"מ היא וה"ת לדידי דס"ל כולן כפרתן שוה וכו' כדפרישית במתני' ומ"מ קמה מילתיה דר' יוחנן התם דגמרא גמיר לה וכדאמר הכא:

הלכה ה

כיון ששמע משה כן אמר וכו'. אע"ג דאלו קרבנות ציבור הן י"ל דדרך שאלה אמר כן מעתה אפילו ביחיד שבא על ידו ספק עבירה אם יהיה צריך להביא כל הקרבנות כאלו. ובתוספתא שם מסיים על הא דלעיל ואמרינן כך ישראל צריכין להביא שני שעירים בכל יום אלא שחס הקב"ה על נכסים של ישראל. וזהו כדגרסי' בהאי ברייתא דשני שעירי עצרת בזבחים פ"ק שם ובחיבורי פני המנורה הארכתי בזה ואין כאן מקומו:

הלכה ו

לא מסתברא דאי לא חליפין וכו'. בפ"ק דכריתות דף ז' ע"א משווה לה להאומר לא יתכפר לי חטאתי למבעט ביוה"כ וקאמר רבא התם מעיקרא דמכפרת כיון דאמר תיקרב והדר ביה רבא מדתניא דיוה"כ אינו על שאינן שבין דהיינו דאמר לא תכפר עלי חטאתי ששניהן שוין בענין זה. וי"ל להאי דר"ח דהכא נמי כעין זה לא מסתברא אלא איפכא ממה שאמרת ובין בזה ובין בזה אינו מכפר לו מכיון שהוא בועט ואינו רוצה בכפרה לא כולא מן בר נש וכו':

דלא כרבי. ובבבלי פ' יום הכפורים דף פ"ה ע"ב קאמר אפי' תימא רבי תשובה בעיא יוה"כ יוה"כ לא בעיא תשובה ולפ"ז גם בהא נוכל לאוקמי מתני' כרבי דה"ק תשובה בעיא מיתה מיתה לא בעי תשובה אלא דהכא היינו טעמא משום דמלישנא דברייתא דמוקמי' כרבי משמע דתשובה לא בעיא מיתה דתני יום מיתה כתשובה וע"כ דה"ק כי היכי דתשובה מכפרת לבדה ה"נ יום המיתה לבדו א"כ ע"כ האי מתני' דלא כרבי. והתוס' בפרקין דף י"ג ע"א ד"ה בעומד במרדו כתבו דלרבנן נמי מיתה לא בעי תשובה בשאר עבירות חוץ מפורק עול וכו' כדמשמע מהסוגיא דהתם דדרשי רבנן לקרא דמיירי באלו שלש עבירות כי דבר ה' בזה זה הפורק עול וכו' הכרת תכרת הכרת בעולם הזה תכרת לעוה"ב עונה בה שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת ומשמע דבשאר עבירות מכפרת מיתה בלא תשובה והקשו דא"כ מתני' דיומא אפי' כרבנן לא אתיא ותירצו דהיינו דאיכא בין רבנן לרבי דלרבנן מיתה בלא תשובה ממרקת עם הייסורין שדנין אותו לאחר מיתה ואינו נכרת לעוה"ב ועם התשובה מיתה ממרקת לגמרי שאין נידון עוד ביסורין לאחר מיתה ולרבי מיתה וכן יוה"כ ממרקין לגמרי בלא תשובה בשאר עבירות והשתא מתני' דיומא דקתני מכפרין עם התשובה משמע לגמרי אתיא שפיר כרבנן ונראה דלפי דבריהם יש לומר דר' זירא ורבא לעיל בפרקין דף ח' ע"ב פליגי בסברא זו אליבא דרבנן דר' זירא דאמר דשעיר הפנימי ויוה"כ תולה שאם מת קודם שיודע לו מת בלא עון ס"ל דיוה"כ הוא דתולה לענין זה שאם מת בלא תשובה מת בלא עון דאלו בלא יוה"כ לא היתה

מיתה ממרקת בלא תשובה ורבא קאמר מיתה ממרקת אפי' בלא תשובה בשאר עבירות ויוה"כ תולה להגן עליו מן הייסורין וכמו דמהני ליה להגן מן הייסורין בעוה"ז כך נמי מהני להגן אם מת דאלו בלא יוה"כ הי' צריך ייסורין אח"כ ולהא מהני ליה יוה"כ כסברת התוס' אליבא דרבנן ורש"י ז"ל פי' שם לרבא מיתה ממרקת עם התשובה. ולכאורה קשה דהא התם סתמא משמע אפילו לא עשה תשובה ועוד דהא משמע מסוגי' דדף י"ג דאפי' לרבנן מיתה ממרקת בלא תשובה בשאר עבירות חוץ מאלו ג' עבירות דהתם וכסברת התוס' הנזכר ועיין לעיל הלכה ב' ד"ה נעשית לו יוה"כ:

הלכה ז

נעשה כזדון וכו'. כדפרישית בפנים דבזה יש חילוק בין כה"ג דמתכפר בפרו הוא וא"צ כפרת יוה"כ עמו ואלו כהנים צריכין כפרת פרו וכפרת יוה"כ עמו דהא לכפרת שעיר הפנימי על ישראל איתקוש לר"ש ובהדיא תנו שעיר הנעשה בפנים ויוה"כ תולה ונ"מ טובא אם צריך כפרת יוה"כ עמו או לא כגון להאומר לא יתכפר לי יוה"כ א"נ כהאי ברייתא דלעיל חומר בשעיר וכו' ויוה"כ משתחשך הוא דמכפר. והתוס' בפרקין דף י"ג ד"ה דעבד סמוך לשקיעת החמה מביאין להך ברייתא בפשיטות להי"מ שם. מיהו בזה כבר כתבתי בפ' חלק הל' א' לפי' הא' שפירשתי שם דהש"ס לא מסיק הכא כהך ברייתא וכר' חנינה וכן הש"ס דילן בפ"ד דכריתות ס"ל דכל היום מכפר וכדמפרש שם להמתני' דפ"ו וכן בפ"ק שם דף ז' קאמר בפשיטות כיון דיוה"כ כל שעתא ושעתא מכפר ואפשר ליישב בדוחק להמתני' דכריתות אליבא דר' חנינא ולפי לשון הב' שפירשתי שם דהש"ס מסיק כוותיה דה"ק שכל היום מכפר אם עבר עליו כל היום עד לבסוף אם מת או מרד באמצע היום וכבר הוזכר מזה לעיל ריש פ' חלק ד"ה כיצד הוא מכפר וע"ש. נראה דהא דאמרינן הכא אליבא דר"ש דאין כפרת כה"ג וכפרת כהנים שוין בפרו של יוה"כ תליא בהך בעיא דבעי התם בפ' הוציאו לו דף נ' ע"ב אם אחיו הכהנים בקביעותא מיתכפר או בקופיא מתכפרי וכעין דאמר שם אם כקרבן שותפין מיחשב לענין תמורה וה"נ אם שותפין בו מן הסברא דיהא כפרתן שוה וא"כ לר"ש דהכא איכא למימר דס"ל מקופיא מתכפרי ובחיבורי פני המנורה בביאורי לכולא סוגיא דשעירים הרחבתי בענין זה בתוך שארי ענינים דהסוגיא דהכא ודהתם. והנני אציג לפניך כאן דבר אחד מהדברים שנתבארו שם מה שנלמד מהסוגיות לבאר דברי הרמב"ם במ"ש בענין השעירים והוא לכאורה דבר תמוה וז"ל בסוף פ' י"א מהל' שגגות. טומאת מקדש וקדשיו שהיה לה ידיעה בתחלה ולא היה לה ידיעה בסוף שעיר של יוה"כ הנעשה בפנים ויוה"כ תולין וכו' ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו פר כה"ג של יוה"כ מכפר אם היה המזיד מן הכהנים אם

היה מישראל דם שעיר הנעשה בפנים ויוה"כ מכפר שנא' וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל. וכבר הרגיש הלח"מ בזה וכתב תימה דמשמע דעל שוגג דכהנים שעיר הנעשה בפנים מכפר ובגמ' בסוף פ"ק דשבועות לא משמע הכי אלא דבין על השוגג בין על המזיד הפר מכפר על הכהנים ולא השעיר דאשר לעם כתיב לא לכהנים וצ"ע עכ"ל ובאמת קושיא גדולה הוא דנהי דדיוקא דאשר לעם אפשר לומר דלמעט מכפרת זדון הוא דאיצטריך וכן למה שציין הרמב"ם קרא דוכפר ובגמ' לא יליף מהאי קרא דאטו כהנים לאו בכלל בני ישראל נינהו אלא מאשר לעם הוא דדייקינן דכהנים לאו בכלל עם הן כדאמרינן בחולין פרק הזרוע בזה הוה מצינן לומר דכוונתו ז"ל במה שהביא הכתוב הזה לא היתה אלא על החלוקה ואם היה מישראל וכו' אבל מיעוט לכפרת הכהנים משעיר הפנימי מאשר לעם הוא דנפקא לן מ"מ הא קשיא דבהדיא אמרינן שם לקמן בשלמא לר"ש היינו דכתב תרי וידוין ודם הפר וכו' אלמא דכ"ע מיהת אין הכהנים מתכפרין עם ישראל בשום כפרה דטומאת מקדש וקדשיו מכפרת יוה"כ. אמנם מסוגיא דהכא וממה שנתבאר לן ממנה ממילא מרווחא לן שמעתתא ומתיישב דעת הרמב"ם בזה דהא למאי דמוכח מכאן דר' יוסי בר' בון ס"ל אליבא דר"ש דלא מתכפרי הכהנים בפרו של כה"ג אלא מקופיא והלכך פשיטא ליה לומר דהואיל ואין הפר מכפר על הכהנים כפרה גמורה צריכין הן לצירוף כפרת היום עם הפר משא"כ הכה"ג דכיון דמשלו הוא בכפרת פרו לחוד הוא דסגי ליה כמו שנתבאר לעיל והתם ביומא בעי הש"ס למיפשט הבעיא מהברייתא דמייתי שם הש"ס דפרו עושה תמורה ודחי לה רב ששת וקאמר לא התם באילו של אהרן וכו' והרמב"ם תפס להא דרב ששת למסקנא כדכתב בפ"א מהל' תמורה הל' ו' דאילו של אהרן עושה תמורה אבל לא פרו דקרבן השותפין הוא וא"כ ש"מ דבקביעותא מכפר הפר על הכהנים כמו על הכה"ג וממילא אידחי לה מילתיה דר' יוסי בר' בון דהכא דמהיכי תיתי לן לחלק בין כה"ג להכהנים בענין הכפרה וכפרת היום אם הן שוין בכפרת הפר בקביעותא כמו הכה"ג ועל כרחך דדינן שוה לכל דבר כדמוכרח מההיא דיומא וה"ה בנידון הזה והדרינן השתא להקושיא מ"ט לא תני כהן משיח בסיפא וע"כ כדשנינן מעיקרא דהתנא דמתני' דלא איירי הכא אלא בזדון טומאת מקדש וקדשיו ס"ל אליבא דר"ש לקושטא דמילתא הכי דאין הכהנים מתכפרין בפר אלא בזדון דוקא אבל בשוגג דטומאת מקדש וקדשיו אין ה"נ דמתכפרין הן בכפרת שעירים כמו ישראל ופליג אתנא דברייתא ואליבא דר"ש כמבואר זה מהסוגיא והשתא כל אותה הסוגיא דבבלי סוף פירקין דמשמע דגם כפרת שוגג מתכפרין הן בפר אליבא דתנא דברייתא היא אזלה ומבואר הוא בהדיא מסוגיא דהכא דתנא דמתני' פליג עליה וס"ל דאין הפר

מכפר על הכהנים אלא בזדון טומאת מקדש וקדשיו כדמוכרח מדלא קתני משיח בדברי ר"ש וזה ג"כ מבואר דלא פליגי ר' יהודה ור"ש כ"א בשאר עבירות אם הכהנים מתכפרין בשעיר המשתלח או לא אבל בכפרת טומאת מקדש וקדשיו דכהנים לא פליגי כלל והרי לך מבואר דעת הרמב"ם דסמיך אסוגיא דהכא וזה ידוע הוא דכל היכא דלא פליגא סוגית הבבלי בהדיא אסוגי' דירושלמי סמיך הרמב"ם אסוגיא דירושלמי ועל מה שנלמד הימנה וכגוונא דהאי ענינא דהא לא מתבאר לן מסוגיא דהתם מידי בענין פירושא דסברת תנא דמתני' בהאי מילתא והכא הוא דמתבאר דתנא דמתני' ס"ל דאין הפר מכפר על הכהנים אלא בזדון טומאת מקדש וקדשיו דוקא ופסק הוא ז"ל כתנא דמתני' נגד התנא דברייתא דלשיטתיה מוכרח הוא כן כאשר נתבאר:

יעמד חי וכו'. פליגתא דר"י ור"ש איפכא מיתני בבבלי פ' טרף בקלפי דף מ' ע"ב וכבר כתבתי לעיל בהלכה ג' ד"ה ועשהו חטאת דלמסקנא דהתם לר' יהודה הגרלה מעכבא והכא מיבעיא ליה אליביה אם צריך להגריל פעם שניה או לא. והרמב"ם ז"ל פסק בפ"ב מעבודת יוה"כ הל' ג' דהגרלה מעכבת כמסקנא דהתם אבל לא זכר כלום בענין פליגתא דר"י ור"ש עד מתי יהא זקוק ליעמד חי לעיכובא ואפשר משום דסמיך אמסקנא דסוף פ' הוציאו לו דף ס' ע"א דלר' יהודה דוקא בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים מעכב על הסדר כמ"ש בריש פ"ה מהל' עבודת יוה"כ ולאפוקי ווידוי דהוי מדברים הנעשים בחוץ ואין סדרן מעכב וא"כ כיון דחוקה אדברים הנעשין בפנים הוא דכתיב כדאמר התם לר"י אפשר דלענין עיכובא בגופייהו נמי הכי ולא נמצא מבואר לנו זה דכל דברי הרמב"ם שם אפשר דלענין מצוה קאמר וכמה שהוא דיעבד לעיכובא ביאר בהדיא בשארי דינים מעבודת יוה"כ ולא מאלו א"נ דכל האי דרשה עד מתי זקוק לעמוד חי לא אתיא אלא לסברת ר' יהודה דריש מתני' דפ"ז שם ועוד אמר ר"י מת המשתלח וכו' ולא אליבא דרבנן:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

פרק ב

הלכה א

ידיעות הטומאה. נטמא וידע. כבר נתבאר בפ"ק הל' ב ד"ה דר' ישמעאל וכן בריש הל' ג' דדעת הרמב"ם ז"ל דידיעת בית רבו לאו שמה ידיעה אלא כסתם מתני' דהכא דידיעה אחר הטומאה בעינן ולאפוקי ידיעת בית רבו שהיא ידיעה קודם הטומאה וע"ש למילתא בטעמא מזה:

ממה דאמר ר"ל דר' ישמעאל היא וכו'. בבבלי בסוף פרקין וכן בפ"ד דכריתות תאמר בהדיא לר"ל דאמר הא מני ר' ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחילה והכא לא בעי לפרש להא דר"ל אליבא דר' ישמעאל הכי דמשום דס"ל לחייב נמי על העלם מקדש לא אייתר ליה ונעלם ולא בעי ידיעה בתחילה וטעמיה דהאי ש"ס לשיטתיה אזיל דס"ל לר' ישמעאל דבעי ידיעה בתחילה כדאמר בהדיא פ"ק הלכה ב' דר' ישמעאל כרבי וכו' והלכך מפרש ר' בון בר חייה בענין אחר להא דר"ל אליבא דר' ישמעאל דהיכא דאיכא ידיעה מהעלם מקדש סגי ליה בידיעת ספק מטומאה ולעולם ר' ישמעאל בע ידיעה בתחילה וכבר מבואר במה דשייך לענין זה כאשר ציינתי לעיל בפ"ק שם:

מחלפה שיטת ר' יוחנן וכו'. הכא לא מקשי דר' יוחנן אדר' יוחנן מהא דקאמר לעיל לטעמא דברייתא דעשו ספק ידיעה כידיעה להא דקאמר גבי אכל חמשה זיתים דאין ידיעת ספק נחשבת לידיעה משום דבהדיא קאמר אין ידיעות ספק קובעות לחטאת וכדמשני התם דר' יוחנן לא קאמר אלא כאן עשו ספק ידיעה כידיעה דדוקא בידיעה בתחלה הוא דאמרו כן משום דלא כתיבא בהדיא אלא מונעלם הוא דאתיא אבל בכל התורה כולה לא עשו דידיעה בתרייתא דבכל התורה כולה המבואה לידי חטאת לכ"ע ידיעה ודאית בעינן והלכך לא מקשי דר' יוחנן אדר' יוחנן אלא מההיא דחמשה זיתים לההיא דאמר גבי שלשה זיתים ומשני לה ועיקר פלוגתות אלו והשייכים לענינם יתבאר במקומו בהוריות אי"ה בהגיעי לשם ברחמי ובסייעתא דשמיא:

כל ספק רשות הרבים ספיקו טהור ואין מתירין לו לעשות. הכי אמרי' בבבלי בפ"ב דע"ז דף ל"ז כי אתו לקמיה דר' ינאי אמר להו הא מיא בשיקעתא דבנהרא זילו טבולו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מהלכות אבות הטומאות בהל' ט' אע"פ שספק ר"ה טהור כשיבא לישאל אומרין לו אם טבלת אין בכך הפסד אם טבל הרי זה משובח ואם לא טבל ועשה טהרות הרי הן טהורות שספק ר"ה טהור. והיינו אפי' אמרו לו לטבול ולא טבל ועשה טהרות כדמסיק הכא הכל מודין שאם עבר ועשה טהור:

תמן אמר עבר ועשה טמא וכו'. כדפרישית בפנים. ופלוגתייהו דר"י ור"ל בנזיר שנטמא בקבר התהום לא מצאתי במקום אחר כפשטה. ולכאורה היה אפשר לומר דדברי ר"ל הן כדברי רב המנונא בבבלי נזיר דף ס"ד ע"ב דאמר לא אלימא טומאת התהום למיסתר ומתרץ להמתני' דהתם כי היכי דמתרץ לה רב המנונא שם. ולמאי דמוקי הכא פלוגתייהו בקבר התהום ברה"י דברי ר' יוחנן כפשטן כדפרישית. ולא משני מידי מהא דרמי דר"ל אדר"ל ויש לדחות דמאי דקאמר ר"ל לעיל בספק טמא ספק טהור אליבא דר' ישמעאל קאמר וליה לא ס"ל:

נטמא במת ולא ידע בשרץ ולא ידע וכו'. כל זה נראה דאליבא דר"א הוא דאיכא למיבעי הכי דס"ל עד שידע באיזו אב הטומאה הוא דנטמא כדמפרש חזקיה התם וכן הכא לקמן אליביה אבל למאי דקי"ל דאע"פ שלא ידע באיזו טומאה אלא דידע שהוא טמא הויא ידיעה בתחילה אין נ"מ בדינים אלו דאפי' נודע לו על השרץ בתחילה ונכנס למקדש בהעלמו תו לא איכפת לן אם היה עוד טמא בחמורה או לא דהא כל דהויא ליה ידיעה מאיזה טומאה שתהי' הויא ידיעה בתחילה:

ירד לטבול מטומאה חמורה ונסמכה לו טומאה קלה וכו'. למאי דפרישית בפנים משמע דאף שטבל לקלה לא עלתה לו לטומאה החמורה כדנראה לכאורה מפשטה דהסוגיא. אבל קשיא לי וכי היכי מצינו כוונה לטבילה בשביל טומאה זו או בשביל זו ובהדיא אמרינן בפשיטות בכריתות דף ח' ע"א מאן דמחייב חמשה טבילות כיון דטביל חדא זימנא איטהר. ולא מחלקינן אם נסמכה לו טומאה חמורה או לא ואין שום סברא לחלק בזה ואפילו בענין כוונה לטהרה דאמרי' הוחזק לקל לא הוחזק לחמור כאותה ששנינו גבי מעלות בפ"ב דחגיגה התם משום להחזיקו בטהרה והמוחזק למעשר לא הוחזק לתרומה וכו' ואין זה ענין כלל להא דהכא בענין טבילה להעלותו מטומאה ולא מיתפרשא שמועתא דהכא בעניו זה ועוד דכל אלו שנשנו שם מעלות דרבנן בעלמא הן כדמשמע מהסוגיא דהתם וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' י"ג מהל' אבות הטומאות בהל' ב' וכל מעלות האלו מד"ס אבל דין תורה הואיל וטבל מכל מקום הרי הוא טהור לכל ולא שייך זה לכאן דקאמר שאם טבל ונכנס למקדש חייב. ומשום זה לא מיתפרשא הסוגיא דהכא גם בענין הערב שמש ולומר דטומאה קלה היינו טומאה דרבנן דלא בעי הערב שמש וטומאה חמורה היינו טומאה דאורייתא ואין להאריך בזה דאינו עולה כלל לפירוש הסוגיא ולא להדיוקים דמדייק הא מטומאה חמורה וכו'. והיותר נראה בביאור הסוגיא דלענין טומאה הצפה על פני המים מיתפרשא וכהאי דתנן בפ"ט דנזיר בסוף מתני' שהבאתי לעיל כיצד ירד לטבול במערה ונמצא מת צף על פי המערה טמא וכו' שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור וכדאמרינן התם דהא דתנן בפ"ד דטהרות ספק טומאה צפה על פני המים טהור בטומאת שרץ הוא אבל בספק טומאת מת צפה טמא ובדין זה מיתפרשא הסוגיא שפיר וה"פ ירד לטבול מטומאה חמורה מטומאת מת ונסמכה לו טומאה קלה טומאת שרץ צפה על פני המים ספק נגעה בו ספק לא נגעה בו עלתה לו הטבילה כדמפרש דהא דקאמר עלתה לו טומאה קלה כלומר שאינה מטמאה אותו מספק וטבילה מעלייתא הויא ליידא מילה שאם טבל ונכנס למקדש פטור והא דקאמר ירד לטבול מטומאה חמורה לרבותא קאמר דאע"פ שהיה טמא טומאת מת לא אמרי'

בזה חזקת טמא טמא משום דספק טומאת שרץ צפה על פני המים טהור ירד לטבול מטומאה קלה. זהו ג"כ לרבותא אע"פ שלא היה בחזקת טמא מטומאת מת אלא בחזקת טמא טומאה קלה משרץ ונסמכה לו על פני המים טומאת מת החמורה ספק נגע ספק לא נגע. לא עלתה לו טומאה חמורה להקל בה מספק ולומר שכיון שטבל לא מטמאינן ליה הואיל וספק טומאת מת הצפה טמא הוא. ליידא מילה שאע"פ שטבל ונכנס למקדש חייב כדהתם במשנה הנזכרת דשמא בעלייתו נגעה בו הטומאה. הא מטומאה חמורה וכו' זהו פשוט וכן דיוקא הא מטומאה קלה וכו' לפי שחזקת טמא טמא וא"כ ירד לטבול מחמורה וסמכה לו חמורה על פני המים טמא ולא הוה צריכא למיתני הא אלא משום דיוקא אחרינא דדוקא ירד לטבול מקלה ונסמכה לו חמורה מחמרינן הא ירד לטבול מטומאת שרץ קלה ונסמכה לו עוד טומאה קלה אחרת וספק נגע ספק לא נגע לא מחמרינן וכדאמרן וזהו עיקר רבותא מאי דקמ"ל דלא שמעינן להא בהדיא מההיא מתני' דנזיר. והכא לא איפשטא הבעיא בענין סככות ופרעות וכבר נתבאר בפ"ז דנזיר דהמסקנא דסבכות ופרעות אין להן טומאה מן התורה וכדעת הרמב"ם ז"ל שכל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין תורה וע"ש:

אמר ר' יוסי בר בון אתייא דר"ש כר' אליעזר וכו'. דברי ר' יוסי בר' בון דהכא כדעולא בבבלי פ"ג דנדה דף כ"ח ע"ב דבעי התם מעיקרא לסיוע לטעמא דרב נחמן אמר רב דאם ראו לובן ואודם כאחד דאין חייבין על ביאת מקדש משום דזכר ודאי ונקבה ודאית בעינן מההיא ברייתא דהתם ודחי לה עולא דההיא ברייתא דר"א היא דבעינן עד דידע במה נטמא אלא דר' יוסי בר בון מוסיף הכא לומר דאתייא דר"ש דשני שבילין כר"א למאי דמוקי לעיל הברייתא דראה לובן ואודם דתני פטור כר"ש ולא הוי צריכא ליה להא אלא לאוקמי הברייתא בפשיטות כר"א גופיה וכעולא התם אלא דאדלעיל קאי אדברי ר' יוחנן דמוקי לה כר"ש. ואזלא סוגיא דהכא כסוגיא דהתם בענין האוקמתא לר"ש בשחזר ושכחו לראשון כדאוקי שם בסוף פרקין וכן בפ"ד דכריתות. אלא דבענין דמדחי לה הכא להא דר' יוסי בר' בון דמדמי דין דאנדרוגינוס להאי דר"א ובנדה לא מדחי להא לדעולא ושמא דלא חש לה הש"ס דהתם לדחות אוקמתא דעולא דמוקי כר"א משום דאיהו לא קאמר אלא לדחויי לנימא מסייע ליה דהתם אבל לפי האמת לא דמיא כלל להאי דר"א כדמקשי לה הכא ועיקר טעמא משום דזכר ודאי ונקבה ודאית בעינן כדמוכח ממסקנא דהכא ואפילו רבנן דפליגי אדר"א מודו בהא וכרב נחמן אמר רב דהתם וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' משכב ומושב הלכה ז' בדין דראה:

רב חסדא בעי נכנס למקדש כסבר כנסת. הא בעיא דר' ירמיה היא התם בריש פירקין ועלתה בתיקו והתם מפרש להבעיא אליבא דר' דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה. וכבר נתבאר בריש פרקין דהרמב"ם לא פסק ידיעת בית רבו ידיעה הויא ושם ובפ"ק נתבאר הטעם. והא דהביא להבעיא דר' ירמיה בפ' י"א מהל' שגגות בהלכה ב' וכתב ה"ז ספק משום דלא איפשיטא היינו משום דהש"ס לא קאמר הכי אלא דלא אשכחן תנא בהדיא דבעי ידיעה בתחילה ומיחייב על העלם מקדש אלא רבי דס"ל הכי ולדידיה דס"ל הני תרתי שייך למיבעי. והשתא אע"ג דבענין ידיעת בית רבו גבי טומאה לא פסק כוותיה דמ"ד אליבא דרבי הכי כמו שנתבאר לעיל משום דממתני' מוכחא דידיעה בתר טומאה בעינן ולאפוקי ידיעת בית רבו מ"מ לענין העלם מקדש קמה לה האי סברא דאיכא למימר מכיון דידע שיש מקדש בעולם הויא לה ידיעה וכיון דהוא ז"ל פסק כרבי בזה דבעינן ידיעה בתחילה וחייב על העלם מקדש וכסתם מתני' א"כ איכא לספוקי שפיר לענין העלם מקדש מכח האי סברא ושאני גבי טומאה דפשיטא לן דידיעת בית רבו לא הויא ידיעה משום דידיעה והעלם טומאה דכתיבא בקרא בהדיא כדדרשינן מונעלם מכלל שידע משמע שהוא ידע אחר שנטמא ונעלם ממנו וכרבא אליבא דרבי כמו שנתבאר לעיל שם:

אכל חצי זית בידיעת קדש וכו'. מדין זה לא מצאתי מבואר. ובשבת פ' כלל גדול דף ע"א גרסי' בכיוצא בזה גבי קצירה גוררת קצירה מילתא דפשיטא להו לרבא ואביי מבעי ליה לר' זירא דבעי ר' זירא קצר וטחן חצי גרוגרות בשגגת שבת וזדון מלאכה וחזר וקצר וטחן חצי גרוגרות בזדון שבת ושגגת מלאכה מהו שיצטרפו א"ל חלוקין לחטאת ולא מצטרפין והאי סברא דחלוקין לחטאות ולא מצטרפין קאי למסקנא התם וכן נמי אמרינן במכילתין לקמן בפ"ג דף כ"ב ע"א גבי שבועות מתוך שחלוקות אין מצטרפות וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ד דשבועות הל' ח' ותפס זה הכלל ג"כ בהל' מ"א כמו בחלב ודם וכיוצא בזה דאין מצטרפין. ובפ"ז מהל' שגגות בהל' י' פסק כפשיטות אביי ורבא דקצירה גוררת קצירה וא"כ אין חלוקין לחטאות הן דאחד מתכפר בקרבן חבירו ומשום דמלאכה אחת היא ואע"פ שנשתנו ההעלמות ולפיכך כתב שמצטרפין שכך כתב שם קצר חצי גרוגרות בשגגת שבת וזדון מלאכה וכו' הרי אלו מצטרפין קצירה גוררת קצירה. ולפ"ז אם העלם מקדש והעלם קדש חלוקין לחטאות הן היה נראה דאין מצטרפין ומצינו בברייתא דת"כ פ' ויקרא בפ' י"ד דגריס התם יכול על טומאת מקדש וקדשיו לא יהא חייב אלא אחת מנין על טומאת מקדש בפני עצמו ועל טומאת הקדש בפני עצמו ואפילו בהעלם אחד מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת.

והרמב"ם ז"ל לא הביא מזה כלום ולכאורה יש לומר דאע"פ שנשתנו ההעלמות מ"מ שם טומאה אחת היא ודמיא להההיא דקצירה וקצירה לעיל ואין לנו ביאור מדעתו ז"ל בזה:

הלכה ג

מיטמא בחוץ עד שיכניס ראשו ורובו. כך היא הגי' נכונה והך פליגא על הא דעולא בזבחים דף ל"ב ע"ב דקסבר ביאה במקצת שמה ביאה אלא ראשו ורובו בעינן ורובו ככולו וכדכתבו התוס' בענין זה בפרקין דף ט' ע"ב ד"ה אפי' נכנס כולו. ומסייע ליה להרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ג מהל' ביאת המקדש הל' י"ח דביאה במקצת מדרבנן היא. ובענין שהית שיעור השתחויה שיטת הבבלי פליגא אדהכא ודוחק הוא לומר דאידי ואידי חדא שיעורא הוי. וכן בענין ארוכה וקצרה משמע מהתם דכל שיש דרך קצרה מתחייב אם הלך בארוכ' ממנה ואין שיעור לדבר:

עד כדי שאילת שלום תלמיד לרב. עיין במה שנתבאר מענין זה לעיל בפ' מרובה בהני ג' ד"ה פתר לה בהתרייה:

הלכה ה

פרט למתעסק. בדיני מתעסק יש הרבה חילוקי דינים וכתבתי קונטריס בפ"ע משיטת הש"ס וכל הסוגי' השייכים לענין מתעסק וכמה חידושי דינים וישוב הסוגיות וכשיטות והמה בחיבורי הגדול המקום יזכני להוציאו לאורה עם שארי חיבורים אשר לי אכי"ר:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

פרק ג

הלכה א

שבועות שתים. אם בידוע שאכל ונשבע שלא אכל שבועות שקר היא וכו'. זהו כדבעא מיניה רבא מרב נחמן התם בדף כ"ו ע"ב אי זה היא שגגת ביטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא וכו' ומוקי לה באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל אינו יודע אם חייבין עליה קרבן או לאו. והכא מדחי לה הש"ס להאי אוקמתא משום קושיא דאמאי לא השיב כן ר"ע לר ישמעאל בענין מלקוח וקרבן כדר' יוחנן אלא ש"מ דלא ס"ל להא דרבי יוחנן. וכבר כתבתי מזה בפ' אלו נערות דהא דר' יוחנן כמונבז אתיא דס"ל שגגת קרבן שמה שגגה וכן רמזתי מזה לעיל פ' מרובה הל' ב' ולא קי"ל כמונבז. מיהו התם דמוקי לה לשבועת ביטוי לשעבר באוקמתא דלעיל מסיק וקאמר דהכא בשבועת ביטוי דחידוש הוא דאפי' בלאו שאין בו כרת מייתי קרבן אפי' רבנן מודו דשגגת קרבן שמה שגגה. ומעתה נשאר לנו לבאר דהשתא קשיא בהא מ"ט לא השיב ר"ע לר' ישמעאל דאף ע"ג

דבכל התורה כולה לא מצינו דבר שחייבין מלקות בזדונו ומביא קרבן (דלא קי"ל כר' יוחנן דאזלא כמונבז) הכא מיהת אפי' רבנן מודו והיה נראה לכאורה לומר דסוגיא דהכא כסברת אביי בפ' כלל גדול אזלא דאמר התם בדף כ"ט דאין חילוק בין שבועת ביטוי לבין שאר מחוייבי קרבן בענין שגגת קרבן ולרבנן דאמרי שגגת קרבן לאו שמה שגגה גם בשבועת ביטוי לאו שמה שגגה ולא אמרינן שאני שבועת ביטוי דחידוש הוא דמייתי קרבן אלאו שאין בו כרת וכדכתבו התוס' שם וכן בפרקין גבי הא דלעיל דאביי דהתם פליג על שמעתין בפרקין דמסיק דבשבועת ביטוי אפי לרבנן שגגת קרבן שמה שגגה. ורהטת הסוגיא מיתפרשא הכי דר' ישמעאל השיב לר"ע לשיטתו דהא רבנן דמונבז ר"ע הוא כדאיתא בפ' כלל גדול ולדידך דלא ס"ל דשגגת קרבן שמה שגגה א"כ היאך משכחת לה שבועת ביטוי לשעבר דהא ע"כ בשהזיד בלאו הוא דהאדם בשבועה בעינן ולא תמצא השגגה אלא בקרבן וכי היכן מצינו דבר שחייבין בזדונו משום שבועת שקר ובהעלמו של קרבן יתחייב משום ביטוי הא את הוא דקאמרת דשגגת קרבן לאי שגגה היא והשתא מדייק הש"ס ויתיבינה וכו' הא שפיר אשכחן כסברת ר' יוחנן בעלמא דאע"ג דהא דר' יוחנן דמונבז היא וכדקאמר התם דר"י ור"ל תרווייהו כמונבז סבירא להו ה"ק אי איתא דאיכא לחלק בין שאר מחוייבי קרבן לבין שבועת ביטוי א"כ מ"ט לא השיב לו ר"ע כן דאע"ג דבעלמא לא סבירא ליה דשגגת קרבן שמה שגגה הכא בשבועת ביטוי מודינא דשמה שגגה משום דחידוש הוא ומדלא השיב לו כן ש"מ דר"ע ס"ל דאין לחלק ואפי' בשבועת ביטוי לאו שגגה היא. והשתא אזלא סוגיא דהכא כדאביי בענין שאין לחלק לר"ע בין שבועת ביטוי בשגגת קרבן לבין מחוייבי קרבן בעלמא אבל בענין דקאמר אביי דבשבועת ביטוי אם שגג בלאו שבה קרינן ביה שפיר האדם בשבועה כדפי' התוס' שם לא ס"ל האי ש"ס כוותיה בהא דהא לא אשכח הכא גוונא אחריתא לאוקמי שבועת ביטוי לשעבר אלא בבריא לו שאכל וכו' ועיין בדיבור דלקמן בזה ובענין שהקשו התוס' לפי' רש"י ז"ל לפי גירסתו ופירושו שם הא מני מונבז היא אבל לרבנן דפליגי עליה לית להו ביטוי לשעבר הא רבנן דמונבז ר"ע הוא וכן הקשה בעל המאור ז"ל בפ' כלל גדול וכתב ליתי נגר בר נגר דיפרקינה הארכתי בזה בחיבורי באר מים חיים וכן בפי' הרשב"ם ז"ל שפי' בענין אחר לפי גי' רש"י דלרבנן משכחת לה ששכח הלאו אבל ידע בעשה ולכאורה קשה הא לעיל בהסוגיא דהתם מוכחא דידיעת עשה לאו ידיעה היא כדמוקי לה סתמא דהש"ס דידע בתחומין ואליבא דר"ע ולא קאמר דידע לשבת בעשה כקושית הר"י בתוס' שם וכמו שהביא הכ"מ בפ"ז מהלכות שגגות בשם הר' אברהם בנו של הרמב"ם ז"ל וכתבתי שם דיש לחלק בידיעת העשה בין שבת לבין ענין האדם

בשבועה דהואיל וחידוש הוא לענין הקרבן א"כ כמו דאמרינן בענין השגגה ה"נ איכא למימר בענין הידיעה ואין כאן מקומו להאריך בזה:

אלא כי אנן קיימין בבריא לו שאכל וכו'. כדפרישית בפנים ואזלא האי סברא כדאמר התם בפרקין שם לעיל גבי העלם שבועה והעלם חפץ מחכו עליה במערבא וכו' כיון דחפצא אינשי ליה היינו העלם שבועה והתם לענין שבועה להבא איתמר ומ"מ האי סברא גם בלשעבר שייכא דמאי שנא והלכך קרי ליה הכא העלם שבועה ומיחייב עלה. והתם לא נחית לפרושי בענין לשעבר בהאי גוונא דכבר נתבאר לעיל מסקנא דהתם כדרב נחמן דבאומר יודע אני ששבועה זו אסורה ושגג בקרבן מיתוקמא דבשבוע' ביטוי אפי' ר"ע מודה דשגגת קרבן שמה שגגה:

שלא אוכל ככר זו ואכלה חסר כל שהוא וכו'. נראה לפרש דהכא מיירי שפירש בהדיא שלא יאכל כל הככר ולא חש הש"ס לדייק בזה דהעיקר להשמיענו הנ"מ ביניהו וא"כ לא פליגא אהא דרבא התם בדף כ"ז ע"ב דשלא אכל ככר זו כזית ממנו קאמר:

והרי המגדף וכו'. והתם בדף כ"ב ע"א משני ליה מדבר ואוסר קאמרינן וזהו למ"ד אליבא דר"ע דמגדף לאו מעשה הוי ולא מצי לשנויי כדמשני הכא וכבר נתבאר מזה בסנהדרין שם:

הלכה ב

דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה. לענין טומאת אוכלין ומשקין קאמר כדמסיק וכן נראה להדיא מדברי התוספתא דטהרות וכדמייתי מהתוספתא דכריתות דקתני בהדיא הקפה את הדם ואכלו חייב כמו שהבאתי בפנים וכך היא הגי' בפ' הקומץ דף כ"א ע"א ובפ' העור והרוטב דף ק"כ ע"א. והתוס' בפ' העור והרוטב כתבו בפשיטות הקפהו בחמה מיירי כדמפרש בהקומץ אבל באור לא דדם שבישלו אינו עובר עליו ועיין בתוס' פ' כל שעה דף כ"ד ע"ב ד"ה פרט לאוכל חלב חי והרמב"ם ז"ל לא כתב במאכלות אסורות מזה כלום וכתב הכ"מ שם בפ"ו ולא נתבאר זה בדברי רבינו. ונלע"ד דדעת הרמב"ם שלא לחלק בין דם שבישלו או לא וכדעת רש"י ז"ל שפי' שם הקפה שהקרישו על גבי האור וטעמיה דבפרק הקומץ לא אמרו הכי אלא אליבא דזעירי א"ר חנינא כדגריס שם יתיב רבא וקאמר להא שמעתא איתיביה אביי הקפה את הדם ואכלו וכו' ל"ק כאן שהקפה באור כאן שהקפה בחמה וכו' ובתר הכי קאמר ורבא דידיה אמר אפי' בחטאת הפנימית וכו' וכיון דלהמסקנא לרבא וכן לרב פפא דדם שקרש לעולם חייבין עליו ופסק הוא ז"ל כרבא דידיה א"כ תו אין לחלק בין הקפה באור או בחמה וכפשטה דהתוספתא דכריתות ולא הוצרך לבארו בהדיא אפי' בשלו עובר עליו משום דבפשיטות אמרו בפ'

העור והרוטב בשלמא הקפה את הדס ואכלו כיון דאקפי' אחשובי אחשבה ש"מ מיהת דאוכל הוא ולפיכך סתם דבריו במ"א לענין חיוב. ובענין טומאת אוכלין ומשקין פסק כההיא תוספתא דטהרות דדם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה כמ"ש בפ"א דהל' טומאת אוכלין הלכה י"ט וגי' אחרת הי' לו בשארי דינים המבוארים שם ומתוספתא זו יש ג"כ ראיה לענין חיוב כדלעיל דקתני התם חישב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין למשקין בטלה דעתו כדמסיים הוא ז"ל בדבריו שם אלמא דבמחשבה מיהת שייך אוכל בדם שקרש ולא חילקו שם בין הקפהו באור או לא:

חזר ר' יונה ופתר וכו'. והכי פריך נמי התם דף כ"ג ע"א כרבנן דקסרין ודילמא ע"י אניגרון וכו' גמר שכר שכר מנזיר וכתבו התוס' שם דלר' יהודה י"ל דיליף שתיה בכלל אכילה כדיליף בירושלמי מלא תאכל דם וכו' וצ"ע דהא הכא הדר בי' ר' יונה גופיה מכח הברייתא הקפה הדם וכו' פירש להברייתא דם שקרש דלענין טומאת אוכלין ומשקין מיתניא וכדאיתא בהדיא בתוספתא דטהרות ואפשר דה"ק דלר' יהודה י"ל דפליג אברייתא דהקפה את הדם ושפיר יליף מלא תאכל:

עד כדון וכו' וכרבי וכו'. היותר נראה דל"ג ליה כלל ואגב שטפא דלקמן נכתב בכאן בטעות ול"ג אלא עד כדון וכו' הבתרא דסוף ההלכה:

הלכה ג

ואם היה נזיר חייב שלש. לפי מה דמבואר מסוגיא דהכא דמחלק בין שאר אינשי לבין נזיר בחיוב שבועה על החרצנין וזגין ומוכרח הוא הטעם דבשאר אינשי אינו חייב אלא אחת על שניה. משום דאמרינן דלא היה דעתו אלא כדאכלי אינשי וזהו הענבה כולה החרצן עם הזג וכפי מה שהוספתי לבאר בפנים דנראה דכך היה דעתו הואיל והזכיר וכלל גם השבועה על הפת עמהן מסתמא כוונתו היתה על מידי דבר אכילה דוקא ולפיכך בחרצן עם הזג משערינן אם יש בהן כזית מתחייב אחת עליהן ואחת על הפת ובנזיר היינו טעמא דמתחייב על הזג בפני עצמו ועל החרצן בפני עצמו משום דאמרי' מסתמא היה דעתו לאסור עליו בשבועה ממה שאסור עליו מחמת איסור נזיר כמו שבארתי בפנים ואוסיף לחזק סברא זו ולהכריחם לקמ והטעם דחיילא שבועה עליה אע"ג דמושבע ועומד הוא משום דבכולל היא השבועה כדמייתי מילתי' דר' יוחנן עלה. מכל הלין נקטינן דהך סוגיא אזלא לדינא כסוגי' דבבלי ויתבאר לפנינו עם מה שלמדין אנו מהיוצא מסוגיא דהכא. ומתחילה נאמר דהא דמשמע מהכא דבשאר אינשי לא מיחייב אחרצן לחודיה לא פליגא אדהתם בדף כ"ב ע"ב דבעיא דלא איפשיטא היא וסלקא בחיקו בחרצן בשאר אינשי אם דעתיה אכזית או אפי' אמשהו וא"כ אחרצן

לחודיה אם יש בו כזית פשיטא ליה דמיחייב בשבועה עליה. שאני התם שלא הזכיר פת בשבועה ומודה הוא סתמא דהש"ס הכא אם אמר חרצן לחוד ולא הזכיר מידי דבר אכילה בשבועה עמו דאיכא לספוקי כדמספקא ליה לרבא התם כיון דמתאכיל ע"י תערובת דעתיה אכזית או כיון דלא אכלי בעיניה דעתיה אמשהו את"ל עפר במשהו כדפי' רש"י ז"ל וכן פי' הר"י מיגש ז"ל דגם בעיא דחרצן בשאר אינשי בדרך את"ל מיתפרש' אבעיא דעפר וזה מבואר דאפילו אמרי' בעפר דדעתיה אכזית משום דלא אוכל קאמר א"כ פשיטא דבחרצן דעתיה אכזית וכן נמי איכא למימר דהש"ס דהתם מודה הוא להש"ס דהכא היכא שהזכיר פת עמהן בשבוע' דאמרי' מסתמא דעתו אמידי דבר אכילה היה ולא מיחייב אשיעור בחרצן לחוד כ"א עם הזג אם יש בהן כשיעור בין שתיהן הוא דמיחייב אחת ולא נחית הש"ס דהתם להא כ"א בספיקא דהבעיא אם נשבע על החרצן לחוד וזה פשוט. ולפ"ז לא פליגי לדינא. והשתא נאמר בענין הבעיא דנזיר בתרצן דהתם דכתב הר"ן ז"ל דגם בעיא זו לא איפשיטא דהא חרצן לנזיר קאי בהאי ספיקא גופה כמו חרצן לשאר אינשי דהואיל ולא מתאכיל בעיניה איכא למימר דדעתיה אמשהו כעפר וכיון דבעיא דעפר ודחרצן לשאר אינשי לא איפשיטא גם בעיא דחרצן לנזיר בהאי ספיקא קאי ונקיטינן לחומרא ומש"ה תמה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ה מהל' שבועות הלכה ט' דפחות מכשיעור דחרצן לשאר אינשי בספק ולנזיר פטור בודאי זהו תוכן דברי הר"ן ז"ל. ולמאי שנתבאר מהכא בעניני דנזיר בחרצן בין נזיר לשאר אינשי כמוזכר ומוכרח הוא סייעת' טובא איכא לדעת הרמב"ם ולפירושו שמפרש כדעת רבו ז"ל שכתב דבעיא דנזיר בחרצן איפשיטא ממתני' כפשטות הסוגיא דכמו דנבילה אמרינן דוקא אם פירש מיחייב בחצי שיעור אבל בסתמא דעתיה אכזית ואין כאן שבועה ה"נ בחרצן לנזיר כן והא דאמרי' הכא דחייב מטעמא דכולל הוא כדלעיל וזהו שכתב הרמב"ם בדבריו שם היה הנשבע נזיר שהוא אסור בחרצן בכזית ואכל ממנו בפחות מכזית אינו חייב בשבועת ביטוי ור"ל אפי' בפחות מכזית דלא תימא כיון דפחות מכזית אינו מושבע ועומד עליו מסתמא דעתיה אפחות מכזית ולא על מה שמושבע ועומד קמ"ל וכן פי' מהרי"ק ז"ל בתשובה בשורש קס"ה לדבריו. ופשוט הוא דהא סיים שם שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על כל כזית שהוא מושבע עליו ואין שבועה חלה עליו וא"כ ריש דבריו בפחות מכזית לרבותא הוא דקאמר. אלא דאכתי קשה לאידך גיסא אמאי לא נימא מסברא דגם הנזיר קאי בספיקא על פחות מכזית כשאר אינשי וכמו בעפר כקושית הר"ן ז"ל ועוד דטפי ניחא לן לומר דשבועתו לא בחנם היתה והכוונה היה על פחות מכזית שעומד עליו בהיתר ממה שנאמר דדעתו על מה שמושבע ועומד ובחנם נשבע ומהרי"ק ז"ל

פלפל בזה שם לפי גירסתו בהש"ס דגם בעיא השניה רב אשי הוא דבעי לה ואין זה לפי הגי' אשר לפנינו כ"א נזכיר מצד הסברא אשר צידד לסיוע לדעת הרמב"ם וזה דאיכא לחלק בין נזיר וביו שאר אינשי בענין דעתו בשבועה דבנזיר יש סברא לומר דדעתו היה אכזית ונשבע כדי לזרז עצמו ביותר להיות נזהר על אכילת כזית מה שאין כן באינש דעלמא שאין לתלות בכזית יותר מבפחות מכזית מאחר שאין ראוי לאכילה אבל בנזיר שיש לתלות דאכזית נתכוין אית לן למימר שנתכוין לו כדי ליזהר מאיסורו משנאמר דנשבע שלא יאכל דבר שאין ראוי לאכילה דאין דרך בני אדם לישבע עליו דהא מבדל בדיל מיניה ופשט הש"ס מנבלה דאמרינן דסתמא דעתיה אכזית מהאי טעמא וה"ה בנזיר בחרצן כן זהו תוכן דברי מהרי"ק ז"ל במה שנתן טעם לדעת הרמב"ם ז"ל אבל לא הביא ראיה לחזק הסברא שהמציא. והלח"מ ג"כ הביא לסברת מהרי"ק ובלי שום ראיה וחיזוק. ומעתה נאמר דסברא זו מבוארת ומוכרחת מסוגיא דהכא דאל"כ אין לנו טעם לחלק במה שמחלק הש"ס בענין חילוקי חיוב בחרצנים וזגין בין שאר אינשי לנזיר דשאר אינשי אין חייבין על החרצן וזג כ"א אחת ונזיר מיחייב על כל אחד בפני עצמו אם לא דנאמר דבנזיר מסתמא דעתו היה לזרוזי נפשיה בשבועה במה שכבר נאסר עליו וכיון דהוא אסור בחרצן בפני עצמו וזג בפני עצמו כך היה דעתו בשבועה זו להיות נזהר עליהן ביותר וכיון שכן אמרינן נמי דדעתיה אכזית מכל אחד ואחד ובדין הוא דאין כאן שבועה אלא מתוך שכלל בשבועתו גם לפת נתחייב עליהן מכח כולל כרבי יוחנן כדפסק הוא ז"ל כוותיה שם בהל' י' בנבילות וטריפות וה"ה בנזיר בחרצן כן אם יש כאן כולל וא"כ נתחזקה הסברא דמהרי"ק ומוכרחת מהסוגיא דהכא. וכן מוכרח נמי דליכא למיחש כלל גבי נזיר ולספוקי דדעתיה אפחות מכזית מדלא אשכח האי תלמודא לאוקמי טעמא דנזיר חייב שלש אלא מטעמא דכולל ולא אוקי טעמא דחיובא בחרצן וזג משום דדעתיה אפחות מכזית במה שאינו מושבע ועומד אלא ודאי דבנזיר לא אמרינן הכי מטעם הנזכר ודמיא ממש לדין דנבילה דמתני' וכדעת הר"י מיגש ז"ל שנתבאר לעיל ונתבאר טעמו ופסקו של הרמב"ם והושוו הסוגיות דהכא ודהתם לפי דעתו ז"ל. ודע דבדינא דרישא דהכא דקאמר וכרכה בעלי קנים וכו' נוכל לומר דמיירי בענין שלא הפסיקו עלי קנים בפיו ובגרונו אלא שנהנה בגרונו בכזית מן הפת כדין כל האיסורין שהחיוב הוא על הנאת גרון בכזית מדבר האסור כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהל' מ"א הל' ג' ע"ש וכרכה דקאמר לאשמעינן דאפי' הוא באופן דנשבע גם שלא לאכול מעלי קנים ועלי גפנים וכרך להפת עמהן אינו מתחייב כ"א על הפת כדפרישית בפנים בלשון הב'. ולפ"ז ניחא דקאמר אינו חייב אלא אחת וטעמא דלא חלה שבועה עליהן מכיון

שאינן ראוין לאכילה וכדאמרינן בריש פ"ו דנזיר דאין העלים והלולבים במשמע לענין איסור נזיר ודלא כר"א דהתם וה"נ לענין שבועת ביטוי כן ולא דמי להא דאמרינן בפ' ע"פ דף קט"ו ע"ב אכלן בסיב אף ידי מצה נמי לא יצא דהכא מיירי שאין מפסיק כלום מדבר שאין ראוי לאכילה בתוך פיו וגרונו. והרב בעל משנה למלך האריך שם ופלפל בזה ורצה לשבש הגי' וראיתי שאין בדבריו הכרע ולמה שבארתי א"צ לשבש כלום וכן הא דקאמר הכא במציעתא חייב על כל אחת ואחת ע"כ על הפת אחת ועל החרצן וזג אחת קאמר כדפרישית בפנים דאל"כ מה בין שאר אינשי לנזיר דקאמר ואם היה נזיר חייב שלש ואין להאריך יותר בזה:

בכולל אבל בפורט אין שבועות חלות על איסורין. עיקרה דהאי מילתא על מתני' דלקמן קאי ופירשתי בפנים כפי הנראה בענין דנזיר דהכא אבל פירושא דמילתא כדמוכחא מהלכה דלקמן כולל הוא באומר שלא אוכל סתם ופורט הוא באומר לא אוכל שחוטות ונבילות ויתבאר לקמן אי"ה לפי השיטות והדעות המתחלקות שם וכסוגיא דהכא ודהתם הכל על נכון בס"ד:

הלכה ד

רבי בא בר ממל בעי על דעת ר' יוחנן דאמר בכולל וכו'. זו היא קושית רבא בריה דרבה התם בפרקין דף כ"ד ע"ב והש"ס דהכא תפס במסקנא להההיא שינויא כדמשני התם כי קתני מידי דלית ליה שאלה שבועה דאית ליה שאלה לא קתני וא"כ צריך לאוקמי למוקדשין דקתני דבבכור מיירי כדאוקי התם להך שינויא וכבר בארתי בפ"ג דב"ק בענין מה שקשה מהתוס' דכריתות בזה ועיין שם הלכה ד' ד"ה יש אוכל אכילה אחת:

מה אנן קיימין אם באומר שבועה שלא אוכל בשר וכו'. על כרחך דר' זירא דקאמר הכי פליג עם ר' חנינה דלקמן בענין פירושא דהקושיא אבל לא בפירושא דאיסור כולל בשבועה אליבא דר' יוחנן. וזה דאלו לר' זירא דבעי לשנויי לקושית דר' בא בר ממל דלא מצי למיתני התם איסור שבועה משום דלא משכחת לה בענינא דמיירי במתני' דכריתות דתיחול בכולל ומשום דס"ל דלא מצינן לאוקמי להההיא מתני' באומר שבועה שלא אוכל סתם כדפרישית בפנים דמסתמא אמרינן דלא היה דעתו אלא לאסור עליו במה שמותר לו ולא במה שעומד עליו באיסור בלאו השבועה ויש פנים וראיה לסברא זו משיטת הגאונים ז"ל וכפי שנלמד מהסוגיות כמו שיתבאר לקמן בס"ד. אמנם צריכין אנו לחלק בסברא זו לר' זירא אליבא דר' יוחנן כדלקמן דהא לכאורה קשיא א"כ מ"ט דתנא דמתני' דידן דבאומר שלא אוכל סתם ואכל נבילות וטריפות חייב ומפרש ר' יוחנן לעיל וכן התם בהסוגיא דטעמא משום כולל ואמאי לא נימא דלא היה דעתו אלא על

המותר לו ונהי דסוגיא דהתם מפרשינן כדעת הגאונים המפרשים דהא דקאמר התם לעיל בדף כ"ג ע"ב לשנויי רומיא רישא וסיפא דמתני' דרישא בסתם וסיפא במפרש קאי גם להמסקנא וכפי סברא זו דברישא דקאמר שבועה שלא אוכל סתם לא היה דעתו אלא כל הדברים המותרים והלכך אכל דברים שאינן ראוין ונבילות וטריפות בכלל הן פטור וסיפא במפרש ואמר שלא אוכל נבלות ושחוטות (והיינו פורט דקרי הכא כדלקמן) ולפיכך חייב דחיילא שבועה בכולל. אבל סוגי' דהכא ע"כ לא מצינו לפרושי הכי דהא בהדיא קאמר ר' יוחנן לעיל בכולל אבל בפורט אין שבועות חלות על האיסורין ואין לך לפרש אליבא דר"ז ואליבא דאינך אמוראי בריש הסוגיא אלא בכולל היינו סתם שבועה שלא אוכל ופורט היינו שלא אוכל נבילות ושחוטות וקאמר דבפורט לא חיילא שבועה על האיסורין. וע"כ לומר דסוגי' דהאי ש"ס משני רומיא דרישא וסיפא דמתני' כגי' רש"י ז"ל דהתם וכפירושו דלהמסקנא חזר בי הש"ס דהתם משינויא דכאן בסתם כאן במפרש אלא דדברים שאינן ראוין דרישא בעפר מיירי וכיוצא בו. דודאי לא היה דעתו עליהן וסיפא דנבילות וטרפות חייב משום דראוין הן לאכילה ואריה דאיסורא הוא דרביע עלייהו וחיילא שבועה עלייהו בכולל מכיון שאמר שלא אוכל סתם דדעתו היה על כל דבר הראוי לאכילה וזה מסייע לסברת רש"י בענין תירוצא דמתני' לפי המסקנא ויתבאר עוד לקמן מזה אמנם לפ"ז הדרינן לקושיין לדוכתה דהשתא קשיא על הא דר' זירא דמתרץ לה למתני' דכריתות דלא מצינן לאוקמי באימר שבועה שלא אוכל סתם דהא ר' יוחנן קאמר דבסתם היינו כולל וחיילא שפיר על האיסורין ונראה דעל כרחן דבעינן לחלק לר' זירא ואליבא דר' יוחנן בין דברים אסורים ובין ימים האסורים וסובר ר' זירא דבאומר לא אוכל סתם בהא הוא דאמרינן דשפיר חיילא על דברים האסורים בכולל משום דדעתו היה על כל הראוי לאכילה וכסברת רש"י ז"ל הנזכר אבל בענין הימים אמרינן לא היה דעתו על ימים האסורים לו לאכול בלאו הכי וקס"ד דר' זירא דעיקר קושיא דר' בא בר ממל דאמאי לא קחשיב עוד איסור מוסיף על יוה"כ ובאומר שבועה שלא אוכל בעשרה ימים הללו דחיילא עליה בכולל והיינו דקאמר דהיכי משכחת לה דאם תאמר דומיא דמצינו שנאסר לו בשר הפסח באומר שלא אוכל בשר כל השנה והכא נמי באומר שלא אוכל בעשרת הימים הללו ויוה"כ בתוכן הא ליתא דא"כ היינו פורט ודומיא דלא אוכל שחוטות ונבלות הוא ואין שבועה חלה על האיסורין ושאני בשר הפסח דהתם שפיר חיילא שבועה גם על הביטול מצוה דומיא דאומר שבועה שלא אוכל מצה כל השנה דאסור לאכול מצה בלילי הפסח כדלקמן וראיה לסברא זו מדלא פריך התם אלא בגוונא דכולל באיסור דבר שהוא מותר לו כדאמר ואם איתא משכחת לה

חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב ולא פריך משכחת לה בשלא אוכל באלו הימים על זמן כך וכך דמגו דחייל אשארי ימים חייב נמי איוה"כ אלא ש"מ דיש לחלק כדאמרן והא דלא קאמר שלא אוכל סתם יתבאר לקמן לפי השיטות המתחלקות ור' חיננא דבעי לקמן אמאי לא אוקמינן באומר שלא אוכל מפלוני סתם היינו דליתוסף ביה איסור אחלב ואיסורין דקתני התם משום כולל ולא כדברי ר' זירא לפרש לקושית דר' בא בר ממל דבאומר שבועה דלא אוכל סתם ליתוסף ביה איסור על איסור יוה"כ והלכך משני מה דמשני אלא אאיסורין עצמן הוא דניתוסף משום כולל ולא מצינן לשנויי הקושיא אלא כדמסיק והשתא ר' זירא ור"ח לא פליגי אלא בענין פירוש הקושיא ור' חיננא מוסיף דבהכי שפיר משכחת לה אפי' לסברא דידך דמחלקת בין דברים האסורים לימים האסורים וקושיא דר' חיננא היא ממש כקושי' דרבא בריה דרבה דהתם דמקשי דמשכחת לה באומר שלא אוכל תמרים וחלב דאיתוסף איסורא עליה בכולל אדבר איסור גופיה אלא דהכא מקשי אפי' באומר לא אוכל מפלוני סתם הוי ליה כולל. ומיהו בהא פליגי הני מ"ד אהא דלקמן לא סוף דבר בכולל אלא אפי' בפורט וכמו שיתבאר לקמן מזה. ועיין בדיבור דלקמן המתחיל שבועה שלא אוכל מצה ובד"ה לא סוף דבר ושם יתבאר בס"ד:

הדא אמרה שאין אבות מלאכות ביוה"כ. כדפרישית דעל ההוצאה קאי וכדבעי רפרם בכריתות דף י"ד ע"א לדייק ממתני' זאת אומרת שאין עירוב והוצאה ביוה"כ כפי' התוס' שם שלא נתערבה הוצאה עם שאר מלאכות ביוה"כ ודחי גם התם להא דרפרם ומסיק דבדותא היא. אלא דהכא מוסיף הש"ס במילתיה דלא מחלקינן בין יוה"כ לשבת אלא לענין חילוק מלאכות. ושמעינן מהכא דהא דנקטינן דאין חילוק מלאכות ליו"ט כדאמרינן בפסחים דף מ"ח ע"א חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט גם יוה"כ בכלל יו"ט לענין חילוק מלאכות ואף דביוה"כ מתחייב בחטאת בשוגג מה שאין כן ביו"ט וכדתנן אין בין יוה"כ לשבת וכו' מ"מ חילוק מלאכות לא מצינו אלא בשבת לענין לחייב על כל אחד ואחד בהעלם א' ואם דאינו מבואר בהדיא בש"ס דילן דאין חילוק מלאכות ביוה"כ וכן הרמב"ם ז"ל בפ"א דשביתת עשור סתם דבריו בזה מ"מ ממילא משמע דהכי הוא ויוה"כ בכלל יו"ט לענין זה דלא ילפינן חילוק מלאכות אלא בשבת ומבואר הוא כאן:

שבועה שלא אוכל מצה אסור לוכל מצה בלילי הפסח. כבר עמדו אבות העולם על האי דינא ומוסכם הוא מרוב הגאונים ז"ל הרי"ף והרמב"ם ור"ח והרמב"ן והרשב"א ושארי גדולי האחרונים ז"ל. ומה שהקשה בעל המאור ז"ל מהא דפריך התם לר' יוחנן דאמר

בכולל חיילא שבועות על האיסורין והא בעינן לאו והן בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה ואי איתא לדהכא הא גם בהן משכחת לה בכולל כדאמר הכא במצה דהא נשבע לבטל את המצוה הוא וקאמר דחיילא כבר תירץ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ואחריו נמשכו כל גדולי האחרונים דשאני בין קום ועשה שנשבע לעבור על המצוה אין אומרין לאדם חטא כדי לקיים שבועתך אפי' בכולל ובין שב ואל תעשה שנשבע לבטל מצות עשה דחיילא בכולל ודומיא דנדרים שחלין על דבר מצוה אבל אינם חלין לבטל מצות ל"ת בידים וכן שבועות בכולל אע"פ שחלין על דבר מצוה כדבר הרשות אינם חלין לבטל מצות ל"ת וזו מתשו' ה"ר אברהם בר' דוד ז"ל וא"צ לפנים עכ"ל הרמב"ן ז"ל בזה. וזהו ג"כ תירוץ הר"י בתוס' דף כ"ד ע"א ד"ה אלא הן היכי משכחת לה דמ"ש בשב ואל תעשה לא חיילא ובקום ועשה חיילא היינו דדבריו שם על האכילה קאי דאם נשבע שלא לאכול מצה חיילא בכולל שלא יעבור על השבועה בידים ויקום ויאכל ודברי הרמב"ן ז"ל על ענין השבועה קאי שנשבע שלא יקיים מצות עשה וקרי ליה שב ואל תעשה וחיילא בכולל שיהא בטל מן המצוה והיינו הך וכן פי' מהרש"ל לדברי הר"י כדעת הרמב"ן ז"ל ועיין בדיבור דלקמן בזה ועוד קושיא א' בענין זה בד"ה תפילין ומ"ש שם. ובמה שהרמב"ן שם כתב לפקפק בזה לפי דעת הש"ס דהכא בהסוגיא דנראה דפליגא על סוגיא דהתם בענין שבועה בכולל דמהכא משמע דשבועה שלא אוכל סתם כולל הוי ודעתו ג"כ על דברים האסורין וחיילא עליהן ומסוגיא דהתם לא משמע הכי דהא אסיקנא ברישא בסתם ודברים האסורין כעפר הוו ולא חיילא עליהן והלכך פטור ולא מקרי כולל אלא במפרש ואמר לא אוכל שחוטות ונבילות כדאיירי בסיפא דמתני' וזהו איפכא מסברא דהכא בהא דהא אמר לעיל דוקא בכולל והיינו סתם חלה שבועה על האיסורין אבל בפורט ואומר לא אוכל לא שחוטות ולא נבילות אין שבועות חלין על האיסורין וכן למאי דאמר הכא לקמיה לא סוף דבר בכולל אלא אפי' פורט וההיא ודאי פליגא אהאי מ"ד דלעיל לר' יוחנן ומיהו עכ"פ משמע דבכולל והיינו לא אוכל סתם דעת הש"ס הזה דלכ"ע חיילא שבועה על האיסורין ודלא כדהתם לפי שיטת הגאונים ולפי גירסתן דפליגי על שי' רש"י וגירסתו ז"ל ולפ"ז יש לבעל דין לחלוק ולומר דהאי ש"ס לשיטתיה אזיל בהאי דינא שבועה שלא אוכל מצה דמשום דס"ל דשבועה סתם חלה על האיסורין הלכך הוא דאסור במצה בלילי הפסח אבל להסוגיא דהתם לפי שי' הגאונים ז"ל אינה תלה על האיסורין בשבועה סתם ואפשר דלא ס"ל נמי להאי דינא. זהו פקפוקו של הרמב"ן ז"ל. אבל הר"ן ז"ל בסוף הפרק כתב על זה דמהא לא אריא דנהי דפליגי סוגיא דהכא ודהתם בענין שבועה שלא אוכל סתם בנזכר דהש"ס דילן סובר שהאיסורין

כעפר הן אצל בני ברית ומשום הכי בלא אוכל סתם פטור כאלו אכל עפר דלא היה דעתו עליהן והירושלמי סובר שאינן כעפר כיון דראוין לאכילה מ"מ מה ענין זה לנשבע שלא יאכל מצה דהא ודאי מצה בלילי הפסח בת אכילה היא ולפיכך היא בכלל שבועתו אפי' לדעת הש"ס דילן וזה ברור ולפיכך ראוי לסמוך על הירושלמי ע"כ תוכן דברי הר"ן ז"ל. אמנם לפי מה שנתבאר מדעתם ז"ל דהושוו בזה דשיטתא דהאי תלמודא סברה דיש הפרש בין האיסורין לעפר ובסברא זו סבירא ליה האי ש"ס ג"כ לשנויי רומיא דרישא וסיפא דמתני' דרישא דוקא בעפר וכיוצא בו שאינן ראוין לאכילה מיירי ולפיכך פטור כדכתב הר"ן שם וכבר כתבתי מזה בדיבור מה אנן קיימין לעיל דזהו דעת רש"י ז"ל ולפי גירסתו דהתם ופירושו לפ"ז יש כאן מקום עיון רב בהא דלקמיה דקאמר בהדיא לא סוף דבר נבילות וטריפות אלא אפילו עפר ונהי דע"כ דההיא ודאי פליגא על הא דלעיל בשם ר' יוחנן דאמר דוקא בכולל אבל בפורט אין שבועות חלות על האיסורין והכא קאמר לא סוף דבר כולל אלא אפי' פורט כנזכר לעיל וא"כ דברי הר"ן למאי דאמר הכא לעיל הם אלא דמ"מ קשיא להאי לא סוף דבר וכו' דקאמר א"כ היכי מתרצינן רומיא דרישא וסיפא דמתני' אהדדי ויתבאר מזה בדיבור דלקמן ושם נבאר בענין חלופי השיטות והגי' בקצר' ומה שמצאנו בזה בס"ד. ובדין הזה מבואר הוא דדעת הפוסקים רובם ככולם ז"ל לפסוק כהאי דהכא. ודעת הרמב"ם ז"ל מבואר הוא בפ"ה מהל' שבועות הלכה י"ח שהם דברי הרישא דהכא ובהל' ט"ו שם נרמז מהסיפא דהכא נשבע שלא יעשה סוכה וכו' ה"ז לוקה משום שבועות שוא וכו' וזהו נזכר ג"כ במתני' איזהו שבועת שוא וכו' דהיינו הך שלא אשב בצל סוכה או שלא לעשות סוכה. ומשום זה יש לתמוה על מה שכתב הכ"מ בהל' י"ח דמרבוי רבינו שכתב שנשבע שלא ישב בצל סוכה לעולם נראה שהוא מפרש דהירושלמי לאו דוקא היא וכו' וכי קתני שלא אשב בצל סוכה לוקה היינו דוקא במפרש ואומר בצל סוכה של מצוה. לא ידעתי מי הכניסו לדוחק הזה דהא דכתב לעולם אדרבה הוא להיפך מכוונ' הכ"מ בדבריו דאם לא אמר לעולם אלא שלא אשב בצל סוכה בזה אמרינן דלא היה דעתו אלא אשל מצוה דסתם סוכה של מצוה היא ולוקה ויושב בסוכה כדכתב הרמב"ן ז"ל בהדיא כן דהיינו טעמא דמחלק הש"ס בין מצה לסוכה משום דבנדרים שבועות הלך אחר לשון בני האדם דסתם מצה לאו של מצוה היא אלא לחם מצה ולפיכך עד שיאמר שלא אוכל מצה בלילי הפסח דבהא לוקה וכו' אבל אין סתם סוכה בלשון בני אדם אלא של מצוה ולפיכך אם אמר לעולם אז הוי כולל ותלה השבוע' גם על של מצוה ובאמת אם אמר שנה או שנתיים נמי דינא הכי כדכתב גבי מצה ולעולם לאו דוקא הוא. שוב ראיתי בלח"מ שכתב דאלו הדברים על

דברי הטור בי"ד סוף סי' רל"ו הם שייכים כמו שכתב בב"י שם. וכן נראה דלא קבע בש"ע שם אלא כדברי הרמב"ם וכלישנא דש"ס דהכא. ומה שדקדק הלח"מ בפ"ג דהל' נדרים ממה שכתב הרמב"ם בפ"ה משבועות הל' ו' גבי שבועת שוא שנשבע שלא ישב בסוכה בחג הסוכות ולא יאכל מצה בלילי הפסח דמשמע עד שיזכיר בחג הסוכות ולילי הפסח בדוקא הוא ובפ"ה משבועות לא משמע מדבריו ז"ל כן נלע"ד דפשוט הוא משום דבמצה יש לחלק כן וכן באיזה זמן הוא עומד בשעה שנשבע כך דאם הוא עומד באמצע השנה ואמר שבועה שלא אוכל מצה סתם אמרינן דלאו בלילי הפסח קאמר ועד שיאמר בלילי פסח אז הוא לוקה משום שבועת שוא ומפני שבמצה שייך הכי כמבואר כאן כתב גם בסוכה כן ובזה לא נסתר משמעות דבריו דפ"א ממשמעות דבריו ז"ל בפ"ה וכדנראה מדבריו בהלכ' ט"ו שם שהזכרתי לעיל. דמה לי אם אמר שלא לעשות סוכה או אם אמר שלא אשב בצל סוכה:

לא סוף דבר סתם וכו'. כבר בארתי' דהאי סתמא דהש"ס נראה דפליגא על הא דלעיל בשם ר' יותנן דבפורט אין השבועות תלה על האיסורין. ולפי מאי דמוכחא מסוף הלכה דלעיל נרא' דלא פליגי בגופ' דדינא עם ההיא דר' יוחנן אלא בפירושא דפורט איכא בינייהו דיש ב' גווני מה דנקרא פורט הא' אם הכולל גופיה אינו כולל סתם אלא מפרש הוא מאי דכולל כגון שאומר שבועה שלא אוכל שחוטות ונבילות דלזה קראו כולל מפרש והב' הוא שפורט האיסור בלבד ואומר שבועה שלא אוכל נבילות ובהאי גוונא מיירי מילתיה דר' יותנן גופי' לעיל כדמוכרח התם דיהיב טעמא על מה דנזיר חייב שלש משום דכולל פת עמהן וחיילא שבועה נמי על החרצן ועל הזג אבל בפורט האיסור לבד ודאי אינה תלה השבועה דמושבע ועומד הוא והכא מיירי בפורט ההיתר והאיסור וקאמר לא סוף דבר בכולל סתם שאמר לא אוכל סתם אלא אפי' בפורט להכולל ואומר לא אוכל שחוטות ונבילות והיינו דר' יוחנן ומיהו על האי מ"ד דלעיל ודאי פליגא דקאמר דבפורט האיסור שוב אין השבועה תלה כלל אפי' פרט ההיתר עמו כדמוכח מהאי דאמר שלא אוכל עשרת ימים הללו וכו' וכן הא דלעיל לקמן ואת ש"מ היו לפניו וכו' וזה לא קאי לפי המסקנא ובהן ודאי לא חיילא על האיסור דמושבע ועומד הוא אבל על ההיתר חיילא השבועה ועיין בסוף הדיבור. והרמב"ן ז"ל בס' המלחמות לא הביא אלא הני תרי בבי קמייתא כמו שזכרתי בדיבור דלעיל וזה מבורר. אלא דבהני בבי בתרייתא לא סוף דבר לבא וכו' ויישבתי בפנים לשון אפי' וכן בהא דאמר אפי' ר"ע אמנם הא דקאמר אפי' עפר קשיא דהשתא דמשוי עפר לנבילות וטריפות לחיובא באומר לא אוכל סתם א"כ היכי מתרצינן להמתני' דברישא קתני פטור ובסיפא חייב. ועיין בקונטרס אחרון סי' א:

הלכה ה

תפילין ממקום אחר באו. התם בדף כ"ה ע"ב על פלוגתא דרב ושמואל דפליגי בזה דלרב לא בעינן להבא אלא לאו והן ולשמואל בעינן להבא כדאמר הכא ומתיב רב המנונא מלא הנחתי תפילין ומפרק לה דלצדדין קאמר לא אכלתי לקרבן משום שבועת ביטוי לא הנחתי למלקות משום שבועת שוא. וזה אליבא דשמואל אבל אליבא דרב דפסקו הפוסקים ז"ל כוותיה דלא בעינן להבא מתחייב הוא משום שבועת ביטוי כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה משבועת ביטוי הל' י"ט דבלא הנחתי תפילין חייב משום שבועת ביטוי לשעבר. ופירוקא דהש"ס דהכא יש לפרש ג"כ כדהתם דממקום אחר באו למיעוט לדבר מצוה מקרא וא"כ לא שייך בהו משום שבועת ביטוי לקרבן אלא למלקות משום שבועת שוא אליבא דשמואל. והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות הקשה על זה מהא דאמר בהלכה דלעיל נשבע שלא לאכול מצה וכו' דאלמא דחיילא שבועה בכולל לבטל המצוה בשב ואל תעשה כדפרשינן שם וה"נ מאי פריך מי איתא בלא אניח הא איתא בכולל שנשבע שלא אניח שום דבר על ראשי והר"ן ז"ל בחידושיו רצה לתרץ דלהבא דומיא לשעבר בעינן מה לשעבר בפורט שלא הנאתי תפילין אף להבא שלא אניח תפילין וא"כ לא חיילא דנשבע לבטל את המצוה הוא. אבל בפירושיו על הרי"ף חזר בו וכתב והאי פירוקא לא סגי לי דהא לעיל אמרינן דהן סתמא הוי הן לגבי לאו מפרש ובודאי אית לן למיבעי הן דומה ללאו דכתיבי בקרא בהדי הדדי דהיינו להרע או להטיב מלהבא ולשעבר דלשעבר לא אתי אלא מריבויא דקרא ואם בלאו והן לא בעינן דומיא להבא ולשעבר מיבעיא והודה לתי' הרמב"ן ז"ל שתירץ שם דאע"פ שאיסור השבועה חייל על דבר מצוה בכולל בשב ואל תעשה אם עבר ועשאה אינו חייב בקרבן דכי כתיבי קראי בדבר הרשות כתיבי ואימעוט דבר מצוה הלכך לענין חיוב קרבן ליתה בלא אניח אבל מ"מ אסור הוא לו להניח כדעת הירושלמי. והרמב"ם ז"ל שם בדין הש"ס דהכא דלעיל בהל' י"ח כתב נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתים ה"ז אסור בלילי הפסח ואם אכל חייב משום שבועת ביטוי דמשמע דחייב קרבן קאמר וכן הסמ"ג בלאוין רמ"א כתב בזה דגרסי' בירושלמי נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתים ה"ז אסור לאכול מצה בלילי הפסח ואם אכל חייב משום שבועת ביטוי א"כ גירסתם היה בהדיא כן והרי שיטתו ז"ל כשי' רבו ז"ל שנתבאר בדיבור דלעיל דאמרינן הן סתמא נגד לאו מפורש וא"כ לכאורה קשיא דהא ע"כ אתינן לתירוץ הרמב"ן ז"ל בזה אבל הא ליתא דכבר מוזכר לעיל דכל זה לסברת שמואל הוא ולדידן דקי"ל כרב לא נחתינן כלל להא אלא אע"ג דליתא בלא אניח כלל מיחייב הוא דלא בעינן להבא ואפשר דגם הם ז"ל לא דקדקו לכל זה אלא דמאי

פריך הש"ס אליבא דשמואל אי איתא דחיילא בכולל בשב ואל תעשה ותירצו דנוכל לומר דאינו חייב בקרבן אבל לפי האמת חייב בקרבן אליבא דרב. ולקמן יתבאר דסוגיא דהאי ש"ס נמי כרב ס"ל. ומיהו נראה לדעת הרמב"ן דלסברא מוחלטת כתב כן דאין חיוב קרבן בשבועת מצוה ע"י כולל בשב ואל תעשה שהרי הוא ז"ל הקשה שם האי קושיא גם על המתני' דקתני בשבועת מצוה לא עשה בה לאו כהן והא משכחת לה הן בכולל ותירץ דלא חיילא השביעה אלא לאיסור ולא לחיוב קרבן. ולדעת הרמב"ם דס"ל דחייב נמי בקרבן יש לומר דלדעתו לא קשיא ממתני' דהא עכ"פ לא דמיא מצוה לרשות דברשות משכחת הן בפורט הדבר לבד ובמצוה לא משכחת לה אלא בכולל וא"כ מ"מ שייך הפירכא דפריך במתני' ופרכינן הכי לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן בכל מקום תאמר במצוה שלא עשה בה לאו כהן אלא בכולל דוקא ולענ"ד יש כאן דקדוק על קושי' הרמב"ן ז"ל מהמתני' פרט לקטן. גי' זו לא מצאתי במקום אחר דבת"כ גריס להאי ברייתא כדגרסי' בבבלי דף כ"ו ע"א האדם בשבועה פרט לאנוס וכו'. ולגי' דהאי תלמודא אפשר לומר דאיצטריך הכא למעוטי קטן דמהו דתימא או נפש כתיבא בפרשה ואפי' קטן במשמע לענין איסור כדאמרינן פ' יוצא דופן דנפש כל דהו משמע קמ"ל לכל אשר יבטא וקטן לאו בר ביטוי הוא:

ותן העלם חפץ על העלם שבועה וכו'. בריש פרקין ד"ה אלא כי אנן קיימין בבריא לו שאכל וכו' כתבתי דסברת האי תלמודא הוי כדאמר שם מחכו עלה במערבא וכו' דלא משכחת לה העלם חפץ בלא העלם שבועה כדמשמע מדקאמר בריא לו שאכל ונשבע ונמצא שלא אכל והיינו ע"כ שבריא לו שאכל איזה דבר ונשבע על מין אחד ונמצא שלא אכל מאותו המין אלא ממין אחר הוא שאכל וקרי ליה לעיל העלם שבועה דהא מסיק דמהאי טעמא מיחייב משום דהוי כטועה מחמת דבר אחר. והכא משמע לכאורה כרב יוסף דפליג' שם וס"ל דשפיר משכחת לה העלם חפץ בלא העלם שבועה כדפרישי' בפנים. ונראה דה"ק דיכול שנאמר תן העלם חפץ על השבועה היינו שיש בידו העלם זה וזה כגון שנשבע שלא יאכל פת חטין וכסבור שנשבע שיאכל ואכל פת חטין וכסבור שהוא פת שעורין דהוי העלם זה וזה וקאמר דיכול שיהא חייב ולא עוד אלא דנימא דיהא חייב שתים דאין ביניהן להעלם טומאה והעלם מקדש לר' ישמעאל ואיכא למ"ד בת"כ דחייב על כל א' וא' ועיין בפ"ב סוף הלכה א' שהבאתי ברייתא דת"כ דס"ל דעל העלם קדש ומקדש חייב שתים אפי' בהעלם א' וה"נ הכא איכא למיטעי כן ומסיק דהכא לא כתיב אלא ונעלם אחת ללמד דאינו חייב אלא על אחת והיינו כשאין בידו אלא העלם שבועה אבל כשיש בידו העלם זה וזה מאחר שיש בידו גם העלם חפץ פטור. וזה מסייע

לפירש"י ז"ל דבעיא דרבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו איפשיטא דקאמר אלא לא שנא ופטור. והרשב"א ז"ל בחדושיו כתב דבעיא דלא איפשיטא הוא. ודעת הרמב"ם כדעת רש"י שכתב בפ"ג משבועות הל' י' העלם שבועה וחפץ בידו ה"ז כאנוס ופטור וכדמשמע מהכא דקאמר ויהא חייב א"כ למאי דמסיק אינו חייב כלים כשיש העלם זה וזה בידו. כיני מתניתא חייב דברי ר"י בן בתירא ורש"י ז"ל גריס במתני' כדברי ר"י בן בתירא ואכולא מילתא פליג בלקיים והתוס' בשם הריב"א קיימו הגי' דברי וכדקאמר הכא כדפרישית בפנים:

הלכה ו

אזהרה לשבועת הרשות וכו'. כדרבין אמר ר' יוחנן התם בדף כ"א ע"א דאזהרה לשעבר מלא תשבעו בשמי לשקר ולהבא עובר בלא יחל. ומדקאמר עובר בלא יחל ולא קאמר ואזהרתיה כדאמר בלשעבר למד הרמב"ם ז"ל לומר דגם בלא יחל עובר הוא דקאמר ועיקר אזהרה גם להבא מלא תשבעו נפקא ליה כדכתב הוא ז"ל בפ"א משבועות הל' ג'. וכבר כתב שם הנ"מ בשם הריב"ש בתשו' טעמיה דלא הזכיר הוא ז"ל בל יחל שאין דרכו למנות לאוין הרבה על מצוה אחת כפי שרשיו במנין המצות שבהתרבות הלאוין לא תתרבנה המצות. ומ"מ כל היכא דמפורש בהדיא עובר בכך וכך לאוין כגון ברבית וכיוצא כתב גם הוא ז"ל ומנה להלאוין כמו שתמצא בהרבה מקומות בדבריו ועיין במ"ש סוף פ' איזהו נשך ד"ה המלוה והלוה:

הלכה ז

שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום וכו'. פלוגתא דר"י ור"ל בבבלי פרקין דף כ"א ע"א ובבמה מקומות ואיפכא איתמר פלוגתייהו התם דר"י סבר התראת ספק שמה התראה וטעמא משום דאין בו מעשה ור"ל סבר התראת ספק לאו התראה היא כדאמר בהדיא בריש מכילתין ובפ' אלו הן הלוקין דף ט"ו ע"ב. ובודאי ה"א ל"ק דדרך הש"ס הזה מחליפי עם הש"ס דהתם בענין סברת תנאי ואמוראי וזה מבואר בהרבה מקומות. אלא דלכאורה קשיא מהאי תלמודא גופיה דאשכחן פלוגתייהו איפכא דבפ' תמיד נשחט קאמר איתפלגון בשני י"ט של גליות ר"י אמר מקבלין התרייה על ספק ר"ל אמר אין מקבלין התרייה על הספק וכן גריס עוד בסוף פי"א דיבמות ובפ"ח דנזיר וזה סותר להא דהבא. אבל באמת לפי הכלל דיהיב האי תלמידא במילתיה דר' יוחנן לק"מ דביבמות שם מסיק דלא קאמר ר' יוחנן אלא בספק שאפשר לעמוד עליו כגון בי"ט של גליות דלאחר שיודע מתי קדשו ב"ד את החדש אגלאי מילתא למפרע דהתראת ודאי היא ואע"ג דבשעת התראה ספק הויא לא חשיבא התראת ספק אבל במקום שאי אפשר לעמוד על הספק

כגון ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון שהכה את זה וחזר והכה את זה אף ר' יוחנן מודה דלא הוי התראה כדאמר התם וא"כ לפי שיטתא דהאי תלמודא דר' יוחנן הוא דס"ל טעמא דהכא משום שאינו ראוי לקבל התרייה שפיר הוא דר' יוחנן כשיטתיה דס"ל דבכל מקום התראת ספק לאו התראה הויא כ"א דוקא במקום דאגלאי מילתא למפרע והא ודאי אין לומר דגם הכא כשעבר היום ולא אכל אגלאי מילתא למפרע דהא ליתא דלא שייך לומר אגלאי מילתא אלא על שעה שעבר ועשה האיסור ובאותה שעה היה ההתראה בספק ואח"כ נודע לנו שעבר על האיסור בודאי ונעשה גם ההתראה התראה ודאית כגון בשני י"ט של גליות ועשה מלאכה ואח"כ נודע שי"ט היה וכן בהאי דאמרינן בפ' הערל דף פ' ע"א גבי אכל חלב מבן י"ב ויום א' ועד בן י"ח ונולדו בו סימני סריס ואח"כ הביא ב' שערות דקאמר רב נעשה סריס למפרע וכדכתבו התוספות שם מסברת עצמם להאי חילוק דמחלק האי תלמודא דלקי על חלב שאכל ואע"ג דבשעת התראה ספק הוי משום דאגלאי מילתא למפרע שהיה גדול בשעת התראה ולא דמי להכה את זה וכו' דאף לאחר שהכה את שניהם לא ידיע איזה הוא אביו. וא"כ ה"נ אף לאחר שעבר היום ובודאי לא אכל מ"מ לא אגלאי מילתא למפרע שבשעת התראה היה הדבר בודאי שהרי כל היום היה עומד בספק ודמי ממש להכה את זה וכו' שאף שנודע לנו שבודאי גם לאביו הכה שהרי א' מהן אביו הוא מ"מ שעת התראה והיה ספק ונשאר בספק וזה פשוט (עיין בסוף הדיבור) ולשי' דהאי תלמודא ניחא ולא תיקשו אליבא דר"ל דהא ס"ל דבכל מקום התראת ספק לאו התראה היא ואפי' בי"ט של גליות וא"כ למה ליה לטעמא דלאו שאין בו מעשה הוא דהא לאו דיוקא הוא דלר"ל איכא למימר דלקושטא דמילתא קאמר משום דס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וה"ק דלא צריכנא לטעמא דידך דבלאו הכי אין כאן מלקות דהא לא קאמר בהאי תלמודא בהדיא דתלייא פלוגתייהו בהתראת ספק כדאמר התם דלמ"ד משום שאין בו מעשה ס"ל דהתראת ספק הויא התראה וא"כ לר"ל נוכל לומר לפי שי' דהאי ש"ס דלתרווייהו דהני טעמי אית ליה וע"כ לומר כן דהא אשכחן בהדיא דס"ל דלאו התראה היא אפי' במקום דאגלאי מילתא למפרע. ונבאר עכשיו לפי שיטתא דתלמודא דילן בענין פלוגתייהו והיוצא לנו מסברא דהאי תלמודא לדינא דלמאי דס"ל ר' יותנן התם כטעמא דר"ל דהכא דמשום דלאו שאין בו מעשה הוא וס"ל דהתראת ספק שמה התראה כדאמר בהדיא הכי ופסק הרמב"ם ז"ל כוותיה. לפ"ז בענין האיכא בינייהו דקאמר הכא שרפה והשליכה לים וכדפרישית בפנים דהא דקאמר מה מפקה מביניהון היינו מאי איכא עוד נ"מ בינייהו וטובא איכא הכי בהאי תלמודא ממש בכל פרק ובכל דף ובפרקין תמצא כן בהלכה א' דקאמר על פלוגתא דר"ע ורבנן

במתני' מה מפקה מביניהון ע"ש וזה א"צ לפנים. והשתא לסברא דידהו דהתם איפכא הוא דבשרפה והשליכה לים לר"י חייב דאית ביה מעשה ולר"ל דהתם פטור דהא אכתי התראת ספק הויא וכדפרישית בפנים דלהאי מ"ד טעמא הוי משום דהתראה בשעה שעובר על האיסור בעינן ולא בשעת ביטולו להדבר בענין שאין יכול עוד לקיים שבועתו. וזה לכאורה מסייע לשי' רש"י ז"ל במס' מכות וזכרתי מזה בשלהי המסכת שם ועיין בקונטרס אחרון סי' ב' ומה שיתבאר שם עוד מענין התראת ספק בס"ד:

רבי פינחס בעי היה איסתנס. הבעיא היא אם בעינן מילתא דאיתא בלאו והן ופשיט ליה מדאמר שמואל דאפי' להבא ולשעבר בעינן דאע"ג דלשעבר לא כתיבא בהדיא אלא מריבוייא דקרא אתיא מכ"ש דלאו והן בעיני דכתיבי בהדיא להרע או להטיב והיינו שלא אוכל ואוכל. וכבר נתבאר לעיל דכרב קי"ל דלאו והן הוא דבעינן אבל לשעבר ולהבא לא בעינן ויתבאר לקמן דהיינו נמי לפי שיטתא דהאי תלמודא. ומיהו בעיקרא דהבעיא אם היה איסתניס אינו מבואר בש"ס דהתם ונראה דעל זה וכיוצא בו אמרו בטלה דעתו אצל כל אדם ולא אמרינן דמילתא דאית ביה לאו והן בעינן אלא בדבר ששייך אצל כל אדם א"נ יש לפרש בעיא דר' פינחס דהיא אזלא כעין דגרסי' התם בדף כ"ו ע"ב דבעי רבינא מרבא נשבע על ככר ומצטער וכפי' רש"י ז"ל שמצטער ברעב ואכלה בשגגת שבועה מאי ופשט ליה דפטור מקרבן דלא שב מידיעתו היא דאי נמי לא שגג היה אוכלה לפי שמצטער הוא והשתא נאמר דרבי פינחס כרבא ס"ל ומיבעיא ליה אם אדם כזה איתיה בשבועה לשעבר אליבא דשמואל דלעיל מי נימא מאחר שאין בידו לבא דאיסתניס הוא ומצטער ואם נשבע שלא יאכל אין כאן קרבן א"כ אין בידו נמי אם נשבע לשעבר ולפ"ז בעיא דלא אפשיטא היא ולא נ"מ לדינא דהא כרב קי"ל:

מסתברא כאחוי דחיפה באתרייתא וכתיפה בקדמייתא. בפ"ב דנדרים פירשתי בזה וקצרתי ופירושא דהכא דייקא. והעיקר דאבימי אחוי דחיפה היה מדמה דין זה דקדמייתא להא דאמר רבא בפרקין בדף כ"ד ע"ב והבאתי לעיל בשמעתתא דכולל שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שלא אוכל תאנים וענבים מגו דחיילא שבועה שניה על הענבים חיילא נמי על התאנים בכולל וה"נ אע"ג דכבר נשבע על הראשונה מכיון דאמר ככר זו א"כ היה מותר באחרות וחזר ואמר שנים אילו ס"ל דהוי כדהתם דחוזר וכולל מה שנשבע עליו עם מה שעדיין עומד בהיתר עליו ומגו דחיילא שבועה שניה על ההיתר חיילא נמי על האיסור בכולל וחיפה לא ס"ל האי סברא דשאני התם דאמר בפירוש בשבועה שניה תאנים וענבים והלכך אמרי' דדעתו היה לישבע גם בשבועה שניה על התאנים וחיילא עליו בכולל אבל הכא דאע"ג דאמר שתים אילו אמרינן מסתמא

לא היה דעתו אלא על ההיתר ולא על מה שכבר נאסר עליו ואילו דאמר שיהא זו כזו עליו וכן כולן והיינו דקאמר מיכן ואילך כמיחל שבועה על האיסורין כלומר דמשום דהוי כמיחל שבועה על האיסורין אם חוזר ונשבע על הראשונה הלכך אמרינן דמסתמא לא היה דעתו בשבועה שניה על הראשונה אלא על האחרת וכן כולן. ובבעיא השניה פליגי נמי בדיוקא דאילו ובסברא אחרת דאחוי דחיפה ס"ל דמכיון דאמר אילו דעתו היה בשבועה הראשונה שלא יאכל אפי' אחת מחמש אילו וא"כ שבועות האחרונות הוו כשבועה על שבועה וחיפה ס"ל אע"ג דאמר אילו אמרינן דדעתו היה בשבועה ראשונה חמש הוא דלא ליכול הא ארבעה יאכל וא"כ שבועות אחרונות שבועות אחרות הן. ומתוך דברים האלו יתבאר לנו אי אזלא פסקא דהאי ש"ס כפי מסקנת הש"ס דילן בהני תרתי בעיי או לא וזה דודאי בענין פסקא דבעיא אחרייתא דפסק הכא דאינו חייב אלא אחת נוכל להשוות למסקנא דהתם לכל שיטת הפוסקים ז"ל אבל בענין פסקא דבעיא קדמייתא דפסק הכא ג"כ דאינו חייב אלא אחת תליא בחילוק שיטת הפוסקים כמו שיתבאר. דהתם בדף כ"ח ע"ב גריס עיפה תני שבועות בי רבה וכו' ואבימי הוא דשאלו באומר שבועה שלא אוכל תשע ושבועה שלא אוכל עשר והמסקנא כמו שהשיב אבימי אישתבשת דאי תשע לא אכיל עשר נמי לא אכיל אינו חייב אלא אחת וחזר ושאלו בשבועה שלא אוכל עשר ושבועה שלא אוכל תשע והמסקנא כאבימי דה"ק עשר לא אכיל הא תשע אכיל ושבועה שניה שבועה אחריתא הוי וחייב על כל אחת ואחת. והקשה הר"ן ז"ל ואמאי הא מוכח מדלעיל דשלא אוכל משמע דעל כל אכילה של כזית וכזית מהככר אסר עליו כדאמרי' גבי מתני' שבועה שלא אוכלנה וכו' ותירץ דאי בככרות ידועות נשבע ה"נ אלא דבנשבע סתם על מנין ככרות מיירי הלכך באומר שבועה שלא אוכל תשע ועשר משבועת תשע איתסר בעשר דאי תשע לא אכיל עשר ודאי לא אכיל ומש"ה אינו חייב אלא אחת ובאומר שלא אוכל עשר ותשע משבועת עשר לא איתסר בתשע דעשר הוא דלא אכיל הא תשע אכיל ומש"ה חייב שתים עכ"ל. וכן כתב הרא"ש ז"ל בענין בעיא קדמייתא בטעם נוסף דהני מילי דאינו חייב אלא אחת באומר שלא אוכל תשע בסתם דלא מצי אכיל עשר עד דאכיל תשע אבל אם אמר שלא אוכל תשע אלי ושבועה שלא אוכל עשר דמצי אכיל עשר אחריני אם אכל תשע אלו ועוד אחת חייב הוא שתים דמגו דחיילא אעשר אחריני חייל אתשע אלו מידי דהוה שבועה שלא אוכל תאנים שבועה שלא אוכל תאנים וענבים דחיילא שבועה שניה נמי אתאנים במיגו עכ"ל. ופירוש דבריו דעיקר הקפידא בשבועה הראשונה משתי השבועות הוא דאם אמר אלו או מככר זו כעין דאמר הכא בענין בעיא זו א"כ מצי אכיל מאחרות וכשנשבע שבועה שניה

חיילה בכולל לדעתו ז"ל בין אמר בשנים אלו או לא אמר אלו ובהא ודאי לא איכפת לן (והכא דגריס גם בשניה אלו משום שבועות שאחריה הוא דנקיט לה) וכן פי' הב"י בסי' רל"ח לדברי הרא"ש דבשאמר אלו אינו נאסר בשבוע' ראשונה בתשע או עשר דעלמא. והשתא מתבאר לן דפסקא דהכא בענין בעיא שניה דאזלא כמסקנא דהתם וכדעתם ז"ל דהתם לא קאמר אלו והלכך חייב על כל אחת ואחת דעשר לא אכיל הא תשע אכיל אבל הכא דאמר אלו מסתברא כאחוי דחיפה דמכיון שנשבע על ככרות ידועות דעתו בשבועה הראשונה על כל אכילה ואכילה מהם וכמו שביאר הר"ן ז"ל דהוי כשלא אוכל ככר זו דדעתיה אכל כזית וכזית מינה ושבועה שניה הוי כשבועה על שבועה ואינו חייב אלא אחת. אמנם לדעתם ז"ל במסקנת בעיא ראשונה הוא נגד פסקא דהאי ש"ס דסברתם ז"ל כסברת אחוי דחיפה דהכא דאם אמר בשבועה ראשונה אלו או ככר זו חיילא שבועה שניה בכולל כמו שביאר הרא"ש ז"ל ואלו הכא פסק כאבימי דאינו חייב אלא אחת אפי' בזו או באלו וכמו שהסברתי לעיל דס"ל דלא דמיא להא דרבא שלא אוכל תאנים וכו' דאע"ג דאמר אילו מ"מ לא הזכיר בפירוש בשבועה שניה מהראשונות כמו שהזכיר התם תאנים גם בשבועה שניה ואמרינן דדעתו היה שיהו אלו כאלו. והשתא יתבאר לנו דדעת הרמב"ם ז"ל כדעת הש"ס דהכא דאזלא ממש ג"כ כמסקנא דהתם לפי דעתו ז"ל. שהרי הוא ז"ל לא חילק כלל בין אמר סתם לבין אמר אלו כמו שכתב בפ"ד משבועות הל' י"ב והל' י"ג משתי דינים אלו ולא חילק לא בקדמייתא ולא באחרייתא. ובודאי בענין דין השני המוזכר בהל' י"ג עשר ותשע לא היה צריך לבאר החילוק בין אמר סתם לאמר אלו דמבואר הוא כבר בדבריו לעיל שם בדינא דמתני' שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה המבואר בהל' ע' וכקושית הר"ן ז"ל דזה ברור דאם אמר אלו דעתו היה על כל אכילה ואכילה מהם וחייב על כל אחת ואחת וא"כ ממילא נלמד מדין ככר זו המוזכר בדבריו אלא בדינא דקדמייתא המוזכר בהל' י"ב שמנה ותשע ועשר אם היה דעתו ז"ל לחלק כדעת הרא"ש ז"ל היה לו לבאר דזהו חידוש דין דנדמה היכא דאמר אלו לדינא דרבא דחיילא בכולל אע"ג שלא הזכיר בפירוש בשבועה שניה מה שנשבע עליו בשבועה ראשונה. אלא דנראה מסתימת דבריו בזה דאין דעתו לחלק בדין הזה אלא כאבימי דהכא ודהתם ובין אמר סתם ובין אמר אלו או ככר זו תו לא חיילא שבועה השניה על הראשונה דאין כאן כולל ולא דמיא להא דרבא כדאמרן כן נראה לע"ד לדעת הרמב"ם ז"ל ובהכי אזלא פסקא דהכא כמסקנא דהתם בקדמייתא ובאחרייתא כפי מה שנתבאר. ובש"ע סי' רל"ח נמשך אחר דעת הרא"ש והטור והר"ן ז"ל. ומ"מ יש לתמוה שלא הביא דעת הרמב"ם כלל שהרי סתם דבריו ועכ"פ משמע שלא היה דעתו לחלק

בדין הראשון כמבואר. ונראה דהיה דעתו דגם הרמב"ם מודה בחילוק שחלקו ז"ל גם בדין הראשון וא"כ הוא נגד פסקא דהכא מה דלא מבואר בהדיא בש"ס דילן. ובודאי לא נעלם מהרמב"ם ז"ל פסקא דהכא ולפי מה שנתבאר ויש סברא לחלק בין האי דינא להא דרבא המוזכר בדבריו שם הל' י"א ומשמע כן מדבריו שכתב שהרי כלל התאנים שנאסרו בשבועה הראשונה וכו' ודוקא שכלל התאנים בפירוש קאמר. ותדע שכן הוא דעתו ז"ל דהא מוכרח הוא דס"ל דאילו הוי ככולל סתם ולא ככולל מפרש שהרי מבואר בדבריו בפ"ה שם דכולל סתם לא הוי כולל כמו שנתבאר לעיל מזה בד"ה לא סוף דבר ואם היה דעתו דאילו ככולל מפרש הוא היה לו להשמיענו רבותא טפי בפ"ה היו לפניו שחוטות ונבילות ואמר שבועה שלא אוכל אילו חייב משום שבועת ביטוי אף על הנבילות וע"ש הל' י' מכל זה נראה דדעתו ז"ל דאילו הוי ככולל סתם. ומכיון שכן הוא הכי נמי לא חיילא הכא השבועה שניה על הראשונה וזה מבואר:

הלכה ח

ולמה תניתה מרובע די ירבעינה הוא. מכאן ראיה לפי' הרמב"ם ז"ל בחיבורו בענין גריס מרובע שצריך שירבענה הוא וישער שיהא ארכו כרחבו ועיין לעיל פ' אלו הנחנקין הלכה ד' דברי המתחיל והא תנינן גופה של בהרת מה שכתוב שם בס"ד:

שבועה שאין אנו יודעין לך עדות וכו'. ולהרשב"א ז"ל היתה לו גי' אחרת בזה שכתב בחידושיו וז"ל אלא שאני תמה שבירושלמי אמרו בפ' זה שבועה שאין אנו יודעין לך עדות חייבין משום ביטוי וזה הפך משנח שבועת העדות (ור"ל דאין חייבין על שגגתה קתני התם והכא קאמר חייבין משום ביטוי ובודאי בשוגג מיירי דהא אין חיוב ביטוי במזיד) וכ"ת הא משכחת לה בשוגג באומרים יודעין ששבועה זו אסורה אבל אין אנו יודעין שחייבין עליה קרבן כדאמרי' בשגגת ביטוי ושעבר הא ליתי דהא בכה"ג חייבין משום שבועת העדות כדתנן בר"פ דלקמן וא"כ לא משכחת לה חיובא משום ביטוי דלאחת מאלה כתיב ושמא לאו באומרים שאין יודעין לו עכשיו אלא שלא ידעו לו עדות מעולם ודומיא דידעתי ולא ידעתי דאמר אביי לעיל דהוא מחלוקת והא דירושלמי אתא כרב דלא בעי להבא אלא לאו והן עכ"ל. ובודאי לגי' שלפנינו קשה הרישא והסיפא דברישא דבמזיד מיירי אין מלקות בעדות דעשה בה את המזיד כשוגג וחייבין בקרבן ובסיפא נשבע לבטל את המצוה הוא ומשום שבועת שוא הוא דלוקין וא"א ליישבה כמו שהיא אלא דברישא כגי' הרשב"א ז"ל ובסיפא משום שבועת שוא צ"ל. ובענין הסוגיא דהתם דההיא דאביי בדף כ"ה ע"ב דמשמע שם מפירש"י ז"ל דקרוב ופסול דליתיה בעדות מיחייב משום ביטוי וכן דעת הרמב"ן ז"ל הביאו הרשב"א ז"ל שם וכך הם דברי

הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' שבועות וע"ש ובהל' י"ד. וכבר ביארתי מזה בפ' זה בורר הלכה ט' דאיתא התם כל הסוגיא דריש פרק דלקמן ע"ש ד"ה קרוב מהו לחייבו משום שבועת ביטוי:

נכסיו אסורין הא ללקוח אינו לוקה כבר בארתי בנדרים פ"ג דהרשב"א ז"ל בחדושיו שם וכן בפרקין הקשה על גי' זו דהרי ודאי הא דתני שבועת הבאי אסורין היינו דתני במתני' איזו היא שבועת שוא וכו' אם לא ראיתי גמל פורח באויר וכו' והתם תנינן וחייבין על זדונה מכות אלמא כל שמעמיד בדבריו לוקה ולפיכך כתב הוא ז"ל דיש שיבוש בנוסחאות וכך היה ראוי להיות אפי' תימא במעמידין כאן במיחל שבועה על נכסיו נכסיו מותרין הא ללקוח לוקה עכ"ל ולפי גי' זו צריך ג"כ לפרש לקמן גבי שבועות זירוזין. ובארתי שם דמהנראה מדברי הרמב"ם ז"ל במה שכתב בפ"ג משבועות הל' ה' וכן שבוע' הבאי ושל שגגות פטור עליהן וכו' וכתב שם מהנזכר במתני' דנדרים אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים וכיוצא בזה ומשמע דפטור לגמרי קאמר ובהמוזכר במתני' דהכא אם לא ראיתי גמל פורח באויר כתב בפ"ה שם הלכה כ"א נשבע שראה גמל פורח באויר ואמרו לו היאך נשבעת לשוא ואמר עוף גדול ראיתי ומגדלו קראתיו גמל אין זה כלום וכו' ובטלה דעתו אצל כל אדם וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. מכל זה משמע דדעתו ז"ל לחלק בין דבר דשייך לומר בגוזמא כגון כעולי מצרים וחומה גבוה עד לרקיע דבזה פטור הוא אף ממלקות שזה יכול לתרץ דבריו כמו שכתב שם הטעם שזה לא גמר בלבו שהדבר כך ולא נתכוין אלא לספר את גובה החומה או רוב העם אבל בדבר דלא שייך בו לומר בגוזמא כלל כגון גמל פורח באויר ונחש כקורת בית הבד דזה דבר שאי אפשר הוא בזה הוא דלוקה ולא אזלינן בהא דמתרץ דיבורו משום דבטלה דעתו אצל כל אדם ובהכי מתיישב הא דתנן הכא גבי מלקות גמל פורח באויר וכו' ולא קחשיב ראיתי כעולי מצרים דתנן בנדרים ועיין בהר"ן ז"ל שכתב כעין זה ולפי פירושו ודע דבסמ"ג לאוין רמ"א כתב וז"ל אבל שבועות הבאי אסורות כדמסקי' התם באומר יאסרו עלי כל הפירות שבעולם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים מפני שבשבועה על דעת העומדים שם נשבע וצריך לדקדק יותר ובתוספתא אומר שבועות הבאי מותרות ומקשה לה בירושלמי ומתרץ לה דההיא באין מעמידין והכא במעמידין פי' שבמתכוין אומר כך ואין דעתו להבאי כך פי' הרב ר' אלחנן ורבינו יעקב כתב בספרו דשבועות הבאי אסורות היינו דהוי שבועת שוא ומותר בפירות העולם ולוקה והיינו ממש ההיא דשבועות עכ"ל ולפי' זה מותרות דתוספתא אפירות קאי עכ"ל הסמ"ג ולפ"ז עולה דעת ר"ת כפי גי' הרשב"א ז"ל להמסקנא דהכא ואין להאריך:

קירי פלי. וגי' הרי"ף ז"ל קירי פירי בריכסון ופירשו בריכסון בזול שהמטר יורד והפירות יהיו בזול:

הלכה ט

זה חומר לשעבר משלבא וכו'. תוספתא היא בפ"ב ומגי' הש"ס דגריס אשכח תני על תרויהון אחר דברי ר' בא בשה שמואל משמע דהני תרויהון דקאמר כדפרישית בפנים דפליגי על שמואל ואתיא כרב בענין לשעבר ולהבא וכן נראה מדלעיל כפי' הרשב"א וגירסתו ז"ל שהבאתי בהלכה ח' ד"ה שבועה שאין אנו יודעין לך עדות וכו' דהאי תלמודא כרב הוא דפסק כדקי"ל דמילתא דאיתיה בלאו והן הוא דבעינן אבל להבא לא בעינן:

כיצד עושין לו וכו'. הרי"ף ז"ל הביא לזה וכן הרא"ש והטור ז"ל. והרמב"ם ז"ל בפ"ה הל' י"ג וי"ד סתם ולא ביאר זה ופשוט הוא דהכל מודים בזה:

שבועה שאוכל ככר זו היום וכו'. בארתי בפנים לסוגיא זו היטב וע"כ לפרש במה דפליגי בענין היום דקאמר דפליגי בסברות הפוכות בזה כמו שנתבאר. ובאלו שתי הבבות אחרונות טעות דמוכח הוא ככתוב בפנים ומוכרח ג"כ בבבא אחרונה מדקאמר אוף ר"ל מודה וכו' א"כ היתה השאלה אם לר"ל חייב שתים הוא וכדפרישית. ומתוך זה יתבאר דעיקר פלוגתייהו הוא בענין סברת התוס' דף כ"ט ע"ב בד"ה שבועה שאוכל ככר זו וכו' שהקשו על המתני' אמאי לא תהיה גם השניה שבועת ביטוי ותירצו דשמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל. וזהו סברת ר' יוחנן דהכא וכמו שנתתי טעם וסברא לחילוק זה. וכן בענין סברת ר"ל. ונתבאר הכל בפנים:

הלכה י

נפש נפש. עיין בריש פ' דלקמן הלכה ב':

לית כאן מימר. כך הם דברי ר' יוחנן בריש תמורה דף ג'. ואפ"ה מנה הרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מסנהדרין הל' ב' גם למימר ומשום דר' יוחנן גופיה הדר ביה כדמשמע בפ"ז דסנהדרין דס"ל דוקא כפיפת קומתו הוי מעשה ולא חילק בין דיבור דאית ביה מעשה או לא ועיין בענין דיבור שיש בו מעשה במ"ש שם. ועיין בתוס' פרקין דף כ"א ע"א ד"ה חוץ מנשבע ומימר ובסנהדרין דף ס"ה ע"ב ואין כאן מקומו להאריך:

פרק ד

הלכה ב

נפש נפש. הכא נקט להג"ש מנפש נפש והתם נקט לה תחטא תחטא לג"ש כדאמר בפירקין דף לד ע"א ובכמה מקומות וכן בכריתות דף ט' ע"א. ובת"כ גריס ת"ל נפש כי תחטא נפש כי תחטא לג"ש. והנ"מ בין תפיסת הג"ש דהאי תלמודא ובין הש"ס דהתם נראה דשבועת ביטוי איכא בינייהו אם נלמד למושבע מפי אחרים מג"ש או לא דלשי' דהאי ש"ס התם נמי נפש כתיב' וכדיליף לה בשלהי פרק דלעיל ולשיטתא דהתם לא מצינן למילף שבוע' ביטוי בג"ש דלא כתיב ביה תחטא אלא דוקא אם ענה אמן דאז הוי כנשבע מפי עצמו כדאמר שמואל התם בסוף הפרק דלעיל. ומזה נתבאר דממילא נשמע ג"כ הנ"מ בשבועת העדות במושבע מפי אחרים אם בעינן דוקא ענו אמן או לא דמדנקט הש"ס דהתם בכל מקום ג"ש דתחטא תחטא ולא נפש נפש מזה משמע דיש לחלק בין מפי אחרים דשבועת ביטוי ובין מפי אחרים דעדות ודפקדון דיליף מתחטא תחטא דעדות דאפשר לומר דהתם אפי' לא ענו אמן אלא שתקו חייבין דהוי שתיקה כקבלת שבועה. ויש שיטות חלוקין בזה דדעת הרמב"ן הביאו הרשב"א ז"ל לחלק כן דבמושבע מפי אחרים גבי עדות אפי' שתקו חייבין והוא ז"ל פילפל בזה עליו ודעתו נוטה כדעת רש"י ז"ל שחילק בזה שאם השביע עליהם שיבאו ויעידוהו ואמרו לו אין אנו יודעין לך עדות אע"פ שלא ענו אמן חייבין אבל אם אמרו הן תחילה אין אנו יודעין לך עדות והוא השביען ושתקו פטורין שלא קבלו עליהן שבועה כלל כן פי' לדעת רש"י כמו שנראה דרש"י לא כתב דאם שתקו לאו כלום הוא אלא על חלוקה שאמרו לו בלא שבועה אין אנו יודעין לך עדות. ודעת הרמב"ם ז"ל שכתב בריש פ"ט דאם השביען בב"ד אע"פ שלא ענו אמן אלא שכפרו חייבין והכ"מ כתב וצריך לי תלמוד מהיכן למד חילוק זה. והרשב"א ז"ל כתב זה בפשיטות דע"כ מתני' חוץ לב"ד הוא דאי בב"ד כיון שאמרו אין אנו יודעין לך עדות שוב אינן חוזרין ומגידין וכו' וכן כתב הר"י מיגש ז"ל דמושבע מפי אחרים בב"ד לעולם חייב חוץ לב"ד אי ענה אמן וכפר בב"ד מיחייב ואם לא ענה אמן ואע"ג דכפר בב"ד אי נמי ענה אמן ולא כפר בב"ד פטור ואין להאריך:

קרוב מפי עצמו בשבועת העדות מהו. עיין לקמן הלכה ח ד"ה או שהיה אחד מהן קרוב מה שנתבאר מזה:

מפיו מהו שיהא חייב בקרבן עולה ויורד. נראה דכל הני בעיות אליבא דר"מ הן דאליבא דרבנן דסברי דון מינה ואוקי באתרא א"כ מפי עצמו כמפי אחרים לכל הדינים הכתובים בפרשה דלא חילקו בהם לא לענין קרקע וקנס דלא שייך בשבועת העדות כמ"ש הרמב"ם

ז"ל שם ולא לענין קרבן. והתם בדף ל"א ע"ב דמוקי נמי פלוגתייהו כדמוקי הכא בדון מינה וכו' לכאורה הוי מצי להכריח מהא גופא דע"כ רבנן סברי דון מינה ואוקי באתרא דאל"כ קרבן עולה ויורד במפי עצמו מנא להו ואנן לא אשכחן דמחלק התנא במתני' אלא משום דהוי מצי למידחי דהיא גופה ספוקי מספקא לן ולפיכך הכריח ממושבע מפי אחרים מפקדון מדמחייב אף שלא בב"ד ש"מ דסבירא להו דון מינה ואוקי באתרא. ועיין בפרק דלקמן הל' ב' דבעי כעין זה בשבועת הפקדון וכמ"ש שם:

הלכה ג

הדא היא דתני ר' חייא וכו'. בפ"ב דנזיר קאמר התם גבי הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר הפריש קרבנותיו קדש ולא חשין להדא דתני ר"ח קרבנו לה' על נזרו שיקדים נזרו לקרבנו וכו' ומהתם אין ראיה כדפרישית שם דכחדא נזירות אריכתא היא מכיון שהוא עומד כבר בנזירותו כדאיתא התם אלא דגרסי' שם לעיל בהל' ב' זאת אומרת שאדם קובע עליו קרבן נזיר ועתיד ליזור כדדייק התם וזה דלא כר' חייה ובעיקרא דהאי דינא אינו מבואר בהדי' בש"ס דילן כ"א בתוספתא דתמורה פ"ג ה"ז חטאת ה"ז אשם אע"פ שחייב לא אמר כלום לחטאתו ולאשמו אם היה חייב דבריו קיימין ואם לאו לא אמר כלום וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ח'. והשתא דין חטאת נזיר נמי כן וכההיא דר' חייה דהכא דהא מדמה התם כל החטאות לקרבן לנזיר במבואר מדבריו שם במה שכתב בהל' י' האומר חטאתו ואשמו של פלוני עלי אם רצה אותו פלוני ה"ז מניחו להקריבן על ידו ומתכפר לו וזה נלמד מנזיר כדיליף לה בפ"ק דתמורה דף י' ע"א מהאי קרא קרבנו לה' על נזרו מאשר תשיג ידו כמבואר שם וא"כ בכל הקרבנות שהן על חטא צריך שיהא החטא קודם לקרבנו. ובנזיר שמגלח על נזירות אביו ענין אחר הוא כמבואר בדבריו ז"ל פ"ח מנזירות. ובענין בעיא דהכא דלא איפשיטא א"כ הוי כספק ואינו יוצא ועוד דהא עכ"פ לא כפרו עדיין והוי קרבנם קודם לחטאם. ודרך הש"ס הזה למינקט הא דטפי מיסתברא באחרונה:

והוא שיחזור בו שני וכו'. דברי האי ש"ס לכאורה מתפרשין למאי דנקט שיחזור בו שני כדפרישית בפנים ועיין לקמן. והתם דף ל"ב ע"ב מוקי לה דקאמר וחזר והודה א' מהן כדי דיבור וכו' ועל הראשון שחזר מתפרש וכדכתב הר"ן ז"ל ולייישב קושית התוס' שהקשו שם ד"ה אבל כפירה והודאה וכו' וכמה שרמזתי זה בפי' המתני' אבל לכאורה קשה דאכתי גם להא שמעינן מרישא דהרי התוס' כתבו לעיל דטעם דהשני חייב משום שאינו יכול לתלות בראשון שאף הראשון הוא יכול לחזור ולהודות תוך כ"ד של השני וא"כ היינו הודאה וכפירה דתרי גברי וכן הקשה המהרש"א דבדברי הר"ן אינו מתיישב

קושית התוספות דהכא. ולענ"ד נראה ליישב בהכי דהא לסברת התוס' כמו שנראה לכאורה לפרש שכתבו לטעם חיוב השני ברישא מפני שאם הראשון וכו' איכא למידק דאכתי השני יוכל לומר הרי לא חזר ואם היה חוזר גם אני הייתי חוזר תוך כדי דיבורו אלא דע"כ הכוונה כך היא דלאו משום שאף הראשון יכול לחזור תוך כ"ד של כפירת השני קאמרי דהא ליתא כדאמרן ולא שמעינן מידי בהודאה וכפירה דתרי גברי אלא דהכא היינו טעמא משום דאומרים להשני את מאי אכפת לך בהראשון היה לך לחזור תוך כדי דיבור ואם תאמר מה היה מועיל חזרה שלי הרי הראשון עומד בכפירתו ואיני אלא עד אחד לא היא דאם היית חוזר בך היה גם הראשון חוזר בו תוך כדי דבורך וא"כ עיקר הטענה על השני מחמת שגם הראשון יכול לחזור ולהודות תוך כ"ד של הודאת השני ולא אחר תוך כ"ד של כפירתו וזהו ג"כ פי' דברי התוס' דלעיל שאף הראשון יכול לחזור ולהודות וכו' ר"ל תוך כ"ד של הודאת השני. והשתא לא שמעינן מרישא אלא הודאה והודאה דתרי גברי והכא קמ"ל אפי' כפירה והודאה דתרי גברי והשתא יש לפרש הא דהכא נמי בכעין זה והא דקאמר והוא שיחזור בו שני בתוך כ"ד הראשון על הראשון ממש קאי וה"פ דמיירי שכפרו שניהם בתחילה וחזר הראשון והודה תוך כ"ד של השני והשתא הכופר חייב והוא השני שעמד בכפירתו ומפרש ר' יוסי טעמא והוא שיחזור וכו' כלומר שהרי עכשיו יכול לחזור בו גם השני תוך כ"ד של הראשון שאם יחזור בו ראשון וכו' כלומר דמסיים דעיקר מה דקמ"ל בסיפא הוא שאם יחזור בו ראשון תוך כ"ד של השני מקבלין אותו ואע"ג דהוי הודאה תוך כ"ד דכפירה בתרי גברי וא"כ עכשיו נעשה שני ראשון שלאחר שהודה הראשון היה לו גם להשני לחזור בו ולהודות ודין הראשון על השני ולפיכך חייב:

היו עשרה וכו'. המסקנא דהכא דהוי כעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כמבואר בפנים ומפרש להיו שתי כתי עדים דסיפא אפי' היו הרבה עדים בכת אחת והלכך מדייק לא אמר אלא שתים. ומדברי רש"י ז"ל משמע דאם היו נשארין שני עדים אחר שכפר הראשון היו חייבין אם כפרו גם הם אח"ז שכך כתב הראשון חייב אבל השני פטור שכיון שכפר הראשון שוב אין עד יחידי ראוי להגיד וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"י משבועות הל' י"ג ע"ש. ולא מדמין זה לנמצא אחד מהן קרוב או פסול דהתם אמרינן עדות שבטלה מקצתה בעלה כולה. ולדידהו שתי כיתי עדים דסיפא בשנים בכל כת מיירי והלכך לא אמר אלא שתים ואם שהיה אפשר לפרש גם סוגיא דהכא דבנמצא א' מהן קרוב או פסול מיירי והלכך תלי בפלוגתא דר' יוסי ורבנן אלא דאינו מתיישב כ"א בדוחק הרבה ולא רציתי להאריך:

הלכה ד

ומנין שאינו מדבר אלא בתביעת ממון. ברייתא היא בת"כ ומייתי לה כולה התם בדף ל"ג ע"ב ודברי ר"ש מתפרשין למאי דאית ליה שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה והלכך לא דריש לה כדלעיל ובג"ש דנפש כי תחטא יליף לה:

הלכה ה

הרגת את שורי וכו'. למאי דקתני הכא הוי כהאי מ"ד מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב ולא קי"ל הכי ולעיל פ' החובל הלכה ו' דתני ר' אבהו קומי ר' יוחנן הכי וגער בו ואמר לו הן תניתה אילין למקרילות למקבילות והשיב לו אנא הוא דטעות דאינון אמרין כן מעידין אנו איש פלוני הרג שור פלוני וכו' וכדברי התוספתא שהבאתי בפנים וכבר הערתי שם דלכאורה קשה מאי קמ"ל ושמא מפום הסיפא נקט לה אתה אמרת וכו' ואע"ג דיש כאן עדים שהרג ושקצץ יכול לטעון כדמפרש ואזיל הולכין אחר רוב נטיעות וכו' א"נ יש לפרש דוהלה אומר איני יודע לאו על הנתבע קאי אלא על התובע דאף דהתובע אומר איני יודע בזה אלא דהעדים הן שמעידין שאתה הוא שהרגת ושקצצת מתחייב זה על פיהן. ובענין דקאמר הכא דהולכין אחר רוב הנטיעות הכי אמר בבבלי פ' החובל דף צ"א ע"ב דאם הן עומדות לכך נאמן לומר אתה אמרת לי להרוג ולקצוץ וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' חובל ולעיל בב"ק שם נתבאר מזה. והא דר' יודן היה נראה לכאורה לפרש בלשון תמיה דמקשי על הא דאמר רבי חגיי דבכה"ג נאמן לומר אתה אמרת לי להרוג א"כ לדידך יהא נאמן לומר ג"כ לא הרגתי וכי אין אומרין מיגו בממון ואמאי לא אשמעינן רבותא טפי דאפילו אומר לא הרגתי יהא נאמן ואין לומר דהא מיגו במקום עדים הוי דאכתי קשה לישמועינן האי סברא היכא דליכא עדים אלא דהם טוענין ביניהו כו'. ועוד דאי משום הא איכא למימר דר' יודן כאביי ס"ל דאמרי' מיגו אפי' במקום עדים. אלא דנראה דבניחותא היא דבהדיא אמר ר' יודן לקמן פ' שבועת הדיינין הל' א' דאין אומרין מיגו כזה בממון ומשום דהוי מיגו דהעזה ועיין שם מ"ש מזה:

הלכה ז

הוי לית טעמא דלא משום שאין מתכוין להן. עיין לקמן ד"ה ר' מנא מה שנתבאר מזה:

הלכה ח

או שהיה אחד מהן קרוב או פסול. כתב הרשב"א ז"ל הקשה הרמב"ן ז"ל למה לי למיתני הכי פשיטא ותירץ אפי' האמין הנתבע על עצמו אם יבאו ויעידו שהוא יתן אפי' כן פטורין ובענין שאמרו בירושלמי דגרסי' התם עד אחד כשאמרו לו הרי את מקובל עלינו כשנים יכול יהא חייב ת"ל והוא עד או ראה עד שכשר להעיד עדות ממון. ירושלמי

קרוב מפי עצמו בשבועת העדות מהו שיהא חייב נישמעינה מן הדא הואיל ולא למדו מפי עצמו אלא משבועת הפקדון מה להלן קרובין חייבין אף כאן קרובין חייבין ע"כ מדברי הרשב"א ז"ל. ונראה דהא דהעתיק לבעי ר' ירמיה דהכא בהל' ב' הכונה משום דאי אפשר לפרש כפשוטו דמהיכי תיתי יהא קרוב חייב בשבועת העדות אלא ודאי דמיירי שקבלו הנתבע על עצמו ופשיט לה דחייב וא"כ זה הוי כעין סתירה לפי' הרמב"ן ז"ל במתני' ולהא דאמר הכא בהלכה א' גבי עד אחד שהביא הרמב"ן ז"ל ומ"מ אם לזה היתה כוונתו ז"ל או לא תמוה הוא דהא ר' יוסי דחי לה לעיל לההיא נישמעינה וכו' וקאמר קרובין שכאן למידין מקרובין שלהלן ולא מיתפרשא אלא בתמיה כדפרישית שם וא"כ אזלא המסקנא בהלכה ב' כמו דאמר בפשיטות בעד אחד בהלכה א' וצדקו דברי הרמב"ן ז"ל בפירושא דמתני'. ולפע"ד חסר העתקת המסקנא דלעיל בדברי הרשב"א וראיה היא להרמב"ן ועיין בדיבור דלקמן:

רבי מנא שמע מדבתריה וכו'. כדפרישית בפנים דע"כ אדינא דמתני' דלעיל קאי ומשום דהאי תלמודא לא גריס בנוסחת המשנה דלעיל בהדיא עד שיהא מתכוין להם כנוסחת המשנה בש"ס דילן והלכך שמע להאי טעמא מדיוקא. והא דלא סגי להו לדיוקא דלעיל דדייק ממתני' גופה וכדפרישית שם משום דאיכא למידחי דעמד בבהכ"נ אורחא דמילתא קתני שהיה דעתו להשביע לרבים במקום שהן מצוין ולעולם אפי' משכן שנים שנים נמי בכלל הלכך מדייקי לה ממתני' דבתרה ומקדמייתא. ור' יוסי דלא סגי ליה בדיוקא דר' מנא משום דהא נמי איכא למידחי דלעולם אפי' לא היה אחד מהן קרוב או פסול נמי פטורין בכה"ג שאינו יודע בהן אם הם יודעין לו עדות או לא והא דקתני קרוב או פסול לגופה איצטריך להשמיענו אפי' קבלו עליהן קרוב או פסול דבלאו הכי ע"כ לפרושי הכי כדלעיל הלכך דייק לה מקדמייתא ומיהו כ"ע מודים לדינא דאע"פ שאינו יודע אם הם יודעין לו עדות או לא מהני אם היה מתכוין להם וייחדם ואפי' ייחד להם בכלל הרבים כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ט משבועות הל' ע' ע"ש:

הלכה ט

שילח ביד עבדו. משמע דוקא עבדו קתני אבל ע"י שלוחו ישראל מהני וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם בהל' ג' אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו אחר תביעת בעל דין עצמו או שלוחו. ובת"כ גריס שלח להן ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו או שאמר להן הנתבע משביעני עליכם וכו' יכול יהו חייבין ת"ל ושמעה קול אלה וגו' עד שישמעו מפי התובע. ונראה דטעמו ז"ל דלא פסק כהאי ברייתא משום דבגמרא דף י"ג ע"ב בפשיטות אמרו בבא בהרשאה דמהני בתביעת ממון היכא דלא כפריה. והמסקנא הכא בגמרא

עד שישמעו מפי התובע וישבעו לתובע וכך הם דבריו ז"ל שם הל' ז' וכן אם השביעם הנתבע וכו' ור"ל אפי' אחר ששמעו התביעה מפי התובע השביעם הנתבע אינו כלום עד שישביעם התובע:

הלכה י

והרי המימר וכו'. עיין בסוף פרק דלעיל:

רבי מאיר הוא דאמר ממשמע לאו אתה שומע הן. כבר כתבתי בנדרים שם דיש להשוות להאי דר' יוחנן למאי דמשמע מסוגי' הבבלי דר"מ לית ליה בנדרים מכלל לאו אתה שומע הן דאע"ג דאיסורא הוא איסור חמור בעינן כדמחלקי התוס' בשלהי פרקין ושבועת איסור חמור הויא. ולפי מה שהביא הרשב"א בשם גי' ר"ח ז"ל דגריס התם בסוף פרקין אלא לעולם לא תיפוך ודקשיא לך סוטה שאני התם דאיסורא דאית ביה ממונא הוא ורבנן דמתני' דפליגי עליה דר"מ לאו ר"ח בן גמליאל הוא אלא ר' יהודה לפי גי' הספרים. וזהו כפי גי' דהכא ועלה קאי הא דקאמר כיני מתני' וכו' וזהו כמו דתירצו בתוס' על הא דקשיא ליה לרש"י ז"ל להך גי' לרבנן משתויי יין דהא דפטרי רבנן הכא לאו על מכלל לאו אתה שומע הן קאי אלא אאלהים קאי משום דבעינן שם המיוחד. וזהו פלוגתא דר"מ ור' יהודא דקאמר הכא:

מנין שאין עמה שבועה כשיש עמה שבועה. זהו כפי גי' הספרים שם דף ל"ו ע"א מנין לעשות אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה. אבל רש"י ז"ל מחק גי' זו וגריס כפי אשר היא שנויה בת"כ שלפנינו אין לי אלא שבועה שיש עמה אלה ומנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה ת"ל וכו'. והנ"מ שבין אלו חליפי הגרסאות אם אלה בלא שבועה מהני בשבועת העדות או לא פליגי בה רבוותא דדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל דלמאי דמסיק התם דלרבנן לית להו ג"ש אלא מגופה מישתמע הכא דאין אלה אלא שבועה ור' אבהו אמר דאלה שבועה כדכתיב ויבא אתו באלה וכו' תו לא צריכין לשבועת העדות לא לשם מיוחד ולא לכינויין אלא בין אלה שאין עמה שבועה ולא שם ובין שבועה שאין עמה אלה הרי היא כאלה שיש עמה שבועה דאיתרבו מושמעה אלה ושמעה קול עכ"ל הרשב"א ז"ל. וזהו כמו דמסיק הכא לא שנייה וכו' ודעת הר"י מיג"ש ז"ל כדעת רש"י שכתב דמכללא דשמעתא שמעינן דבין שבועה ממש בין שבועת האלה לא מתחייב בה עד דהוי בשם או בכינוי כרבנן אבל שבועה זו שבועת האלה בלי שם או בלא כינוי לא שבועה היא כלל עכ"ל. וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ט שם הל' י"א וי"ג אלא דהוא ז"ל דעתו דאלה בלא שם וכינוי מלקות וקרבן הוא דליכא

הא איסורא איכא כמ"ש בפ"ב שם הל' ד'. וסוגית ש"ס הזה כגי' הספרים אשר היה לפני הרמב"ן והרשב"א ז"ל:
סליק פירקא בסייעתא דשמיא

פרק ה

הלכה א

שבועת הפקדון. ובפני ב"ד וכו'. כדפרישית שהודה דאז חייב קרבן וכ"כ רש"י ז"ל ועיין במהרש"א מ"ש על זה שצריך לפרש וכו' אלא למאי דמסיק וכו' מצינן לאוקמי מתני' נמי בהכי עכ"ל. ולענ"ד פשוט הוא דרש"י כתב זה על פי הדין דאין קרבן אלא ע"י הודאה ולא ע"י עדים וזה מבואר בהרבה מקומות דילפינן מדכתיב בגזל הגר והתוודו וגו' וכן כתב הרמב"ם ז"ל ברישׁ פ"ד מהל' גניבה גבי פקדון דאין מביא אשם על פי עדים על שבועתו וכן בפ"ז מהל' גזילה הל' ח' דאין חומש ואשם באים אא"כ הודה מעצמו אח"כ וע"ש ומה ענין זה למאי דמסקינן דאפי' כפר בממון שיש עליו עדים חייב מ"מ הודה בעינן אח"כ דאז מביא אשם ורש"י ז"ל דין דחיוב קרבן אשמעינן:
מהו להיות באלה מפי עצמו. האי ש"ס לשיטתיה אזיל דמפי אחרים פשיטא ליה דאלה שאין עמה שבועה כשיש עמה שבועה כדאמר בסוף פ' דלעיל וע"ש במה שנתבאר לפי השיטות המתחלפות:
פרט למכחש באחד השותפין. הרי"ף ז"ל הביא לזה בקיצור. וכבר הוא שנוי ומשולש בכתובים פירושא דהך סוגיא לא אביא כאן אלא לבאר דעת הרמב"ם ז"ל להיכן נטה דעתו בפירושא דהכא ובהיוצא מזה. ועיין בקונטרס אחרון בסי' ג':
הוי לית טעמא אלא משום שמצוין לשכח עדותן. והתם קאמר לטעמיה דר' יוחנן בשטר משום דאין מביאין קרבן על כפירת שיעבוד קרקעות. ולפי טעמא דהכא נ"מ דאפי' היכא דליכא טעמא דשיעבוד קרקעות וכדכתבו התוס' שם לתרץ למאי דאית לן שיעבודא דאורייתא כגון שמחל השיעבוד או כדמתרצי בעלמא כגון שאין לו קרקע. ועיין בריש ב"מ ד"ה משנים אוחזין בעלית דר' חייה רובה מ"ש מענין שיעבודא דאורייתא. וש"ס דהתם לא ניחא ליה למימר טעמא דשכחה משום דלשכחה לא חיישינן כדאמרינן בפ"ב דכתובות אדם זוכר עדותו עד ששים שנה ומשום הכי נמי לא אוקי התם טעמא דמתני' היו שתי כתי עדים וכו' כדמוקי הכא לקמיה אלא כדרבינא שהיו כת שנייה קרובין בנשותיהן:

בן עזאי אומר שלש אבדות הן. האי ברייתא מייתי לה בבלי פ' הגוזל קמא דף ק"ה ע"ב וכגי' דת"כ שהבאתי בפנים ופריך התם לא בה ולא במוצאיה קושטא אישתבע אימא בה ובמוצאיה וכדמגיה נמי הכא כיני מתני' וכו' וכדפרישית. ורש"י ז"ל פי' שם ובעד אחד קמיירי ולכאורה למאן דמפרש כולהו לפטורא א"כ בהכיר בה ולא במוצאיה ובמוצאיה ולא בה בשני עדים נמי לא הוי אלא גורם לממון וכדפרישית להסוגיא בסברא זו ועיין לקמן בפירוש הסוגיא והוא עיקר וראיתי בשיטה מקובצת למב"א ז"ל שכתב שם באמת דצ"ל דבאלו שתי חלוקות אפי' בשני עדים גורם לממון הוי. והקשה שם עוד בשם הר"מ ז"ל דלמאי דקאמר שמואל התם לחיובא א"כ בהני שתי חלוקות הוי גורם דגורם דהא בה ולא במוצאיה איכא ב' ספיקות מי יימר דמשכחת מוצאה וא"נ משכחת ליה דילמא טעין נאנסה הימנו. וישבע על זה. וכן במוצאיה ולא בה מי יימר דאבדתך מצא וא"נ דידך אשכח דילמא טעין נאנסה ואמרינן לעיל בפ"ד דאפי' להרא"ש דס"ל גורם לממון כממון דמי מודה הוא בגורם דגורם כגון בעדי קינוי דסוטה דפטור ותירץ בשם הרא"ש ז"ל דבאמת שמואל לא קאי אלא אחלוקה דהכיר בה ובמוצאה. אבל בשם הראב"ד והרמ"ה ז"ל כתב דמיירי שיש כאן טענה בין התובע והנתבע ומכירין להנתבע ופי' בה ולא במוצאיה שמכיר העד שהחפץ זה של התובע היה אבל לא הכיר במוצאיה שאינו יודע אם בא ליד הנתבע בתורת מציאה והנתבע טוען מעולם לא היתה של תובע והכיר במוצאיה ולא בה היינו שראה שבאה ליד הנתבע בתורת מציאה אלא שאינו יודע אם היתה של תובע זה אם לאו והנתבע טוען מעולם לא באת לידו בתורת מציאה אלא התובע מכרה לו או נתנו לו במתנה. והשתא בעד אחד חד גורם הוא דהוי בכל החלוקות ובשני עדים לעולם מחייבי קרבן שבועה דאלו הוה מסהדי מיחייב הנתבע לשלם. ולפי פי' זה וסברא זו שפיר טפי מיתפרשא למ"ד כולהו לחיובא וכר' מנא דהכא ואתיא כמ"ד גורם לממון כממון דמי. וכן נמי למ"ד כולהו לפטורא דהכי קי"ל תו לא קשיא מידי דבשני עדים לא מיתוקמא כלל דודאי בכה"ג מיחייבי קרבן שבועה דכפירת ממון הוי כדאמרן. ויש לפרש הסוגיא בענין אחר דהא דר' מנא לא קאי לתרץ קושיא דר' יוסי אלא דהכי פירושא דר' ירמיה קאמר דכולהו לפטור והיינו בעד א' כדלעיל ועלה קאמר ר' יעקב בשם ר' יוסי דלית כן כלומר דר' יוסי לא החליט הדבר לפרש הברייתא כולה לפטור אלא דר' יוסי בלשון בעיא קאמר ויהא כאן הפטור משום דמספקא ליה אי אמרינן דבר הגורם לממון כממון הוא או לא והא דר' מנא למילתא באנפי נפשא ולפרש הברייתא בענין שלש אבידות קאי וה"ק דלפי הגי' לא משכחת הכא ג' אבדות משום דקשיא ליה על החלוקה לא בה ולא במוצאיה כדאקשינן לעיל והלכך קאמר דכן צריך לגרוס בברייתא.

ביודע בה ובמוצאיה. בה ולא במוצאיה. כלומר הנך שפיר הוו. לא בה ולא במוצאיה בתמיה הא לא מיתוקמא. והשתא מסיים דה"ג בה ובמוצאיה דאנ' קיימין להא שפיר דה"ק אלא שמכחש בה ובמוצאיה. והב' במוצאיה ולא בה והג' בה ולא במוצאיה וכיני מתני' וכו' בחלוקה הא' כדאמרן:

הלכה ב

מפי אחרים בקרקעות מהו. כל הני בעיי אליבא דר"מ הן וכדבעי כה"ג בפ' שבועת העדות הל' ב' ואע"ג דגם שבועת העדות אינה נוהגת בקרקעות ושבועת הפקדון נמי ליתא בקרקעות מ"מ כיון דאיכא פלוגתא במשביע עדי קרקע וכדגרסי' נמי התם בפרקין דף ל"ז ע"ב מיבעיא ליה להאי מ"ד דאמר חייב איכא למימר לר"מ דגמר מפי אחרים בפקדון לכולא מילתא מעדות ואף דאימעוט מקרא מפי עצמו בפקדון מקרקעות שמא מפי אחרים מעדות גמרינן לה נמי לענין זה ועיין בפ' שבועת העדות שם:

הלכה ג

ליתכאן אלא אף בשבועת הפקדון וכו'. היינו חוכא דגריס התם בפ' דלעיל דף ל"ד ע"ב דמחכו עלה במערבא דכמו דגמר מפי עצמו בעדות מפקדון פקדון נמי נגמר מפי אחרים מעדות ולא קמה החוכא התם דבאמת דלבתר דקמה ליה הג"ש לר"ש יליף הכי ועשה בפקדון המושבע כנשבע כ"א שוגג כמזיד לא ס"ל לר"ש בפקדון כדקאמר טעמא דגמר לה לה ממעילה:

דברי ר"מ והוא שהזכיר שבועה תחילה וסוף. ומפי' רש"י ז"ל במתני' משמע שלא פי' כדהכא. וכל הני בעיות וסברות בהסוגיא אזלי אליבא דהא ואין להאריך בזה:

נישמעינה מן הדא לא ממקום פלוני וכו'. וכדברי האי ברייתא ממש לא מצאתי. ובת"כ סוף פ' ויקרא גריס יכול מפני שהן מינים הרבה מנין אפי' אמר לו תן לי חטים שהפקדתי לך אמש ושלפניו ושלפני פניו מנין שחייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת. ושמא אהך ברייתא סמוך ובעי למיפשט הבעיא ודחי לה דהרבה מקומות דוקא הוא דעשו אותם כהרבה מינין:

אף בשבועת ביטוי כן וכו'. מבואר בפנים דלא אתיא אלא כר"ש. וזהו נמי כהא דאמר ר' יוסי לעיל בפ"ג הלכה ד' ואת ש"מ היו לפניו זיתים של שחוטה וא' של נבילה וכו'. וכבר בארתי שם דלא קאי המסקנא הכי ע"ש:

הלכה ד

מיליהון דרבנן אמרין שאין פרטו של ר"מ וכו'. כבר בארתי בניטין שם דהש"ס בעי לאוקמי מילתיה דר' יותנן כר' יהודה משום דהלכתא כוותיה לגבי ר"מ ור' יוחנן גופיה

קאמר להאי כללא בריש פ"ג דתרומות. ואי קשיא הא אכתי לא מיתוקמא מילתיה דר' יוחנן כר' יהודה דהא ר' יוחנן אמר ושואל אני בוי"ו על הכל חתם ור' יהודה קאמר ולא לך ולא לך פרטא הוי וחייב על כל אחת ואחת הא ליתא דהכא טעמא דרבי יהודה משום הכי הוי דכשאמר בוי"ו קאי שבועה אכל אחד ואחד דנעשה כאומר ולא לך שבועה ולא לך שבועה והוי וי"ו מוסיף על ענין ראשון ודומיא דהתם דוי"ו מוסיף על ענין הראשון ועל שאילת שלום וגם על הגט חתמו אלא דאי הוי אמרינן פרטו של ר"מ היינו לא לך לא לך זהו כללו של ר' יהודה ואינו חייב אלא אחת ומטעמא דשבועה שאמר לכללן לכולן ולא אמר אלא שבועה א' על הכל א"כ הוי קשה דלא אזלא מילתיה דר' יוחנן כר' יהודה דאי כר' יהודה אפי' בשואל אני בלא וי"ו אמרינן דקאי החתימה על הכל. וכתבתי שם ג"כ דלפ"ז לא אזלא האי סוגיא כדאמר רבי יוחנן התם בפרקין דף ל"ח ע"א דפליג אדשמואל ואמר הכל מודים בלא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך ולרבי יהודה כללא הוי והשתא קשיא אליבא דר' יוחנן אי מוקמינן מילתיה כר' יהודה מ"ט מחלק בין ושואל לבין שואל. ולגי' התוס' שם דגרסי' בשם ספר ישן איפכא דר' יוחנן אמר הכל מודים בלא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בולא לך ולר' יהודה כללא הוי אתיא שפיר סוגיא דהכא כדהתם:

על דעתיה דר"מ בין שאמר חטין וכו'. בגיטין גירסת הדפוס בספרים ע"ד דר"מ בין שאמר חטה ושעורה וכוסמת כלל ופרט הוא אם אמר חטין ושעורין וכוסמין כלל שאין בו פרט ותו לא. וניכר החסרון מתוכו. וגם גי' הספרים בכאן נשתבשה. ומבואר הוא מתוך שתיהן גי' הנכונה כמו שהבאתי בפנים. וכדמוקי לה התם לפלוגתייהו דלר"מ אפי' חטה בכלל חטין וכו'. ופי' בשזה תובעו תן לי חטין שעורין וכוסמין שיש לי בידך והלה אומר שבועה אין לך בידי חטה ושעורה וכוסמת לא אמרינן דלא נתכוין זה במה שפרטן אלא לומר שאפי' חטה אחת אין לו שאלו אמר שבועה שאין לך בידי הוי משמע אין לך בידי כמו שאמרת אבל אפשר שתהא בידו חטה אחת לכך פרט שאפי' חטה אחת אין בידו אבל לא שנתכוין לרבות בשבועות הילכך קמ"ל שאין הדבר כן אלא חייב על כל אחת ואחת לפי שהאומר אין לך בידי ג"כ אפי' חטה אחת במשמע הילכך לא היה לו לומר אלא שבועה שאין לך בידי אלא ודאי כיון שפורטן לרבות בשבועת נתכוין מפי' הר"י מ"ש ז"ל. ובהא אתיא שפיר הא דהכא בפשיטות דלר"מ אפי' בחטה ושעורה וכוסמת כלל ופרט הוא כלומר שייך ג"כ לומר פעמים כלל ופעמים פרט דאי לא הוה פורטן אלא שבועה שאין לך בידי סתם כללא הוי ואינו חייב אלא אחת השתא דפרטן חייב על כל א' וא' וכמו בחיטין ושעורין דלפעמים כלל כשאינו מזכיר ולפעמים פרט

כשפורטן. ולר' יהודה אם אמר חטין ושעורין וכוסמין שאין לך בידי הוא דהוי הכי אם לא הזכירן כללא הוא ואם פרטן חייב על כל א' וא' אבל אם אמר חטה ושעורה וכוסמת כלל שאין עמו פרט כלומר דהאי פרטא לאו פרטא הוי שאע"פ שפרטן לא הוי אלא כמו שאמר שבועה שאין לך בידי ואפי' חטה אחת ואינו חייב אלא אחת ובהאי סברא דלעיל הוא דפליגי:

הלכה ה

עיקר תביעה קנס. כדאמר ר' יוחנן התם בסוף פרקין וכדמפרש שם כמ"ש במתני'. והקשה הרמב"ן ז"ל בחידושיו כ"י ומביאו הר"ן ז"ל בחדושיו אמאי לר"ש קנס הוא תובע ולא בושת ופגם הא בפקדון אמרי' לעיל בפ' שבועת העדות דאע"ג דלא תבע ליה מיחייב דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו ה"נ אע"ג דאידך לא תבעו אלא קנס מ"מ הא כפר ליה גם בבושת ופגם שהרי אומר לא אנסתי ותירץ דאע"ג דאם כפר מעצמו חייב אם טענו הלה קנס והוא אומר לא אנסתי כדי לכפור הקנס הוא נשבע שאלו טענו בושת ופגם שמא היה מודה דכי טעין ליה וכפר אמאי דטעין ליה כפר עכ"ל. ודבריו ז"ל שייכי למאן דמפרש דטענו בפירוש לקנס ונוטה זה למאי דמפרשי רבנן לפלוגתייהו דר"ש וחכמים דברי ר"ש בתבעו דבר אחד וכו' ואין להאריך:

הלכה ו

אין כמ"ד ונתן פדיון נפשו של מזיק כולו קנס. מה שדקדקתי בסוף פרק ג' דכתובות לדברי הרמב"ם ז"ל מסברת האי ש"ס דנוטה לפירש"י ז"ל נתבאר בפרק ד' דבבא קמא הלכה ה' דברי המתחיל תיפתר שאם עבר ושחטו ע"ש דנתבאר מכל השייך לזה בס"ד:
סליק פירקא בסייעתא דשמיא

פרק ו

הלכה א

שבועת הדיינין. כיצד שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור. משמע דמשום דלאו הודאה ממין הטענה הוי וכדפרש"י ז"ל וכן נראה דהא כיצד קתני ואע"ג דלרב דקי"ל כוותיה דבעינן כפירת טענה שתי כסף בלאו הכי פטור דהא חסרה לה טענה מ"מ קתני טעמא בהא דכ"ע מודים בה והך בבא אפי' כשמואל אתיא:
אתיא כבית שמאי דלא ילפי כסף מכלים. מהכא הוי משמע דשמואל לא ס"ל כלל כב"ה ולדידיה לא בעינן להטענה אלא מעה כב"ש דהא לית ליה היקישא כלל. וכבר כתבתי מזה בקידושין דסוגיא דהתם בריש פרקין היא סותרת בהא דמשמע דלשמואל אית ליה

היקישא דכסף לכלים דשתי מעין בעינן ומכסף הוא דלמד דמה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב ולאפוקי כלים דיצאו למה שהן ואפי' שוה פרוטה לא בעינן בכלים כגי' רש"י ז"ל ופירושו וכדעת הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' טוען הל' ה' דאפי' עשר מחטין בפרוטה וטענו שתי מחטין והודה באחת וכפר באחת חייב שנאמר כסף או כלים כל הכלים ככסף. ודבריו ז"ל עולין כדברי רבו הר"י מיג"ש ז"ל דגריס כגי' התוס' מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב אבל אינו מפרש כפירושם אלא דה"ק מה כסף כל שהוא הוי דבר חשוב אף כלים כל שהן דבר חשוב הן. ומה שמביאין התוס' והרא"ש ז"ל ראיה לפירושם ולדעתם מהא דר' חיננא דהכא וכתבתי שם דקשה מהא דמסיק הכא דהא לא אתיא אלא כב"ש ואלו לב"ה א"כ צריך שיהו הכלים שוין שתי מעין ומצאתי בחידושי הרמב"ן ז"ל בכ"י שכתב כן דאין ראיה מהכא דהאי שקלא וטריא לא אתיא כגמרא דילן וכן כתב הרשב"א והר"ן ז"ל. ובארתי שם עוד דהא דהקשה הה"מ שם על מ"ש הרמב"ם בהל' ב' ולפי שזה שהצריכו להיות כפירת הטענה שתי כסף הוא מדבריהם וכו' דהא משמע דמקראי ילפינן יש ליישב מהא דמשמע מהכא דב"ה דסברי הטענה שתי מעין היינו כל הטענה וכשמואל דהתם וא"כ יש לומר דדבריו ז"ל על הא דהצריכו כפירת הטענה שתי כסף קאי דהא הוי מדבריהם וכדאמר נמי התם דקראי כוותיה דשמואל דייקא ומה דפסקו הגאונים ז"ל כרב משום דסתמא דמתני' כוותיה אתיא ומשום זה עשו אותה שתי כסף של ירושלים שהן שתי מעין כדמסיים שם זהו דבר הנראה בשיעור כפירת הטענה:

כל ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד זוקקו לשבועה. האי דינא ברייתא היא כדמייתי התם דף מ' ע"א ושמואל קמ"ל דלמדנו מברייתא זו דבעד אחד אפי' בפרוטה מחייבו שבועה כדמסיק דלא אמרו שבועת הדיינין וכו' אלא בשחיוב השבועה ע"פ טענת עצמו היא כדאמר התם וכך היא המסקנא וכתב הרמב"ן ז"ל בחידושיו כ"י ומביאו הרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל דלמדנו מסוגיא דהכא מדלא מקשי והרי שנים מחייבין אותו בשמא ועד אחד אינו מחייבו בשמא ש"מ שאפי' בטענת שמא נשבעין בעדות עד אחד וזה מוסכם מרוב גדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים ז"ל דכן דעת הרי"ף ז"ל בפ' כל הנשבעין וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל סוף פ"ד דגזילה ובזה חולק על רבו הר"י מיג"ש ז"ל ורבינו אפרים ז"ל שדקדקו מדקאמר שמואל התם ל"ש אלא בטענת מלוה ולוה אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד אפי' בפרוטה חייב משמע דטענת המלוה בברי בעינן ואין להאריך במבואר כמ"ש הטור בסי' ע"ה ובש"ע שם סעיף כ"ג וכתב בה"ת בשער ל"ו ח"ד דקרא ומתניתא מסייע ליה להרי"ף ז"ל דכתיב לא יקום עד אחד וגו' אבל קם

הוא לשבועה ומשמע דלגבי שבועה אחשביה כשנים דמחייבי אף בספק תובע וכן מהברייתא דקתני כל מקום ששנים מחייבין ממון וידוע הוא ששנים מחייבין אותו אף בשמא כשמביאם לב"ד. ומה שפלפל שם בג"ח אינם דברים מוכרחים. ועיין לעיל בפ"ד הל' ד' ד"ה הרגת את שורי מ"ש בפירוש התוספתא דסנהדרין בעניו טענת שמא:

הטוען לחבירו טענת גנב אינו חייב עד שיודה מקצת. זהו סברת ר' יוחנן ג"כ בבבלי פרק הגוזל קמא דף ק"ו ע"ב. והמסקנא דהכא כדהתם דקי"ל כר' חייא בר יוסף דעירוב פרשיות כתוב כאן וכדאמר הכא דכל חברוי פליגי עליה וכדאמר לקמן דמתני' אתיא כחברוי דר' יוחנן. וכבר כתבתי לעיל בפ"ק דסנהדרין הלכה א' ד"ה מה אנן קיימין בענינא דעירוב פרשיות דיש בה ג' שיטות ודעת הרמב"ם ז"ל כשי' ריב"א בתוס' שם דדוקא בטענת שומרין כגון שטוען שנגנבה שאבדה וכיוצא בו הוא דלא בעינן הודאה במקצת אבל בטענה השייכ' גם במלוה כגון להד"מ בזה שויו הן מלוה ופקדון דאם כופר בו ואומר לא נעשיתי לך שומר פטור הוא משבועת התורה ואינו נשבע אלא היסת. ולמדנו עכשיו מסוגיא דהכא ראיה לדברי הרמב"ם ז"ל בדין שומרין בענין דלא בעינן נמי כפירת טענת שתי כסף כדכתב בפ"ג מטוען הלכה ו' דבשבועת השומרין אפי' הפקיד אצלו פרוטה או שוה פרוטה וטוען שאבדה נשבע. וזה דהא למאי דאמר דמתני' אתיא כחברוי דר' יוחנן דעירוב פרשיות יש כאן ולפיכך למדנו דבעינן הודאה ממין הטענה דכי הוא זה במלוה הוא דכתיב וא"כ רישא דמתני' דבעינן הטענה שתי כסף וההודאה בפרוטה נמי במלוה דוקא הוא דמיירי. ולא מיבעיא לרב דקאמר התם ריש פרקין דמכי הוא ומזה שמעינן לתרווייהו ולתרווייהו איצטריך חד להודאה במקצת הטענה וחד להודאה ממין הטענה ואף דמקשי ליה שמואל לאו ממילא ש"מ דחסרה לה טענה והוכרח רב למילף לסברי' דבעינן כפירת טענה שתי כסף מדאייתר כסף בקרא מיהת האי טעמא והאי סברא קאי אליביה דתרווייהו צריכי להודאה במקצת ולהודאה ממין הטענה וכדאמרינן עירוב פרשיות כתוב כאן א"כ כוליה קרא במלוה הוא דמשתעי דוקא ולא בשומרין הלכך לא הודעה במקצת ולא טענת שתי כסף בעינן בשומרין. אלא אפי' לשמואל נוכל לומר כן דהא בעירוב פרשיות לא פליגי ולכ"ע ילפינן מחדא להודאה במקצת ומחד למין הטענה וזה פשוט דלא פליגי בהא אלא בענין הטענה מר כסבריה ומר כסבריה. ועכ"פ שמעינן מדאוקי מתני' הכא דהא דקי"ל עירוב פרשיות א"כ כולה מתני' במלוה הוא דמיירי. ועל פי מה שנתבאר נוכל לפרש נמי דהא דאמר אתיא כחברוי דר' יוחנן אדר' זירא קאי דמפרש להטענה שתי כסף דמתני' ואזלא מילתיה כרב וכדקי"ל כוותיה והכוונה דהא לדידיה ע"כ הוא דס"ל עירוב פרשיות כמבואר והיינו

כחברוי דר' יוחנן. אלא דאין אנו צריכין לזה. נקטינן מיהת דמבואר מהכא דלא בעינן בשבועת שומרין לא הודאה במקצת דבהא כ"ע מודים לפי המסקנא מלבד לשי' ר"ת כמבואר שם ולא טענת שתי כסף כדעת הרמב"ם ורבו ז"ל והסוברים כוותייהו בענין זה וכן הסכים הרשב"א ז"ל בחידושיו לזה ובמה שנתבאר לעיל במה דס"ל להרמב"ם כשי' הריב"א מתיישב נמי קושית בעל המאור והרמב"ן והביאם הרא"ש ז"ל בפרקין שהקשו על דעת הר"י מיג"ש ז"ל דסבר דלא בעינן טענת שתי כסף בשומרין דהא לא אמרינן עיקור פרשיות כתוב כאן אלא עירוב פרשיית כתוב כאן דמה שכתוב בפרשה זו קאי גם אפרשה אחרת ולא שאנו עוקרין אותו ממקומו תדע דהא כופר בכל בפקדון נמי פטור זהו דקדוקם ז"ל אבל לדעת הרמב"ם ורבו ז"ל יש לומר דהא דבפקדון כופר בכל פטור היינו משום שהוא כמלוה ממש דהוי טענת כפירה כמו דשייכא במלוה ולא אימעט פקדון מהודאת מקצת אלא בטענת דשייכא גביה ולא במלוה כגון נגנב או נאבד וכיוצא בו ולפ"ז בטענה דלא שייכא אלא בפקדון אימעט מהכל ממודה מקצת ומטענת שתי כסף והיינו נמי דאמרינן עירוב ולא עיקר שהרי בכופר בכל מלמדנו הכתוב דדינו כמו מלוה ומשום האי מילתא לחודה שייך שפיר לישנא דעירוב ולאפוקי מדעת הסוברים דבפקדון אפי' אמר להד"מ חייב שבועה:

רב ור' יוחנן תרויהון אמרין והוא שהלוהו בעדים וכו'. הרי דפליגי הכא רב ור' יוחנן עם ר' יודן בסברת רבה כמו שפירשו התוס' בריש ב"מ ובכמה מקומות להא דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע וכו' כלומר שיהא נאמן במיגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא אמרינן מיגו בעלמא ומשני דאין זה מיגו דאין אדם מעיז פניו לכפור הכל הואיל וחבירו מכיר בשקרו אבל במקום שיכול להעיז כגון בבנו ואמר מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס נאמן במיגו דאי בעי כפר הכל והשתא למאי דפרישית דנראה דר' יודן בניחותא קאמר ודעת ר' יודן דהכא כדעת רבה דהתם דאין אומרים מיגו דהעזה וקאי למסקנא כדאמר לקמיה מתני' פליגא בר' יוחנן וזה מוסכם בכגון זה שהוא לפטורי משבועה אין אומרים מיגו כזה כמ"ש הרמב"ן ז"ל בחידושיו כ"י והביא הריב"ש ז"ל בתשו' סי' שצ"ב בדיבור ואחרי שמתקנת של גאונים ז"ל וכו' דלאפטורי משבועה לא אמרינן מיגו דמעיז לשאינו מעיז כההיא דרבה מ"מ אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע וכו' אבל בשבועה מיהת מהימן דבשבועה אמרי' מיגו דמעיז לשאינו מעיז כדמשמע מההיא עובדא דהנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא דנאמן בשבועה לטעון עד כדי דמיהן במיגו דלקוחין בידי אע"ג דהוי מיגו דמעיז לשאינו מעיז וכן הסכמת האחרונים ז"ל. והביא זה הש"כ בסי' ע"ה. ודעת ר' יודן הוזכר לעיל בפ"ד

הל' ד' כדאמר התם ועיין עוד לקמן פ' כל הנשבעין הל' א' ד"ה אמר ר' יוחנן ושם כתבתי דאשגרת לישנא דהאי ש"ס משמע דהא דר' יודן בתמיה מיתפרשא וכי אין אומרים מיגו בממון ולפ"ז דברי ר' יודן כדברי רב ור' יוחנן הם ומיהו מה שפירשתי בפנים דברי ר' יודן אתיא שפיר לדינא לפי מסקנת הפוסקים:

מתניתא פליגא בר' יוחנן וכו'. הא דלא פריך ממתני' דהכא גופה דקתני מנה לי בידך אין לך בידי פטור ואי בהלוהו בעדים מיירי הרי הוחזק כפרן משום דאיכא למימר דבמתני' במתרץ דיבורו הוא שאומר אין לך בידי שאמרתי שהרי פרעתיו לך והלכך פריך ממתני' דלקמן דקתני אין לך בידי חייב אלמא דאין לך בידי סתם הוי כאומר להד"מ והשתא ע"כ מתני' דהכא לאו בהלוהו בעדים מיירי וזהו כדעת רב האי גאון ז"ל מביאו הטור סי' ע"ט דאין לך בידי כמו להד"מ הוא. ועיין בהרא"ש ז"ל במתני' דלקמן דמשמע מדבריו שכתב לדעת רש"י ז"ל דאין לך בידי דחייב היינו שפירש ואמר אין לך בידי מעולם וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל ברישׁ פ"ו מהל' טוען דאין לך בידי סתם לא הוחזק כפרן ולפ"ז צ"ל דהא דפריך הכא ממתני' דלקמן היינו טעמא משום דקתני בהדיא אין לך בידי חייב בשיש עדים שהודה בפניהם והשתא היכי מפרש לה ר' יוחנן מתני' דהכא בהלוהו בעדים וקתני אין לך בידי פטור ואם אין לך בידי סתם להד"מ משמע קשיא מתני' דהכא ואי לאו משמע להד"מ אמאי התם חייב. והם ז"ל כתבו כן לפי המסקנא דבאמת בלאו הכי לא מיתפרשא מתני' דהכא כר' יוחנן אלא כר' יודן דס"ל כרבה דהתם כפי שנתבאר לעיל:

אסי אמר המלוה לחבירו בעדים וכו'. הכי נמי מותיב תיובתא התם בדף מ"א ללי' קמא דרב אסי ואף דמשני התם דשאני היכא דמעיקרא אוזפי' בעדים למתני' דהימני' מעיקרא פסקו הפוסקים ז"ל כלי' בתרא דרב אסי התם דהמלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים:

הלכה ב

אמר ר' בון דרך בני אדם וכו'. הנכון דדברי ר' בון בסוף הלכה דלעיל גרסינן לה והתם שייכא דמשני להקושיא שהקשה הש"ס על מילתיה דאסי ממתני' וקאמר דשאני מתני' דמעיקרא הימניה והלוהו שלא בעדים ואע"ג דתבעיה בעדים משום שדרך בני אדם לעשות כן והלכך נאמן הוא לומר נתתיו לך. והוי כשינויא דמשני התם אליבא דרב אסי והבאתי לעיל:

מעשה בא לפני רבי ואמר יבאו פלוני ופלוני. לכאורה נראה הוא כדפרישית בפנים וזה דעת הרי"ף ז"ל שכתב בההיא עובדא דהתם דף מ"א ע"ב דא"ל פרעין לי באפי ראובן ושמעון ואזל ופרעיה באפי תרי מעלמא וקאמר רבא דלהכי קא"ל באפי ראובן ושמעון כי

היכי דלא נדחייה וכתב הוא ז"ל דאיפסלי להו שאר אינשי לגביה ההוא פרעונא קאמר והכריח להאי סברא מדקאמר רב פפא משמיה דרבא לעיל המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים ואם אמר אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ואם אמר פרעתיך בפני פ' ופ' והלכו להם למדינת הים אינו נאמן והשתא היכי אמר רבא הכא להכי א"ל ראובן ושמעון כי היכי דלא לדחייה דמשמע דאי לא א"ל ראובן ושמעון מדחי ליה והא אמר רבא אע"ג דלא אמר ראובן ושמעון לא מצי מדחי ליה אלא ש"מ האי דאמר רבא כי היכי דלא לדחייה אע"ג דכי אייתי סהדי ומסהדי דפרעיה הוא דלא מקבלינן מינייהו כלל אלא אמרינן ליה זיל פרע דכמאן דפסיל להו דמי וזהו לפי גירסתו ז"ל דגריס אינו נאמן בהא דרב פפא משמיה דרבא לעיל. אבל הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו ממלוה הלכה ב' כתב שמצא במצרים מן הנוסחאות הישנות דגריס לעיל נאמן ולפ"ז חולק ג"כ בהאי עובדא דרבא שם וכתב שהדין האמת שאם באו עדים שפרעו בפניהם נפטר ואין כאן מקום חשש. ולדעתו ז"ל הא דקאמר רבא כי היכי דלא לדחייה שלא יאמר לו פרעתיך בפני אחרים והלכו למדינת הים ולזה הסכימו רוב הפוסקים ז"ל כמבואר בטור סי' ע'. ולפ"ז מפרשינן להא דהכא ג"כ בענין זה דמעשה בא לפני רבי שטען זה ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אחרים ואמר יבאו פ' ופ' שאמרת ויעידו שאע"פ שייחד עדיו מהני אם יבאו אלו ויעידו שפרע בפניהם:

הרי שבא בשטר ובחזקה וכו'. ברייתא זו נשנית בבבלי פ' גט פשוט דף קס"ט ע"ב והמסקנא התם דפליגי בצריך לברר וכדפי' התוס' בשם ר"ת ז"ל בפרקין דף מ"ב ע"א ד"ה כל מילתא דהא דקאמר התם ואף רבי לא אמרה אלא לברר כלומר לברר אמתת הדברים ולא אמרינן שאם לא מצא השטר וכך נמי בהא דאיירי בפרקין התם שבאו העדים ואמרו להד"מ שיפסיד והביאו ראיה מדהכא דמבואר להדיא כן אלא שקיצרו בהעתקה. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בר"פ ט"ו מהל' טוען בענין חזקה שאם אי אפשר לו לקיים השטר סומכין על עדי החזקה וכן דעת הרא"ש ז"ל סוף גט פשוט והטור סי' ק"מ. וראיתי בחידושי הרמב"ן ז"ל בכ"י שהביא להא דהכא וכתב וז"ל וכך נראה פירושו ונימר דהא דאמר רבי אף בשטר בשלא חזר בו אלא שעדיין הוא טוען ואומר יש לי שטר ולא הביאו או שהביאו ולא נתקיים בחותמיו שאמרו העדים אין אנו זכורים ואין מכירין חתימת ידם אבל חזר בו ואמר כסבור הוא שיש לו שטר ואין לו ידון בחזקה. אפי' תימר מדחזר ביה אמר רבי שצריך להביא השטר וא"ת למה יביא לא ביקש רבי אלא לעמוד על אמתתו של דברים שמא יבאו עדי השטר ויאמרו הכי והכי הוה עובדא ומתוך כך יצא הדין לאמיתו עכ"ל. ולא ידעתי למה הכניס עצמו לדוחק הזה דחזר ולא חזר ארבי קאי וכדפרישית בפנים

וכן תמצא בפ"ב דגיטין סוף הלכה א' אתיא דר' יוסי כר' אימי עד לא יחזור ביה א"ר מנא אפי' מן דחזר ביה אתיא וכהנה בהרבה מקומות בש"ס הזה אלא דהוא ז"ל רצה ללמוד מזה כמו שסיים שם למדנו מכאן שיכול לחזור בו ואפי' חזר בו ואמר אין לו עדים צריך להביא אותו פ' ופ' שמא כך היה המעשה ואין ספק שאם באו אחר שחזר בו ואמר אין לי עדים ואמרו להד"מ שלא הוחזק כפרן ונאמן דטוען יחוזר וטוען עד שלא יבאו עדים ואפ"ה צריך לברר שמא יאמרו דבר משלם עכ"ל בזה רצה לתרץ מה שנתחבטו בה גדולי המפרשים ז"ל דקשיא מההיא דפרקין שם דאמר רבא כל מילתא דלא רמיא על איניש לאו אדעתיה מההיא דגט פשוט כמו שהקשו בתוס' הנזכר ורצה הוא ז"ל לומר דמיירי הכא שחזר בו כמו דלמד מההיא דחזקה ושטר ועם כל זה אין אנו צריכין לכל אלו הדברים דכבר מתורץ בדברי ר"ת וכדפרישית ומ"מ נראה גם מדבריו ז"ל דדעתו בזה כר"ת והרמב"ם ז"ל דלא הוחזק כפרן אלא שמתחלה צריך לברר דבריו דקי"ל כרבי דהכא וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ו מטוען הל' ד' בהאי דינא דרבא שאם באו העדים ואמרו להד"מ שלא הוחזק כפרן וכן שם בהל' ה' שאם אמר פרעתיך בפני פ' ופ' שמתחלה צריך לברר דבריו ולהביאם ודמיא לדינא דשטר וחזקה. וכ"ע מודים אליבא דר' שאם נמצא השטר פסול שאין החזקה כלום וזה פשוט ונלמד מהתוספתא דלקמן:

המחזיק מחמת אונו וכו'. תוספתא פ"ב דב"ב האוכל שדה מחמת אונו ונמצאת אונו שהיא פסולה ה"ז אינה חזקה. והביאה הרמב"ן ז"ל בחידושיו פ' גט פשוט ולדהכא ופירשה כן וכתב בשם רב האי גאון ז"ל שפי' לתוספתא זו משום שצריך לברר ואליבא דר' ואתיא כר' ירמיה ירושלמי עכ"ל. וכבר נתבאר לעיל דזה מוסכם מהרמב"ם ז"ל ג"כ ומהסוברים כוותיה דבהביא השטר ונמצא פסול שאינה חזקה ומה"ט אמרינן דצריך לברר ולהביא השטר:

המתחייב בב"ד לא כל הימנו וכו'. בפ' שנים אוחזין התם דף י"ו ע"ב גרסינן וכפרן הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא וכו' ופסקו הפוסקים ז"ל כרב זביד משמיה דר"נ דבין אמרו לו צא תן לו בין חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן. ויש לומר דהכא איירי בלא קבל עליו הדין מתחילה כדמחלק הרי"ף ז"ל בין צאית דינא דנאמן לומר פרעתי ובין לא צאית דינא דאינו נאמן וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' טוען הל' ה'. א"נ י"ל דהכא מיירי שכפר בתחילה ואמר אין לך בידי כלום ובאו עדים ואמרו שיש לו וחזר אח"כ ואמר פרעתי דאינו נאמן דהוחזק כפרן לאותו ממון וכן נראה מדקאמר מדהודה וכו' והיינו מפי אחרים דקאמר וכן נראה דהיינו עובדא דהתם אלא דהתם גריס שבתאי בריה דר' מרינוס כתב לה לכלתיה אצטלא דמילתא וכו' ואמר להד"מ אתו סהדי ואמרו אין כתב

לה לסוף א"ל פרעתיך אתא לקמיה דר' חייא א"ל הוחזק כפרן לאותה איצטלא והיינו הא דהכא וכן הא דלקמן אף בשבועות כן וכו' מיירי דאמר נשבעתי והעדים מעידין אותו שלא נשבע דשוב אינו נאמן לומר אח"כ נשבעתי דהוחזק כפרן לאותה שבועה אבל בלאו הכי נאמן לומר נשבעתי וכדרבי אבהו ור' אבין משמיה דר' יוחנן שם וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם והסכימו רוב הפוסקים לזה כמבואר בטור סי' פ"ז:

הלכה ג

שמונה דינרי זהב וכו'. התוספתא דמעשר שני שהעתקתי בפנים ופירשתיה עולה למאי דכתבו התוס' בפ' הזהב וכן בפ' יש בכור דף נ' ע"א שדוקא בימי חכמי הגמרא היה החשבון של דינר זהב עולה לכה"ג של כסף אבל יש בימים שלא היו שוין כ"א י"ב דינרי כסף כדמוכח במדרש וע"ש:

אשכח חצי דינר זהוב זהב פטור. הא מסייע ליה לגי' ר"ח ז"ל התם דף מ' ע"א דינר זהב זהוב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף פטור כ"כ הרמב"ן ז"ל והביאו הרא"ש והר"ן ז"ל ולפי פירושם שם להמסקנא דרב אשי מפרש להברייתא דלאו דוקא דקאמר זהוב אלא באומר דינר זהב מסתמא זהוב קאמר וכי אמר לו אין לך בידי אלא דינר כסף פטור דמה שטענו לא הודה לו ומפרשינן לפ"ז להא דהכא ג"כ בענין זה אשכח חצי דינר זהב באומר זהוב ופטור ולא כדאמרו בקדמייתא דבעו לחלק בין דינרי לדינר. ולרש"י ז"ל גי' אחרת בתוספתא דמכילתין. ודעת הרמב"ם ז"ל מסכים לגי' ר"ח ולפירושו כמבואר בדבריו בפ"ג מטוען הל' ה' ומתני' בשטענו בדינר מטבעות מיירי:

הלכה ד

המתן עד דיגלגל עלך וכו'. מכאן למדו הפוסקים ז"ל דהטוען את חבירו טענות הרבה אין משביעין אותו על כל טענה אלא שבועה אחת על הכל כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' א' מטוען הל' י"ד והטור והש"ע סי' פ"ז:

ואפילו על דר"ל לית היא פליגא דתנינן וכו'. למאי דנתבאר ממה דפרישית בפנים וכפי הגירסא דכתובות והיא עיקרית עולה לפי המסקנא כדקי"ל כרב נחמן אמר שמואל התם דף מ' ע"א דטענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן חייב וכר"ל דהכא ואדמון דכוותיה קי"ל ס"ל נמי הכי כמבואר בפנים וכסוגיא דפירקין התם ע"ב דאמר ר' חייא בר אבא לימוד ערוך הוא בפי ר' יוחנן דברייתא טענו שור ושה וכו' כאדמון היא. והתוס' שם ד"ה לימוד ערוך וכו' הקשו מסוגי' דכתובות דהתם דקאמר ר' חייא בר אבא גופיה דאדמון ס"ל דטענו חטין ושעורין והודה בא' פטור וכו' ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב שהם אחת מהסוגיות המתחלפות בגמרא וכ"כ הר"ן ז"ל בחידושיו. וכבר מבואר בפנים בענין סוגיא

דהכא דאף למאי דמוקמינן פלוגתייהו דאדמון ורבנן במשמעות הלשון הוא מ"מ ס"ל אדמון כר"נ אמר שמואל ואזלא אליבא דהלכתא. ודע דלעיל סוף פ' המניח מביא האי ש"ס התוספתא דס"ל טענו בחטין והודה לו בשעורין חייב בדמי שעורין וכבר כתבתי שם דכר"ג אתיא אלא דלפי מ"ש התוס' סוף הפ' שם דר"ג לא פליג אלא בענין חיוב השבועה דלא בעי הודאה ממין הטענה אבל מודה הוא דפטור מדמי שעורים ע"ש הוי קשיא דא"כ הך תוספתא כמאן אתיא ואפשר היה לומר דהתוספתא אפי' כרבנן אתיא ומיירי שהנתבע עומד בדבריו וכמ"ש הראב"ד ז"ל והביאו בס' התרומות שער ז' ח"ב דין י"ט שלא אמרו פטור משעורים אלא בשאומר הנתבע אחר שהודה בשעורים אין לך אצלי לא חטים ולא שעורים ומשתק הייתי בך אבל אם עומד בשעורים חייב בשעורים עכ"ל אבל כבר הסכימו רוב הפוסקים ז"ל דלעולם הוא פטור אף מדמי שעורים ונשבע היסת ואין להאריך:

וישאלוניה בהוא דאישתתק. שמעינן מהכא דהיכי דאיכא ספיקא בטענת התובע ובמשמעות לשונו נאמן. הוא לומר כך היתה כוונתי כדי לחייבו לזה שבועה דאורייתא ומרוב פשיטות הדבר לא זכרו הפוסקים ז"ל לזה שהרי אפי' בנתבע אמרינן דחוזר וטוען כל שאינו סותר טענתו הראשונה כמבואר בחה"מ סי' פ':

כיני מתניתא כפר במקצת קרקעות פטור וכו'. כמו שכתבתי בפנים דטעות דמוכח הוא. וביאור הדברים כמו שבארתי בפנים אלא שצריך תוספת ביאור בענין הכוונה והדין. ונראה דזהו כוונת התוס' בהקושיא ובהתירוץ כמ"ש שם ד"ה הודה במקצת קרקעות פטור. איצטריך דלא תימא טעמא דפטור ברישא משום דהוי כטענו חטים והודה לו בשעורים. ולכאורה דבריהם צריכין ביאור דהא טענו כלים וקרקעות קתני ומהרש"ל ז"ל כתב בזה פי' דלא תימא דס"ל דאפי' טוענו בשני מינים והודה באחת הוי כמו טענו חטים והודה בשעורים דפטור עכ"ל ומלבד שזה נראה דוחק לפרש כן והעיקר חסר בדבריהם אלא דאכתי קשה דסיפא לא איצטריך דאי משום הכי הא נמי מרישא גופה שמעינן לה דאי ס"ד דטעמא לאו משום דקרקע לאו בת שבועה אלא דה"א משום דתנא דמתני' ס"ל טענו שני מינין והודה לו באחד מהן פטור למה ליה למיתני הודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכו' באריכות לשון כל כך לא ליתני אלא טענו כלים וקרקעות והודה לו באחת מהן פטור אלא ודאי דקמ"ל דלא הודאת קרקע ולא כפירת קרקע מביאו לידי שבועה וסיפא למה לי ותו איכא למידק לפי דבריו כדלקמן. והנלע"ד בכוונת דבריהם כך הוא. ולפי הס"ד במה דאיכא למיטעי בפירושא דרישא אי לא הוי תני סיפא דינא שמעינן מדבריהם. וזהו הדין המוזכר בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ג מטוען הל'

י"ב כור חטין יש לי בידך אמר לו הן וכור שעורין א"ל אין לך בידי שעורין ה"ז פטור ואין זה מודה במקצת עד שיאמר לו בבת אחת חטין ושעורין יש לי בידך. והביא זה הטור והש"ע סי' פ"ח סעיף י"ו. והשתא נמי פי' דברי התוס' בענין זה הוא דאי לא הוי תני סיפא ה"א למיטעי בטעמא ובפירושא דרישא דלאו בטוענו שניהם בבת אחת מיירי אלא ה"ק טענו כלים וקרקעות שטענו לשניהם ובזה אחר זה ולאחר שטענו בכלים הודה בהן וחזר וטענו קרקעות וכפר בהן וכן איפכת והוי אמינא דטעמא דפטור משום דהוי כטענו בחטים והודה לו בשעורים ור"ל דאף דטענו לשתיהן מ"מ לא הוי אלא כטענו חטים וכו' משום דלא טענו כאחת והא קמ"ל תנא דמתני' דהא דאמרי' בטענו שני מינין והודה לו באחד מהן דחייב וכדתנינן בברייתא דשור ושה דוקא בטענו כאחת הוא. ולאפוקי מדעת הי"א שהביא הטור דבהא נמי רואין אם הנתבע מיהר להודות ע"ש. והדין הוא אמת אלא בפירושא ובטעמא דקרקעות הוי אמינא למיטעי להכי איצטריך סיפא דמתני' לאשמעינן אפי' היכא דאיכא הודאה וכפירה במקצת בקרקעות גופייהו פטור מטעמא דאין נשבעין עליהן ואין כפירה והודאה שלהן מביאו לידי שבועה דאורייתא. ודע דדין זה בטענו לשניהן בזה אחר זה דלא מיקרי מודה במקצת הוא מדברי הר"י מיג"ש ז"ל בחידושיו וכתב שם וז"ל והיכא דאמר אינש לחבריה חטים יש לי בידך וא"ל הנתבע הן ולאח"כ א"ל ושעורין נמי יש לי בידך וא"ל הנתבע אין לך בידי שעורין מסתברא לן דבכה"ג לא הוי הודאה במקצת הטענה חדא דהא מילתא דתליא בסברא הוא דכיון דלא טענו חטים ושעורין כאחד קודם שיודה לו בחטים נמצאת הודאת החטים בכל הטענה הוי ומשעה שהודה נתחייב בה והויא לה הטענה של שעורים אח"כ טענה בפני עצמה ואינה מתחברת עם הראשונה ועוד דהא טעמא דמודה במקצת הוי משום דאין אדם מעיז פניו בפני ב"ח והא לא משכחת לה אלא בטענו חטין ושעורין ואודי בחד מינייהו דהוי ליה בשעת ההודאה מודה במקצת וכופר במקצת אבל היכא דאודי ליה מקמיה דליתבעיה בההוא מידי דכפר ביה מי איכא למימר דהודאתו משום דאין אדם מעיז פניו הוא והא אכתי לא תבע ליה בההוא דכפר ביה עכ"ל בזה. ומתוך דבריו ז"ל למדתי על תירוץ אחד במה שיש לדקדק לפי דברי התוס' ומה גם לפי' מהרש"ל הנזכר דאי לא הוי תני סיפא ה"א דטעמא הוי משום דס"ל טענו ב' מינין והודה לו בא' מהן פטור א"כ מאי אריא קרקעות דתני להו לישמעינן האי דינא בחטין ושעורין כי היכי דתני לעיל במתני' אמנם לפי דרכינו בפי' דברי התוס' ולסברת הר"י הלוי ז"ל ניחא גם להא דה"א דמתני' טובא קמ"ל ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דהכפירה בקרקעות הוה דלאו ככפירה במקצת ומודה במקצת דייניגן ליה ומטעמא דאמרן דלא טענו כאחת.

דהא פשיטא הוא משום דבלאו הכי לא שייכא טעמא דמודה במקצת וכפירה במקצת גבי קרקע דהא טעמא הוי משום דאין אדם מעיז ומודה במקצת ואישתמוטי מישתמיט וכופר במקצת ובקרקע לא שייכא משתמט כדכתבו התוס' בפ"ק דמציעא דף ה' ע"א ד"ה למ"ד הילך פטור וכו' דמשום האי סברא יש לומר דלעולם כופר מקצת בקרקע פטור דאין אדם מעיז טפי שייכא מכיון דאישתמיט לא שייכא כל כך ע"ש. אלא אפי' ההודאה בתחילה היה בקרקע והכפירה בכלים הוא דהויא דשייכא אישתמט אפ"ה פטור משום דלא מיקרי במקצת הואיל וטענתו עליהן בזה אחר זה הוה כדאמרן ומש"ה איצטריך סיפא דמתני' לאשמעינן דטעמא משום דאין נשבעין על כפירת והודאת קרקעות הוא דהויא זהו הנלע"ד בזה. ומיתפרשא הא דהכא שפיר כמבואר:

הלכה ה

לית הדא פשיטא על דר' יוחנן וכו'. זהו ג"כ קושית ר' אבא בר ממל בבבלי פ' הגוזל קמא דף ק"ו ע"ב ומשני לה התם כדהכא כגון שיאכלו כשהוא קטן אלא דלפי הך שינוייא צריך להגיה בברייתא עד שתהא אכילה ותביעה שוין כדאמר התם ורב אשי שם קאמר שאני בקטן דלא אתיא מכח בן דעת וא"כ אפי' הפקדון בעין אינו יכול להשביעו והברייתא כדתנינא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' גניבה הל' ט' וצריך שתהיה הנתינה והתביעה שוין בגדול:

ביורשיו היא מתניתא. לפי הך גירסא ביורשיו שפיר מיתפרשא כמבואר בפנים אלא דלא אתיא כהך דתני ר' אמי התם בפ' כל הנשבעין דף מ"ז ע"א דגריס ולא מבין היורשין וכדמפרש שם דא"ל מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא וכו'. ומדאמר התם דמהאי ברייתא סייעתא לר' אבא דס"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם והוא רבותינו שבארץ ישראל מזה נראה דהאי ש"ס לא פליגא וה"נ גרסינן כאן ביורשין היא מתניתא ומיתפרשא כדהתם דהכי קי"ל כר' אבא בהא כמבואר בדברי התוס' שם. וכן הוא במכילתא פ' משפטים פ' י"ו בין שניהם להוציא את היורשין וזהו שהגיה ר' אילא דברי השונה להוציא את היורש וא"ל ביורשין היא מתניתא כדתנינן להוציא את היורשין דיורש הא' הוא התובע ליורש האחר דלהוציא את היורש לא מיתפרשא וכמבואר התם אליבא דר' אבא:

אם המשביע משביע לשקר וכו'. כן הוא בתוספתא פ"ו ורש"י ז"ל פי' בדף ל"ט ע"ב תלה על שניהן ששניהן נענשין בה שלא דיקדק למסור ממונו ביד נאמן ובאו לידי חילול השם. והרמב"ם ז"ל בפי"א משבועות העתיק הברייתא שנשנית התם ככתבה ומשמע

מסתימת דבריו ז"ל לקמן שם דמפרש כדמשמע מהתוספתא ודאמרינן סורו נא וגו' מפני שאין אנו יודעין האמת עם מי הוא:

עובדא הוה בחדא איתא וכו'. כעין ההוא עובדא קאמר בבבלי גיטין פ' השולח דף ל"ה ע"א מעשה באדם אחד בשני בצורת שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה אחת והניחתו בכד של קמח ואפאתו בפת וכו' והקשו בתוס' שם מ"ט איענש דהא אונס הוא והאדם בשבועה בעינן וכו' ותירצו משום דפקדון הוה והיה לה להזהר ביותר דהוי לה לאסוקי אדעתה שתבא לידי שבועה. והך תירוצא לא שייכא בעובדא דהכא ונ"ל דהאי ש"ס לשיטתיה אזיל דהא עיקר קושית התוספות התם מדאמרינן בפ"ג דנדרים כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועת שגגות מותרין ה"ד שבועת שגגות כדרב כהנא ורב אסי וכו' ומשמע דאפי' עונש ליכא דמותרות קאמר. והאי אזלא אליבא דסוגית הבבלי דפסק שם דארבעה נדרים אלו אין צריכין היתר חכם אבל לשיטתא דהאי תלמודא דס"ל בפ"ג שם דצריכין היתר חכם משמע דכל שלא נשאל עליהן אע"ג דאין חיוב קרבן בשבועות כאלו כדאמר הכא בהדיא בריש פ"ג דמכלתין עונש מיהא איכא. ועיין במה שכתבתי ריש פ"ג דנדרים:

הלכה ו

עבר ונשבע וכו'. מה דשמעינן מהך סוגיא אליבא דר' יוחנן דמיחייב משום שבועת ביטוי הכי הלכתא כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ז משבועות הל' ג'. וכבר בארתי מזה בסוגיא דריש פ' שבועת העדות והנה כתובה היא בפ' זה בורר הלכה ט'. מיהו הך דתוספתא כמה שהבאתי בפנים לאו דהלכתא היא ואתיא כמ"ד משביע עדי קרקע חייב ואנן קי"ל כר' יוחנן דהתם בהא דס"ל דפטור וכבר הוזכר מזה בפ' שבועת העדות ובפ' שבועת הפקדון הל' ב' ע"ש:

מיכן אמרו המוכר שטרות לבסם יש לו אונאה. והכי אמרינן בבבלי פ' הזהב דף נ"ו ע"ב. והרמב"ם ז"ל לא זכר מזה משום דאמרינן התם לאפוקי מדרב כהנא דאמר אין אונאה לפרוטות והוא ז"ל פסק כוותיה דרב כהנא וכפירושו בזה וכבר נתבאר מזה לעיל בפ' הנזכר הל' ג' ד"ה תני ר' לוי האונאה פרוטה ע"ש:

המקרע שטרות חבירו חוץ מדעתו וכו'. בבבלי פ' הגוזל קמא דף צ"ח ע"א אמר רבה השורף שטרו של חבירו פטור דא"ל ניירא קלאי מינך וכו' אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא לצלמא. ופסקו רוב גדולי הפוסקים ז"ל כרפרם דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי. והנה ההפרש שבין גרמי לגרמא בנזקין דפטור לשלם רבו בהם הדעות והלא המה

בכתובים ואין רצוני להאריך בזה כ"א לבאר בקצר' ובמה שצריך לענייננו וכן לבאר דעת הרמב"ם ז"ל בעיקר חיוב דינא דגרמי אם הוא מדינא או מקנסא ואם יש חילוק בין גרמי לגרמא ואופן החילוק כיצד הוא לדעתו ז"ל ועיין בקונטרס אחרון בסי' ד':

ודא ארמלתא דתפסה שטרייא. בדין הזה אין לנו להאריך דמבואר הוא בדברי הפוסקים ז"ל כנלמד מההיא דפ' הכותב דף פ"ה ע"א ההיא איתתא דהוה מיפקדה גבה מלוגא דשטרי וכו' וכדפרישית בפנים כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ' י"א מהל' מלוה הל' ח' לפי דינא דגמרא דב"ח התופס שטרות למשכון וטען שמחיים תפס עליו להביא ראיה לפי שאינן אלא לראיה שבהן. ומ"ש שם בהני י"א אבל במערב היו כותבין בשט"ח שיש לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין וכו' זהו כדברי ר' מנא דהכא:

הלכה ז

תני ר' חייה ולא ידעין מה תני וכו'. בתוספתא פ"ה גרסינן עשר עבדים ועליהן כסות לי בידך א"ל אין לך בידי אלא עבד אחד ועליו איזור קטנה עשרה בתים מליאין פירות לי בידך אין לך בידי אלא בית א' ובתוכו כור אחד חטים חייב. והשתא מספקא ליה להש"ס אי האי חייב אסיפא הוא דקתני דבהא שפיר הוא דחייב דדבר שבמדה הוא והודאה ממין הטענה הוי אבל אי אמרי' דחייב גם ארישא קאי כדמשמע מפשטה דברייתא א"כ היינו אזור גדול ואזור קטן ומה שטענו לא הודה לו ואי אמרינן דלא קאי אלא אסיפא ובריש פטור קשיא ההיא מתני' דפרק השואל כדפרישית בפנים. ובבבלי פרק השואל דף ק' ע"ב פריך לה נמי אהאי אוקמתא דעבד בכסותו דמה שטענו לא הודה לו ומוקי לה בדלייפי ופי' רש"י ז"ל שבגד שלם היה ועדיין מחובר זה אומר כסות גדולה וזה אומר קטנה. ושמא דהאי ש"ס לא ניחא ליה בהאי שינוייא דלא שכיחא כולי האי דהא ודאי לדינא מודי בהא דמ"ש ממנורה של חוליות וכדמדמי לה נמי התם בפרקין דף מ"ג ע"א אזור גדולה ואזור קטנה בדלייפי למנורה של חליות וכן דעת הפוסקים ז"ל. אלא דהרמב"ם ז"ל לא העתיק זה לא בפ"ג דטוען בהל' ט' גבי דין מנורה גדולה ואזור גדול וכו' ע"ש שלא הזכיר שינויא דחליות ולייפי ולא בפ' עשרים מהל' מכירה בהל' י"ב גבי האי דינא דפ' השואל היו לו שני עבדים אחד גדול וכו' לא הזכיר דין דעכד בכסותו דמשתבע ע"י גלגול ואפשר נמי משום דלא שכיחא לא ביאר אלא כלים דמתני' וכתב נשבע היסת כדינו ומדברי הה"מ נראה דפי' דסמך עצמו על מה שכתב בפ"ה מטוען בהל' ג' בדין כלים וקרקעות וכו' אבל אם הודה במקצת כלים וכו' וכו הדין בטענו כלים ועבדים וכו'. וזה הדין בהודה לו מקצת הכלים ממה שטענו הלה מיירי. ומיהו בדלייפי ודאי נמי הדין

כן כדמוכחא מהסוגיא דהשואל ומסוגיא דפרקין. אלא דמדברי הר"י מיג"ש ז"ל נראה דדעתו לחלק באיזור ואין להאריך:

הלכה ח

נאמן המלוה לומר עד כדי משכון הלויתיך וכו'. כל זה מבואר הוא כדפרישית בפנים ודינים אלו מבוארים כר' יוחנן בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ד מהל' טוען בהל' ו'. וראיתי בס' התרומות בשער מ"ט ריש ח"ב שהביא להאי עובדא חד בר נש קם עם חברוי בשוקא וכו' ופי' שם להא דקאמר אוחרנא ייתי עלוי סהדי פ' נעמיד עדים על הודאתו שיודה בפניהם שהמשכון זה הוא בידו ושהוא שוה ב' דינרים ואח"כ ישבע הלוה שאינו חייב לו אלא דינר ויוציאנו מידו. וא"צ לזה דמבואר הוא כדפרישית ולענין הכוונה חדא היא. ולדינא מבואר הוא בחה"מ סי' ע"ב דנאמן המלוה כדלעיל ועיין עוד מזה בפרק דלקמן הלכה ב':

שמואל אמר שאין השבועה זזה מביניהן וכו'. כדאמר שמואל נמי התם דף מ"ג ע"ב דאסיפא דרישא קאי והמסקנא כרב אשי דמי נשבע תחילה וכו' כדפרישית במתני' רב הונא בשם רב אמר אנת לית ידע אהין ידע. מה דפרישית בפנים הוא מפי' הרמב"ן ז"ל כפי אשר ראיתי בחידושיו כ"י ומביאו הרא"ש ז"ל בפרקין. וכתב שם ומוחלפת היא שיטה זו דמאי תמן הכא בשמעתין ומאי הכא תמן אלא שזה דרך הירושלמי בכמה מקומות לפי שבמקום אחר נשנית השיטה ובלשונה נכתבה כאן. עכ"ד. ובודאי לישנא דתמן והכא לא דייקינן בש"ס הזה ולמאן דמרגלא בפומיה ותני וגמיר וסביר ביה במחזה שדי בכמה וכמה מקומות יחזה וכהני אשלי רברבי וביחוד האשל הגדול הרמב"ן ז"ל דהוה פקיע ביה ובכמה מקומות האיר עינינו זכרונו לברכה. אמנם האמת יורה דרכו דאלו הוא ז"ל הראה לנו מקומו היכי תנינן בהאי ש"ס דינא דמנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור שפיר הוה ואנן במסכינן חפשנן בתר האי דינא בכל הש"ס הזה ולא אשכחן ואיפכא אשכחן אליבא דרב הונא גופיה דגרסינן לעיל בפ' הגוזל בתרא הלכה ז' הוצאתי מן הכיס ונתתי לך והוא אומר איני יודע רב הונא אמר אומרין לו את לית ידע אהן ידע. והיינו רב הונא דבבלי כדפרישית שם דרב הונא ורב יהודה דאמרי תרווייהו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב והשתא היכי מפרשינן להא דפריך והכא את אמר הכין ואם שהוא ז"ל נטה קו לפרש אליבא מאי דקי"ל כר"נ ור' יוחנן דאמרי פטור מ"מ הא גברא והא תיובתא דרב הונא הוא דאמר חייב וה"נ א"ר הושעיה הכא לעיל ריש פ' הבית והעליה על היה אחד מהן מכיר וכו' ז"א ששולטת היד מצד א' כלומר כל מי שאומר אני יודע ידו על העליונה ע"ש. ובשאר דוכתי לא תמצא עוד מהאי דינא בהאי תלמודא וכן

לא מצינו לפרש דהאי תמן ארב הונא דהגוזל קאי דהא ודאי ליתא דהתם טעמא דברי עדיף וכן הכא דהלוה טוען ברי לי שהי' שוה כך וכך יותר מדמי החוב. וגם במה שפי' הוא ז"ל בענין חילול שבועה נראה דוחק ולא מצינו שנשתמש הש"ס הזה בלשון חילול לענין חלות השבועה ובפרקים הקודמים לא תמצא כ"א לשון חלה השבועה או לא חלה וכן בכולה מסכת דנדרים ונזיר אשר על כן נראה לדעתי הקלושה לפרש בענין אחר דאדלעיל קאי ואליביה דרב גופיה הוא דפריך דקאמר מי נשבע ארישא קאי דהמלוה נשבע ונוטל אע"פ שמן הדין היה להלוה לישבע וליפטר ושדיוה אמלוה שהוא ישבע ויטול כדפרישית בפנים והשתא פריך הא תמן גבי הא דאמרן דאם המלוה אומר איני יודע כמה היה שוה יותר אמרינן דיפה כחו של הליה מחמת דטוען ברי וזה אומר איני יודע ומשלם להלוה בלא שבועה והכא את אמר הכין בפירושא דמתני' דמגרעינן כחו של הלוה ואע"פ שמן הדין הוא שלא להוציא מידו ולכל הפחות יפטר בשבוע' להחזיק במה שבידו ואכתי לא הוי ברירא ליה להמקשה טעמא דמתני' עד לבתר דשני לה. ומשני תמן בדינא דמתני' יש חילול שבועה כדמפרשינן בפנים דבאמת הדין הוא שישבע הלוה ליפטר אלא שחששו חכמים משום חילול שבועה דשמא ישבע ויוציא הלה את הפקדון ונמצא שם שמים מתחלל אבל הכא גבי דיניה דרב דהמלוה אומר איני יודע כמה אין כאן חילול שבועה כלל דהא מחויב המלוה שבועה ואינו יכול לישבע וכיון שכן אמרינן דברי דהלוה עדיף ונוטל בלא שבועה ונמצא שלא יבא כאן לידי חילול שבועה. זה הנלע"ד בפשיטות פירושא דהאי סוגיא ועיין בקונטרס אחרון סי' ה':

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

פרק ז

הלכה א

כל הנשבעין. אלא מכיון שקיבלו בעלים שבועה הוא פטור מלשלם. לכאורה הם דברי רב בבבלי פ' הגוזל קמא דף ק"ו ע"א דלמד מהאי קרא דאפי' באו עדים אחר שנשבע פטור מלשלם אבל באמת לא משמע הכי מהסוגיא כ"א לענין הלימוד דנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הן קאי ושקיל וטרי הש"ס דאליבא דד"ה ילפינן לה מדכתיב ולקח בעליו ולא ישלם כדאמר התם בריש פרקין ולאו דוקא אליבא דר"מ ודיניה דרב דפ' הגוזל לקמן הוא בהסוגיא ועיין בד"ה רב הונא אמר. ובענין מה דאמר ר' חנינה הכא הכל מודים בלשון תורה דאמרינן ממשמע לאו וכו' לא משמע הכי מסוגית הבבלי דפרק האומר דף ס"ב דפריך התם אליבא דר"מ ורשב"ג מקראי וכבר נתבאר לעיל סוף פ' שבועת העדות

בענין מכלל לאו וכו' ועיקרי דינים הנמשכים מזה בענייני תנאי כפול תמצא באורך לעיל סוף פ' השוכר את הפועלים עיין מ"ש שם בס"ד:

על ידי שבעל הבית עסקיו מרובין וכו'. הרי"ף ז"ל הביא לזה ופסק הלכה כר' יוסי דהכא וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכדפרישית בפנים לזה וכן מבואר בדבריו ז"ל כר' מנא הכא דאמר פעמים שתבעו אחר זמנו ונעשה כתוך זמנו וכו' כמו שכתב בפ' י"א מהל' שכירות הל' ו' ובסוף דבריו שם וכן אם הביא עדים שהיה תובע והולך עד יום החמישי ה"ז נשבע ונוטל כל יום החמישי וזהו דברי ר' מנא. ומיהו מה שכתבתי בפנים לר' חייה דס"ל דתרווייהו בעינן חזקה דאין עובר בבל תלין וחזקה דאין השכיר משהה שכרו האי סברא אפי' לר' יוסי היא אלא דפליג בהא דאמר ר' חייה אפי' לאחר שנה וכו' וס"ל דלא אמרינן דמשום האי טעמא כשתבעו בזמנו דאזדא לה חזקה דאין השכיר משהה אלא לענין שיש לו אותו היום. והאי סברא מוכרחת היא כדאמרינן התם אי הכי אפי' עבר זמנו נמי וכו' גבי בעל הבית איכא תרי חזקה ועיין בתוס' ד"ה כי מטא זמן חיובא בתי' השני שכתבו שם. וכן מה דאמרינן התם משום כדי חייו ופריך משום כדי חייו דשכיר קנסינן ליה לבעה"ב וכו' אלא בעה"ב טרוד בפועליו הוא (והיינו הך דקאמר הכא שעסקיו מרובין וכן כתב הר"ן ז"ל וכך הם דברי התוס' שם ד"ה בע"ה טרוד בפועליו וכו' ובירושלמי וכו' כלומר לאו דוקא טרוד בפועליו קאמר שהרי בירושלמי עסקיו מרובין קאמר ואפי' אינו אלא פועל אחד) ה"ק דלא סגי לן בטעמא משום כדי חייב לחוד אלא דבעינן נמי לטעמא דטרוד בפועליו והכי משמע מדברי הרי"ף ז"ל שכתב עקרוה רבנן לשבועה מב"ה משום דב"ה טרוד בפועליו ושדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר אלמא דלמסקנא הני תרתי טעמי בעינן והכי מוכרח מהכא מדלקמן דקאמר דלא תיקנו אלא בשכיר ולא ביורשיו ואי משום טעמא דב"ה טרוד בפועליו לחוד אפי' ביורשיו נמי וזהו הנ"מ לדינא מהני טעמי ועיין לקמן ד"ה כלום תיקנו אלא בשכיר. וממשמעות דברי הרי"ף שהבאתי עיין לקמן בד"ה היה עבד וכו' לענין היוצא עוד מדבריו אלה:

היה משכון בידו נוטל בלא שבועה. בדין דקציצה אמרינן התם דאם בה"ב חלוק עמו בכמה קצצו בשכר דאין השכיר נשבע ונוטל אלא המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה הסכימו רוב הגאונים ז"ל דב"ה נשבע בנקיטת חפץ וכדכתב הרמב"ם ז"ל שם הלכה ז' ואע"פ שכבר נתן לו שתים או שאמר לו הילך. וכתב הר"י מיג"ש בשם הרי"ף ז"ל בתשובה דמי שיש בידו משכון דאמרינן דנאמן עד כדי דמיו אפי' כן נשבע הוא בנקיטת חפץ כשבועת המשנה ולא אמרינן דהואיל והוא נאמן במיגו דלקוח בידי יהיה נשבע היסת השתא נמי יהא נאמן בהיסח (וכ"כ בזה הטור בסי' פ"ט). והטעם כתב

הר"י מיג"ש ז"ל בחידושיו דאע"פ שיש משכון בידו נשבע ונוטל חשבינן ליה שהרי אינו טוען כלום בגוף המשכון אלא שטוען שיש לו ליטול מבה"ב במה שהוא תובע. וכתב על זה הרשב"א ז"ל בחידושיו ויש מקשים מהא ברייתא דקציצה דקתני כל זמן שהטלית ביד האומן על הב"ה להביא ראיה ומשמע דאי לא מייתי ראיה שקיל בלא שבועה מדקתני סיפא נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל דמשמע הא ברישא שהטלית בידו נוטל בלא שבועה מפני שמשכונו בידו וליתא דהא פירשה הר"י הלוי ז"ל הכא רישא נמי נשבע ואפשר לי לפרשה לפי דבריו דה"ק כל זמן שהטלית בידו על בעה"ב להביא ראיה או ישבע ויטול ואל תתמה שהרי אמרו כאן בכיוצא בזה דתניא אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מע"ה ופרשה רב נחמן לצדדין קתני או מביא ראיה ונוטל או ישבע ב"ה ויפסיד וא"ת א"כ מה בין רישא לסיפא דקתני נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל י"ל דה"ק כל זמן שהטלית ביד האומן אפי' לאחר זמנו נשבע ונוטל אבל נתנה לו דוקא בזמנו נשבע ונוטל עוד יש מקשים מדגרסי' בירושלמי בפרקין גבי שכיר הקדים לו שכרו נשבע ונוטל היה בידו משכון נוטל בלא שבועה פי' הקדים לו שכרו שטוען שהקדים לו שכרו אפ"ה נשבע שכיר ונוטל ולא אמרינן כיון שטוען שהקדים לו שכרו יהא נאמן דקודם שפורע פועליו בסוף היום אינו טרוד דזכור הוא דלא היא דלעולם מחמת טרדות פועליו גם בזה אינו זכור ומיהו בזה נשבע שכיר אבל אם יש משכון בידו נוטל בלא שבועה וגם בזה יש לי לומר דשאני שכיר דכיון דתקינו ליה רבנן דאפי' בלא משכון נשבע ונוטל מה שאין כן בעלמא והלכך כל שהמשכון בידו אסקיה דרגא דבעלמא אינו נוטל אלא בשבועה והשכיר נוטל בלא שבועה וכיון דאתינן להכי תו לא צריכין לאוקמי רישא דברייתא דחציצה דשבועות באומר דהא אוקימנן ברייתא כר' יהודה ובמודה מקצת ואית ליה לר' יהודה דכל שהשבועה אצל בה"ב שדיוה רבנן בשכיר ואית ליה לר"י דקציצה לא דכירי אינשי וטענת קציצה לדידיה כטענת נתתי ולא נטלתי לרבנן כדאיתא בסמוך וכיון שכן לדידיה נמי כל שהטלית ביד האומן אסקיה דרגא ונוטל בלא שבועה כך נ"ל להעמיד דברי הגאונים וה"ר אפרים ז"ל כתב דכל שטוען על המשכון נוטל בלא שבועה ואין לזוז מדברי הגאונים הראשונים ז"ל שדבריהם דברי קבלה הם עכ"ל הרשב"א ז"ל כתבתי זה שמדבריו למדנו חיזוק לדין הגאונים ז"ל ומבורר ביותר ממה שהביא הר"ן בזה ומביאו במקצת הב"י שם וא"צ למה שפלפל הש"כ בזה מדין אומן קונה בשבח כלי או לא כמו שהביא הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל. וכן במה שכתב ליישב דברי הגאונים מהא דהכא כבר קדמו הרשב"א ז"ל אלא שלא ראה דבריו ואלו ראה אין לפלפל שוב על דבריהם לדינא כמו שכתב הרשב"א שאין לזוז מדבריהם ז"ל:

היה עבד וכו' היה חשוד וכו'. גם בדין הזה פלוגתא דרבוותא היא ותליא בפירושא דבעיא דהכא כמו שאבאר שהיה לו להרמב"ם ז"ל פי' אחר בזה וסוגיא דהכא ודהתם שוין הם לדינא ולא כמה שרצה הש"כ לחלק עלינו את השוין דעת הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בסוף מכילתין ללמוד מכאן דאם השכיר חשוד ב"ה נשבע כעין של תורה ויפטר ומשום שעיקר התקנה שרצו חכמיה להתקין משום כדי חייו של שכיר היתה השבועה על ב"ה והוא כעין של תורה דלא איתקנה שבועת היסת עדיין שבימי רב נחמן תקנוה כדאמרינן בקידושין והאידנא דתקון רבנן שבועת היסת וכו' אבל מפני שראו שהוא טרוד שמוה על השכיר שהוא זכור יותר ממנו והיינו דאמרינן עקרוה רבנן לשבועה מב"ה וכו' אלמא דינא הוא דלישתבע ב"ה הילכך היכא דחשוד השכיר נשבע ב"ה כעין של תורה ונפטר ואם היו שניהן חשודין פטור כדאמרי' בגמרא דבני מערבא ואסכימו בגמרא דילן כדכתבינן. וכ"כ הרשב"א ז"ל ונראה שחזרה שבועה על הב"ה דמשום תקנת השכיר תקנו שביעה והיה להם לתקנה על ב"ה שהוא הנתבע כדין כל הנשבעין שבתורה אלא משום תקנתו של שכיר תקנו והטילו עליו שישבע ויטול וכל שהוא עבד או חשוד מטילין אותו על הב"ה דליפטרו בלא שבועה אי אפשר כדאמרינן לקמן גבי קציצה עכ"ל הרשב"א ז"ל. וכך הם דברי הר"ן ז"ל וסיים וכן מוכח מה שאמרו שם בירושלמי בסמוך היו שניהם חשודין וכו' שבועה חזרה למקומה. וכ"כ הטור בסי' צ"ב בשם הרמ"ה ז"ל דבשכיר אם הוא חשוד ישבע ב"ה כעין של תורה אבל דעת הרמב"ם ז"ל נראה דאינו כן אלא הב"ה היסת הוא דנשבע ונפטר שהרי סתם וכתב בפ"ב מהל' טוען הל' ה' נתחייב החשוד שבועה מדבריהם אם היה מן הנשבעין ונוטלין אינו יכול להשבע וליטול אלא הנתבע שכנגדו ישבע היסת ויפטר. ומפני שראיתי בש"כ שכתב בזה דברים מוקשים ופריכי מעיקרא הם אמרתי להעיר במקצת ולבאר פירושא דתקנתא לתקנתא מה שאמרו בכל מקום. כתב בסי' פ"ט בדין הזה דלדעת הרמב"ם ז"ל נ"ל דאין ראיה מהירושלמי די"ל דהירושלמי ס"ל כמ"ד דש"ס דילן דפריך ברישׁ פ"ק דב"מ גבי ההוא רעיא וכו' נחייביה מרב נחמן וכו' א"כ ס"ד דלרב נחמן חשוד שכנגדו נשבע ונוטל דתקנתא לתקנתא עבדינן וא"כ למאי דמשני בש"ס דילן תקנתא לתקנתא לא עבדינן ליתא להירושלמי וכו ובפרט שלא הוזכר בירושלמי כלל דבשכיר עקרוה מבה"ב וכו' והאריך שם בענין זה ולענ"ד כל דבריו המה מופרכים כמו שיראה המעיין לקמן ועיין בקונטרס אחרון סי' ו':

כלום תיקנו אלא בשכיר שמא ביורשיו. הבעל העיטור מביא ראיה מכאן דכל היכא דלא נקיט שטרא ושבועתו שבועת תקנה היא אין היורשין נשבעין שבועת היורשין ונוטלין והביאו בעה"ת בשער י"ד ח"ב דין ט' וכן פסק הטור והש"ע בסי' ק"ח. וכבר

בארתי לעיל בד"ה על ידי שעסקיו מרובין דמכאן ראיה דלמסקנא תרתי טעמי בעינן משום כדי חייו ומשום דב"ה טרוד הוא דאי משום טעמא דטרוד לחוד א"כ מן הסברא נימא אף ביורשין כן ולפ"ז מסייע ליה להרי"ף ז"ל דס"ל עיקר תקנת השבועה על הבה"ב היתה והלכך בעינן תרי טעמי וכמה שנתבאר לעיל שם ולפי מה שנתבאר בדיבור דלעיל דדעת הרמב"ם ז"ל כדעת התוס' דעיקר תקנת השבועה על השכיר היא אפ"ה איכא למימר דמודה הוא לדינא דהכא ואם שלא נתבאר בדבריו להדיא גבי שכיר ומטעמא דבעל העיטור דכיון דעיקר שבועה מתקנה היא לא תיקנו כלל ביורשיו ואפי' אי אמרי דבטעמא דב"ה טרוד בפועליו לחוד סגי. ומיהו דברי הרמב"ם בהל' שכירות שם משמע דס"ל נמי דתרי טעמי קאי לפי המסקנא שכתב מפני שבה"ב טרוד בפועליו וזה השכיר נושא נפשו לזה ואין להאריך:

אמר ר' יוחנן אין אומר בממון מאחר. לישנא דהאי תלמודא בכל כי האי גוונא לישנא דתמיה. משמע והכא שפיר הוי וכי אין אומרין מיגו בממון וכדנקטינן גם בש"ס דילן. ובריש פ' שבועת הדיינין דפירשתי הא דר' יודן דהתם בלישנא דפליג על הא דרב ור"י התם וקאמר אין אומר בממון מאחר דאין אומרין מיגו כזה היינו נמי להשוות מסקנת הסוגיות ועוד דאי התם בלשון תמיה מיתפרשא א"כ לכאורה היינו דרב ודר' יוחנן והיינו צריכין לומר דמוסיף בטעמא עליהן וכי אין אומרין בממון מאחר. אלא דלפ"ז הוי פליגא אדרבה כפי אשר בארתי שמה דנקטינן דמיגו דהעזה לא אמרינן לענין לפטורי משבועה וע"ש. וכן הא דר' יודן בפ' שבועת העדות הל' ד' משמע נמי דבלשון תמיה מיתפרשא וכבר בארתי גם שם כדי להשוות להמסקנא דהתם מפרשינן דנמי מיגו דהעזה הויא ומיהו טפי ניחא לפרש בלשון תמיה. ולא תיקשי דהא גם הכא הוי מיגו דהעזה וממעיז לשאינו מעיז כל כך וכמו דכתבו התוס' בפרקין דטפי ניחא ליה למיטען נתתי לך דבזה אין השכיר חושדו דמשקר משום שטרוד בפועליו הוא וכסבור שכן הוא אבל אם אומר לא שכרתיך משקר הוא וזהו יודע בשקרו וכן כתבו עוד בהגוזל דף ק"ז ע"א משום דהכא היינו טעמא כמה שמצאתי בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב וז"ל דבר זה שאלתי למורי הר' יונה ז"ל והשיב דכיון דאפי' בטענת פרעתיך יש בה העזה שלא פרע ואומר שפרעו אם רצה לשקר גם הוא היה טוען שלא שכרו אע"פ שיש בטענה זו העזה מזו וכן מצאתי לאחר מכאן בתוס' דבין כך ובין כך כופר בכל שיש בו העזה. ושמעתי משום רבינו האי גאון ז"ל דכיון דאין חיובו דבעל הבית מן הדין אלא מן התקנה משום חשש שכחה בסבת טרדה אף אנו נעמידנו על דינו כל שיש בו מגו וזה נכון עכ"ל ובסברא זו האריך בה הר"ן ז"ל דהכא אפי' מיגו גרוע כי האי אמרינן שפיר:

פשיטא יום ראשון נוטל בלא שבועה. כדפרישית דבהתתיל הבעה"ב עמו איירי ומכיון דטענת ב"ה שאומר נתתי לך הוי כטענת שמא דהא אמרינן דטרוד הוא ואינו זכור כ"כ אלא כסבור שכן הוא הוי כאומר לו גזלתיך ואיני יודע אם החזרתיו לך דחייב. וכעין סברא זו מצאתי בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב על הא דאמר התם וליתיב ליה בלא שבועה ונהי דהתם לא קיימא האי סברא כדמשני משום להפיס דעתו של בעה"ב מ"מ היכא דבה"ב בעצמו התחיל עמו שפיר נוכל לומר כן:

רב הונא אמר אם בשנשבע הביא עדים וכו'. היינו דרב הונא אמר רב בבבלי בפ' הגוזל קמא דף ק"ו ע"א שבועה קונה אם א"ל מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע ואח"כ באו עדים פטור וכו' ואפי' בפקדון ומקשי נמי התם מהאי מתני' ומשני לה בשינויא אחרינא. וכיון דלא נ"מ לדינא דהא כל הפוסקים ז"ל פסקו דלא כרב וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב מטוען הלכה י"א לא נאריך בזה:

מחלפה שיטתיה דר' יהודה וכו'. כדפרישית דעל ר' יהודה דלקמן גבי דינר פירות הוא דפריך ויתבאר ממקור דין הזה ופירושו בהסוגי' לקמן הל' ה' ד"ה ר' חנינא ע"ש:

מהו לגלגל שבועת תורה על שבועת תורה. ראיתי בס' העיטור בדיני חוב מלוה ע"פ ח"ב שהביא ריש הסוגיא עם הגי' כצורתה ולא פירש כלום אלא כתב על זה וכדאסיק בגמרא דילן לכל מגלגלין חוץ משכיר ולפי גי' זו קשה דעד כאן לא שמענו גילגול שבועה מן התורה וכדילפינן לה מסוטה וכן אמר בהאי ש"ס בהדיא בפ"ב דסוטה הלכ' ו' ונראה דצריך לגרוס בגוונא שאין השבועות דומות זו לזו כדפרישית בפנים או איפכא. וכדמשמע מהמסקנא דהכא דהיכא שאינן דומות אינו יכיל לגלגל והרי זה כדין שכתב הטור בסי' צ"ד נתחייב לו שבועה מן התורה ובא לגלגל עליו שבועת היסת יכול לומר לו שבועה דאוריית' אשבע לך ועל הגלגולים תשבע ותטול ופרטי דין זה יתבאר לפנינו אי"ה בשלהי פרקין ד"ה רבי זירא כהדא דר' יוסי ע"ש:

הלכה ב

לתוך ביתו לא לתוך חצירו. בעל העיטור הביא לזה בדיני חוב מלוה על המשכון ח"ג וכתב על עשר השערים שביאר הרי"ף ז"ל על דינא דמתני' ודכוותיה. ויש לנו להוסיף שני שערים במשכן חבירו שלא ברשות האחד אם עדים מעידין שמשכנו בשוק או שנכנס לחצר וראוהו שנטל משכון ולא ידעו כמה אע"פ שראוהו שנטל נשבע ופטור והשני אם נכנס לביתו לדבר אחר ולא למשכנו וראוהו שנטל וכלים תחת כנפיו אף בזה נשבע ופטור והכי גרסי' בגמרא דבני מערבא לתוך ביתו וכו'. ולפי מה דכתב הטור בסי' צ' בשם הרמ"ה ז"ל לפרש להך דהכא דלכאורה פליגא אגמרא דילן דלא מפליג בין

בית לחצר וכדי להשוותן צריך לפרש דלא ממעט חצר לגמרי וכו' וכדפרישית בפנים לפ"ז נכללו שני השערים במה שמוסכם מהפוסקים ז"ל דמה שדרך להניח בחצר א"כ היינו ביתו וכן אמרו למשכנו דוקא. ובודאי גם משכנו בשוק שכתב אינו בכלל נשבע ונפטר ואין ללמוד מכאן לפי דעת הפוסקים ז"ל והרי דין זה נתבאר בסוף פרק דלעיל חד בר נש קם עם חבריה בשוקא וארים סבינתיה וכו' והוא ז"ל בעצמו הביא לזה לעיל שם אלא דדעתו ז"ל לחלק בין יודעים כמה או לא ומדברי הרמב"ם ז"ל משמע דבכל שמשכנו והוציאו בפני עדים אינו יכול לטעון עליו ואפי' בביתו ושלא בפניו דג"כ הדין כן וכשמואל התם דהיכא דלא הוחזק המשכון בידו אמרינן ליה הב ליה סבינתיה וזיל דון עימיה ודין זה מתבאר בדבריו בפ"ד מהל' גזילה בהל' י"ב ראוהו עדים וכו' שכל הנכנס וכו' לפיכך מחזיר הכלים לב"ה ואין כאן שבועה שהרי עדים ראו מה גזל ואחר שיחזיר חוזר ותובע את בה"ב בכל מה שיטעון והדין ביניהן. וזהו ג"כ כשמשכנו בשוק בפני עדים דמאי שנא:

נכנסו שנים למשכון וכו'. דין זה אינו מבואר להדיא מיהו למאי דבארתי בפנים א"כ לפי מה דמסיק נכללין הדינים דנגזל ודנחבל כמבואר בדברי הפוסקים ז"ל דאם שנים נכנסו למשכנו בשביל עצמן א"כ כאחד שנכנס בכל חילוקי דיניו הוי ואם אחד הוא שמשכנו בפני חבירו כדפרישית דהיינו ספיקא דהש"ס לענין הבה"ב ואם הוא נאמן לטעון עליו וא"כ ג"כ דינו מתבאר לפי דעת הפוסקים ז"ל דהא איכא הכא עד אחד שידע שנטל ואם הוא מודה להאחר שנטל אלא שטוען עליו צריך להחזיר והיינו נסכא דר' אבא התם בפרקין ובכמה מקומות ואם מכחישו נשבע להכחיש העד ואם האחר אומר שאינו יודע אם נטל או לא נטל א"כ חזר הדין לנכנס לבית חבירו למשכנו והרי עדים מעידין שנכנס ושראוהו כלים תחת כנפיו דהא ע"כ זה צריך לשיכול הבה"ב לטעון עליו ובשבועה. וכן דין דנחבל מבואר הוא כדפרישית בפנים:

ראוהו זורק צרורות וכו'. דין זה נתבאר בדברי הטור שם בשם הרמ"ה ז"ל שכתב וכי היכי דאמרי' גבי נחבל אי איברר מילתא דחבל ביה שקיל בלא שבועה ה"ה גבי נגזל אי ברירא מילתא דגזליה אע"ג דלא חזי דגזליה שקיל בלא שבועה והיכי משכחת לה וכו'. וכגוונא דהכא הוא ונראה דמכאן הוא דלמד כן:

עובדא הוה באריסיה דבר זיזא. עיקרא דמילתא נחבאר בפ' הכונס הלכה ו'. והרי"ף ז"ל הביא שם לזה ומשמע דתפסה להלכה כדכתב בעה"ת בשער כ"ט ובכמה מקומות דכל ירושלמי שהביא הרי"ף להלכה קבעה ומשמע מפסק ר' חייא דקאי למסקנא דאמרינן עביד אינש דלא מפרסם נפשיה ובפרקין התם אמרינן והביא הרי"ף ז"ל להא דאמר רב

יימר לרב אשי טענו כסא דכספא מאי א"ל חזינן אי אינש דאמיד הוא או אינש דמהימן וכו' ואי לא לא ולפ"ז היה צריך לחלק כמ"ש הרא"ש ז"ל בפ' הכונס דף ס"ב ע"א גבי ההוא גברא דבטש בכוספתא דחבריה וכו' ולא תקשה לך מעובדא דאריסיה דבר זיזא שהביא רב אלפס ז"ל דמסיק ר' חייא שיחזירו הפקדון לבני דאריסיה דבר זיזא אע"ג דלא הוה אמיד דשאני התם דאריסיה דבר זיזא הפקיד הפקדון וכדי לאחזוקי ממונא בחזקת המפקיד אמרינן אדם עשוי שלא להשביע את עצמו אבל לענין אפוקי ממונא מן המזיק אזלינן בתר אומדנא עכ"ל וכל זה קשיא התם לפי' הראשון שפי' שם הרא"ש בהאי עובדא דהאי ש"ס דפ' הכונס שהביא ג"כ הרי"ף שם בחד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צריר וכו' דלענין תקנת נגזל באש מיתפרשא ועלה גרסינן ר' יוחנן בעי מהו שיטענו לו דבר שאין ראוין לו נישמעינה מן הדא דאריסיה דבר זיזא וכו' וא"כ הוה משמע מסוגיא דהאי ש"ס דלא מחלק בין מזיק לפקדון אבל לפי' הגאונים ז"ל והסכים הרא"ש ז"ל בסוף דבריו שם וכבר בארתי מזה בארוכה בפ' הכונס וכן במכלתין בסוף פ' דלעיל דאין לזוז מהאי פירושא דעובדא דחד שק צריר בפקדון מיירי וא"כ ניחא סוגיא דהתם דקא פשיט ר' יוחנן פקדון מפקדון ובהכי ניחא התימא שהניח מהרי"ח והובא בהג"א שם דהתם מסיק אע"ג דלא אמיד דבעי ר' יוחנן וכו' ע"ש דל"ק מסוגיא דהתם דלא כתב הרא"ש לחלק כן אלא למאי דמסיק שאין לזוז מדברי הגאונים שפי' לעובדא דשק צריר בפקדון הזה ולאו לענין דינא דנגזל באשו וכמו שבארתי שם בטענת נפקד ומפקיד. אלא דסוגיא דהכא אכתי קשיא חילוק שמחלק הרא"ש ז"ל דהכא משמע דגם בגזלן טוען עליו אפי' דברים דלאו אמיד והיה צ"ל דסוגיא דהכא פליגא אש"ס דילן בדין דנגזל. ודעת הרמב"ם ז"ל דלא מחלקינן בין נגזל למפקיד ואיפכא הוי דבשניהן אינו יכול לטעון עליו כ"א דברים דאמיד בהו או אינש מהימן הוא דמפקדי אינשי גביה כדכתב בפ"ד מהלכות גזילה הל' ג' גבי נגזל ובפ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ו' וז' גבי מפקיד והבאתי מזה בסוף פ' דלעיל. וצ"ל דסמוך לדין פקדון אהא דאמרי' פ' הכותב דף פ"ה ע"ב ההוא גברא דאפקיד שב מרגניתא וכו' חדא דידענא ביה דר' מיאשא דלא אמיד ועוד הא קיהיב סימנא ולא אמרן וכו' והביא הוא ז"ל לדין זה בפ"ו שם הל' ד' ומשמע דדעתו ז"ל כיון דלהוציא מן היתומים הוא בעינן כל הני טעמי אבל מיניה דידיה אפי' אין כאן אלא האי מילתא דלא הוה אמיד ולאו אינש מהימן הוא דמפקדי גביה לא היה נאמן בכה"ג אם היה איזה טענה והכחשה ביניהם בענין הפקדון כדמוכרח מדבריו דלעיל בפ"ה. ובענין טענות לאפוקי מידי יתומים רבו בהם השיטות ותליא בפירושא חדא ועוד דפ' הכותב הנזכר ככתוב

בס' הצבא לבעל המאור ז"ל דמפרש דתרתי טעמי בעינן והרמב"ן ז"ל השיג עליו שם ומקצת הדברים נמצא בס' המלחמות פ' הגוזל בתרא ואין כאן מקומו להאריך:

הלכה ד

החשוד בשבועה מאימתי מקבלין אותו וכו'. הרי"ף ז"ל מביא לזה בפ' זה בורר וכלי' קמא ולא העתיק לישנא בתרא. והרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהל' עדות הל' ט' כתב כהני תרי לישני מאימתי חזרת המועיל בשבועה משיבא לב"ד שאין מכירין אותו ויאמר להם חשוד אני או יתחייב שבועה בב"ד שאין מכירין אותו בממון חשוב וישלם ולא ירצה לישבע וזהו גם כלי' בתרא אף בהוא דקאים וכו' אלא שלכאורה היה נראה מלישנא אף בהוא דקאים דאפי' בעומד לפנינו מיירי וחייב ליה שבועה דקאמר על התובע קאי דמחמת שהוא חשוד נתחייב זה שכנגדו שלא ליטול בלא שבועה ואיהו מחיל ליה ומשלם וכדפרישית בפנים מ"מ צריכין אנו לבטל דעתינו מלפני דעת הגדולה של הרמב"ם ז"ל דלא הוי ניחא ליה לפרש במקום שמכירין אותו דלא מחייבינן ליה שבועה ומפרש הוא ז"ל הכי לאו דוקא שיאמר חשוד אני אלא אף אם עומד ושותק בזה אלא שנתחייב שבועה במקום שאין מכירין אותו ומוחל לזה הממון ואינו רוצה לקבל השבועה עליו. והכ"מ כתב שם דלמד זה מדין הטבח שכתב בסמוך ונראה דמכאן הוא דלמד. ובדיני חשוד בשבועה בפ"ב מהל' טוען בהל' ט' כתב הוא ז"ל לעולם כזה דנין לחשוד עד שילקה בב"ד וכו' וזהו מיירי בשעשה תשובה השייך לפסולי ממון כדכתב בהל' עדות שם הל' ד' כל מי שנתחייב מלקות בין שעשה תשובה בין שלקה בב"ד חוזר לכשרותו אבל שאר פסולי עדות שהן פסולין משום ממון שחמסו או שגזלו אע"פ ששלמו צריכין תשובה והרי הן פסולין עד שיודע שחזרו בהן מדרכו הרע מאימתי וכו'. ומה שחסר כאן גולה כאן. וכל זה הוא לפי הכלל שעדות ושבועה שוין הן כנראה מדבריו ז"ל בהל' טוען שם. ומ"ש הה"מ שם וזה מוסכם. זהו לפי הנראה לדעת הרמב"ם ז"ל וכן נראה מדעת הרי"ף ז"ל שהביא לדין דחשוד בשבועה גבי פסולי עדות. אבל אין כן דעת התוס' בריש פ"ק דב"מ שכתבו בדף ה' ע"ב ד"ה דחשוד אממונא וכו' דגזלן פסול לשבועה מדרבנן הוא ולעדות הוא דפסול מדאורייתא משום אל תשת רשע עד וכבר זכרתי מזה בריש ב"מ ד"ה סליקו הן דרב ביניי דלפי דבריהם צ"ל להא דקאמר התם בפרקין דף מ"ז ע"א תנא פסולי דאורייתא וקתני פסולי דרבנן דאעדות קאי דחשיב הפסלין לשבועה לפסולי עדות דאורייתא ולפסולי דרבנן ולעולם גזלן פסול לשבועה מדרבנן הוא. וגם דברי הרמב"ם ז"ל בהל' טוען שם בהל' ב' היה אפשר לפרש בדרך זה וכן הפסול לעדות משום עבירה בין פסלנות של תורה כגון בעלי רבית וכו' והגזלנין וכו' הרי הוא חשוד על

השבועה וכו'. ולעולם פסולו לשבועה מדרבנן אלא דנראה מדבריו במה שהבאתי לעיל דבכל ענין משוה עדות ושבועה כאחד:

שם רבנן דתמן חזרה שבועה לסיני וכו'. וזהו כדאמר בפרקין שם רבותינו שבבבל אמרו חזרה שבועה לסיני ורבותינו שבארץ ישראל אמרו חזרה שבועה למחויב לה ואינו יכול ומשלם וכבר מבואר הוא דדעת רוב גדולי הפוסקים הרי"ף והרמב"ם ז"ל וסייעתם פסקו כרבותינו שבארץ ישראל בזה ובדין יתומין מן היתומין כרבותינו שבבבל ולא סתרי אהדדי:

הלכה ה

הדא דתימר בשלא העמידו עמו וכו'. בבבלי פ"ט דב"מ דף קי"ב ע"א על מתני' המחהו אצל החנווני וכו' פלוגתא דרבה ורב ששת אם חוזר או לא ופסקו הפוסקים ז"ל כרבה דאמר חוזר וכתב הרי"ף ז"ל שם ואי קשיא לך הא דאמרינן בפ"ק דגיטין אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה דאלמא לא מצי למיהדר התם מנה לי בידך קאמר ליה דקא מקני ליה להאי מאי דאית ליה גבי דהאיך אבל הכא לית ליה גבי חנוני מידי דמקני ליה להאי אלא בהקפה הוא דבעי מיתן ליה הלכך בדלא יהיב ליה חנוני מצי למיהדר על בעל הבית ואי קשיא לך האי דאמרינן בגמרא דבני מערבא בענין חנוני על פנקסו הדא דתימא בשלא העמידו אצלו אבל אם העמיד הפועלים אצל החנוני אין בעה"ב חייב לפועלים כלום דאלמא קנו ואע"ג דלית ליה לבה"ב גבי חנוני כלום בני מערבא כרב ששת ס"ל דאמר אינו חוזר ולית הלכתא כוותיה עכ"ל והביאו התוס' שם לזה בשמו וכן הרא"ש ז"ל וטעמא דהוא ז"ל לא רצה לפרש להא דהכא דמיירי שהקדים ונתן בעה"ב להחנוני דבהא כ"ע מודים כדכתב ז"ל וכ"כ הר"י מיג"ש ז"ל והביאו הטור בסי' צ"א משום דסתם חנוני מקיף הוא וכדאמר הכא לעיל בפשיטות לא במקיף אמרו וכו' וכן מוכח מהאי עובדא דפסק רב שמי דבלא הקדים בעה"ב ונתן לחנוני מיירי. מיהו אנן במסכינן אשכחן לה דגם בהאי תלמודא פלוגתא דאמוראי היא ואית למ"ד דס"ל כרבה דהתם. והאי מילתא איתא גבי דינא דמעמד שלשתן בפ"ג דקידושין הלכה ד' דקאמר התם ר' יעקב בר אחא בשם ר' אימי ראובן חייב לשמעון סמכיה גבי לוי איפרסן לוי. נפרס והעני לוי. לית ראובן חייב לשמעון. דכיון שהעמידו אצל לוי במעמד שלשתן פטור הוא ראובן משמעון. הדא דתימר בשלא עשו בהערמה אבל עשו בהערמה חייב. שלא היה יודע ראובן שכבר העני לוי באותה שעה אבל עשו בהערמה שהמחהו אצלו בחזקת שהוא עשיר ונמצא שהיה עני באותה שעה חייב ראובן לשלם לשמעון. זהו מה שהביאו הפוסקים ז"ל והרי"ף ז"ל שם. וקאמר התם עוד עלה. כהדה חזרייה

סמכון לתנאי קרייה גבי זבונה. חזרייה הם החוזרים בכפרים ובעיירות למכור סחורה והם לוקחים הסחורה מהתגרים בני העיר שנותנין להם בתנאי הקפה. א"נ תנאי קרייה הם המוכרים שעוה ונותנין להם בהקפה. ואלו החזרייה סמכו להתגרים אצל סוחר אחד שישלם לאלו התגרים עבורן. קרן זבונה ואזל ליה. נקרן ונתדלדל אותו הסוחר מחמת חובותיו ונעשה בורח. אתא עובדא קומי ר' מנא אמר אין פריטין אינון אינון פושעין אין דינרין אינון כיני אורחא דזבונא מדדיה. כלומר אם היה החוב דבר מועט מפרוטות פרוטות התגרים הם שפשעו שלא גבו מיד הזבונה עד שהעני ופטורים החזרייה מהם. אין דינרין. ואם היה החוב איזה סך של דינרין אין הדין כן לפי שכן דרך הסוחר להיות מדחה מדחי אל דחי ומשמיט עצמו מלשלם ומדדה והולך לו וחייבים החזרייה לשלם להתגריים. וכתבתי שם דמיירי שבאותה שעה שהמחום אצל הסוחר לא היה בידו כלום משל החזרייה. וזה מוכרח הוא דאם היה בידו משלהם אכתי התגרים הם שפשעו שלא תבעו אותו לשלם להם מיד דהא ר' מנא לא פליג אהא דלעיל דבאיפרסן לוי אח"כ לית ראובן חייב לשמעון וא"כ כבר נסתלקו החזרייה מתנאי קרייה ואין להם עליהם כלום אלא ודאי בשלא היה ביד הסוחר כלום משל החזרייה אלא ביקשו ממנו לשלם להן בעבורם וא"כ עדיין לא נסתלקו מהם שהרי יכולין לחזור והיינו דקאמר ר' מנא שאם היה דבר מועט מ"מ פשעו בעצמן התגרים שהיה להם לגבות מהסוחר דבדבר מועט לא היה מקפיד מליתן להם. ועוד דנוכל לומר דהיא גופה טעמא דר' מנא דכשהחוב של פריטין הוא מסתמא היה להם כל כך אצל הזבונה הזה שהיה נושא ונותן עם החזרייה ונשאר דבר מועט אצלו ולפיכך התגרים הן הפושעין בעצמן שכבר נסתלקו מהחזרייה ואם הוא דינרין שהוא איזה סך מסויים ולא היה משלהם כ"כ אצל הזבונה כיני אורחא וכו' ומה היה להם לעשות המה עשו את שלהם וזה לא רצה ליתן להם ועדיין לא נסתלקו החזרייה מתנאי קרייה וחייבין לשלם להן. ובהכי ניחא טפי לפרש הכונה דר' מנא במה דחילק בין פריטין לדינרין וכלומר דהשאלה אם פריטין והיה להם בידו או דינרין ולא היה להם בידו ואתיא שפיר כהא דלעיל והשתא שמעינן מינה דר' מנא כרבה ס"ל דאי כרב ששת לעולם הן יכולין לחזור בהן ומה שייך לחלק בין פריטין לדינרין ואי בשהיה משלהם אצל הסוחר זה לא עלה על דעת לחייבם להחזרייה דהא אח"כ העני הזבונה ומזלא דהני תנאי קרייה גרמא להו. ורבי מנא הוא בתרא דהאי תלמודא כידוע לכל המשגיח בפסקי הרמב"ם ז"ל במה שלמד מהאי תלמודא על הרוב פוסק הוא כרבי מנא במקום דאיכא פלוגתא. והשתא מסקנא דהאי ש"ס כמסקנת הש"ס דילן:

הלכה ו

רבי חנינא אמר במחלוקת. כה אומר אל רבותינו שבארץ ישראל ישמרם וינצרם ואל יעזבם האל ואל ריבותינו שבגולה המקום יפרוס סכת שלומו עליהם סלה. אחלה נא פני המעיין והמבין ומודה על האמת. הכר נא למי הפתילים ולמי החותמת. אם להמפרשים מהחכמים הרבנים הג' של כת הקודמת. או להמאוחר שבראיה והכושל שבהם והולך בעקבות הראשונים ושוקד יום יום בדלתי הש"ס הזה והתוספתא ובדלתי ש"ס הבבלי לפי שיטת הגאונים ז"ל מאירי עינינו ומפתחי לבינו וכתולה באונקלי שלהן קיימת וכאחד פותח כיון במעט קט שכלו לו להבין גורמת. כי אחרי שבארתי בפנים התוספתא דכולה ברירא וזה פשוט דבנשבע ונוטל מיירי דלא נתקנה שבועת היסת עד בימי אמוראים כידוע והך ראיה דקאמר ברישא שלא יצטרך לישבע אם אינו רוצה וראיה דסיפא בשאחד מוחזק בהן תחת ידו או בקופה המופשלת לאחוריו היינו להביא ראיה או יפסיד ולא מהימן בשבועה ליטול. כ"א אחר שתקנו שבועת היסת אומרים לזה שברשותו שישבע היסת וכל זה פשוט והתוספתא היינו ברייתא דהובאה התם דף מ"ח ע"א תניא א"ר יהודה וכו' וכפי פי' הרי"ף ז"ל דלאו אליבא דידיה בלחוד קאמר אלא בין אליבא דידיה ובין אליבא דרבנן דהאי דינא דאיפליגו ביה בזמן שהפירות צבורין ומונחין בין שיניהן. והיינו ברשות הרבים דקאמר הוא ז"ל כלומר שאין אחד מוחזק בהן יותר מחבירו ומסתמא מונחין בר"ה הן אחר שיצאו מרשות זה ולא באו לרשות זה. ובהא הוא דאיפלגינן אבל אם הפשילן בקופתו לאחוריו והרי הן ברשותו בהא הממע"ה לדברי הכל דקי"ל כל היכא דאמר אימתי ובמה לפרש הוא. ואפי' בברייתא לדעתו ז"ל וכלומר שר' יהודה מפרש הדין גם לדברי חכמים למאי דס"ל וקי"ל כוותייהו וכמה שפסק הרמב"ם ז"ל בפרק עשרים ממכירה וכדעת סייעתם ז"ל והיינו דקאמר ר' חנינא הכא במחלוקת כדפרישית בפנים דהאימתי דקאמר ר' יהודה בדין המחלוקת ובהגוונא שנחלקו בו הוא דקאמר דבדבר הזה בלבד הוא דפלגינן אם הקופה מונחת הוא בין שניהן. והן הן ממש דברי הרי"ף ז"ל וכן מוכח מהסוגיא דלעיל בהלכה א' דפליגי בהקופה מונחת בין שניהן ע"ש ד"ה מחלפה שיטתיה דר' יהודה ובמה שנתבאר שם בפנים. והמעיין ישפוט בשכלו אלו לא היה כתוב כאן אלא דבר זה דברי ר' חנינא והתוספתא שהביא ותו לא מי היה מפקפק בהדבר ובפירושו. איברא הוא דלמאי שפתחנו פתח הזה דהאי ענינא דר"ח והתוספתא שהביא מסוימת היא בהא דקאמר אבל אם היתה יוצאה מתחת יד א' מהן. וכמו וכו' הוא דסמיך הש"ס על דהוה מרגלא בפומייהו התוספתא כדפרישית בפנים וזה מצוי הרבה והרבה בש"ס הזה ממש בכל המקומות שמציין להתוספתא ואינו מביא

כ"א חצייה וחצי חצייה וכ"כ הרמב"ן ז"ל ועיין בס' המלחמות פרק הכונס ולעיל שם הלכה ו' הבאתי דבריו. וראה גם ראה בריש פרק דלקמן דקאמר ומתני' אמרה כן ועל התוספתא דב"מ קאי כאשר הבאתי שם ולא ציין הש"ס כ"א שנים ושלשה תיבות והתם כתוב וכו' וכאן דילג הסופר תיבת וכו' וכמו שתמצא עוד בריש פ' דלקמן גבי דב"ש אומרים וע"ש כי על הרוב כן דרכם להזכיר המשנה והברייתא ברמיזה כמו שהוא בפ' הכונס ובהרבה מקומות ולפ"ז נוכל ג"כ לפרש לפי שיטת התוס' והרא"ש ז"ל וסייעתם ואימתי דברייתא לחלוק הוא דאימתי חולקין עלי בזמן שהקופה מונחת בין שתיהן אבל אם היא ביד אחד מהן כ"ע מודים דהממע"ה וזה פשוט דבכל חלקי הדינים לפי שיטה זו נוכל לפרש כמו דמפרשינן לשיטת הרי"ף והרמב"ם ולפירושם בהמשנה כפי אשר פירשתי בפנים. אמנם אנחנו הולכין בעקבותיהם כי זה ברור וידוע שלא נעלם מעיניהם לא התוספתא ולא הירושלמי וביחוד הרמב"ם ז"ל שנודע לכל כי רוב פסקיו במה שאינו מבואר להדיא בש"ס דילן למסקנא הוציא מהתוספתא ומהירושלמי וכבר העיד על עצמו דאף בזמן פירושו להמשנה היה לו חיבור הלכות על דרך הירושלמי ומכ"ש בזמן חיבורו הגדול אח"כ וזה תמצא בפירוש המשנה ממסכת תמיד ריש פ"ה שכתב וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו וא"צ שוב לעדות שלנו ולעדות שום אדם כי לא נעלם ממנו דבר. ועוד דמבואר לנו בהדיא דהאי ש"ס ס"ל דאף בברייתא אימתי ובד"א לפרש הוא כמו שתמצא בפ"ק דע"ז הל' ה'. ומעתה יראה הרואה במה שכתב הש"כ בזה בסי' צ"א והאריך והרחיב דיבורו בקול המולה גדולה ולדבר נפלאות גדולות עד למעלה כי נעלם מכל הגדולים התוספתא והירושלמי והביא לכל השיטות והפירושים למען יעלה עד הששי לפרש המפנה בטענת ברי ושמא ככתוב שם ואנן עד כאן לא איירינן בשבועת המשנה בטענת שמא ולקמן קאמר ואלו נשבעין שלא בטענה וכו' התם כדמפרש טעמא ומשמע דעד השתא לא איירי כלל בכה"ג מטענותם ועשה לדין דהרי"ף והרמב"ם למאי דפסקו כרבנן לספיקא דדינא באריכות ובתוספת דברים הכי קרא שמו והשם גורם והמלה כי עד השלשה לא בא בשלשה התיבות האלה. עוד היא במחלוקת. הכתוב כאן. ודימה דאדלעיל קאי והכל ענין אחד הוא זה גרס לו לכל הדבר אשר שם לבו לחלוק על הגאונים הראשונים ז"ל כאשר יראה המעיין כי היתידות שתלה בהם דבריו הם אלו המלות שלשה הגורם והגורם דגורם והגרמי בראשה לפרש התוספתא וסוגיא דהכא ג"כ בטענת ברי ושמא לפי דרכו אשר הכינה וגם חקרה. מכאן לקח והביא לו לראיה ברורה והנה נפלה וגם נשברה. כדלקמן. וכן הדיקדוקים שדקדק על פי' הרי"ף והרמב"ם וסייעתם ז"ל כמה הן קלים ואין שום כובד במשאם תזרם ורוח תשאם והנה

הראשון רמזתי בפי' המשנה לתקנו וכן מה שדקדק עוד שם אין בהם שום ממשות ואינן כדאי לחלוק בשביל זה על אבות העולם ולדבר עליהם דברי כאלו והעיקר שנסמך וכתב שיש לו קושיא גדולה לרחק הקרובו'. המה השלשה תיבות. ואשר שם לבו להבין ולחקור במחקרי הש"ס הזה יבין אשר אלו המלות. עוד היא במחלוקת. מילתא באנפי נפשה היא ולפרש הסיפא דמתני' קאי אמר לשלחני וכו' כדפרישית בפנים וכלומר דגם הסיפא דין דשלחני נמי בגוונא דמחלוקת הרישא דין דחנווני מיתפרשא דלא פליגי אלא היכי שהמעות מונחין בין שניהן והכל כפי שי' הגאוני' מאורי עינינו ז"ל וכל זה דקאמר הדא דתימר דאכסניא וכו' הוא אליבא דר"י ולא נ"מ לדינא במה שהוסיף הש"ס הזה לחלק אליביה וגם להסביר הצריכותא כמה שבארתי בפנים ועיקר פי' הצריכותא לפי שיטתם ז"ל כדאמר התם דפירות עבידי דמרקבי וכו' ומשום זה דרכו ליתן מקודם וזה מבואר ובאמת למסקנא גם לפי דרך דהאי ש"ס אין חילוק גם בשלחני בין אכסנאי לבן עירו והסוגיות שוין לדינא. וראיתי בדברי הרב בהגהת ט"ז אשר שם לבו על כל דברי הש"כ אמנם במה שרצה הוא ז"ל לסתור ראיה ברורה שלו ופי' דהאי עוד היא במחלוקת בלשון תמיה מיתפרשא בחנם דחק עצמו לזה דלא זו הדרך ולא נמצא בכל הש"ס הזה כדברים האלו בלשון תמיה. ולמה לנו להאריך ולהכנס בפירצה דחוקה והסוגיא מתפרשת כפשטה כפי שיטת הגאונים מאירי עינינו והמעשה לסתור אשר עשה הש"כ אינה סתירה כ"א מכאן ראיה לבנות ולסייע לפירושם ולשיטתם ז"ל וכמדומה לי שאינו צריך ראיה וחיזוק להפי' אשר פירשתי לפי שיטתם ז"ל כי הקורא דף או ב' דפין בש"ס הזה מעצמו יראה ויבין דרך הש"ס בציוניו ובפירושיו להמשנה ולהברייתא כי נראה לפעמים כענין אחד ובאמת הכונה על דלקמיה או על הסיפא וכל זה מובן מהענין ובלבד שלא נדחוק עצמינו בהלחץ זה הדחק ובטענה דכדי ובפטומי מילי בעלמא. מעיד אני עלי שמים וארץ כי הפירוש על ש"ס הזה שפירשתי הוא אחר החקירה והעיון והשקידה והיגיעה כי רבה בערב היא באה ובבוקר היא שבה לחקור ולעיין ולחפש בכל חדרי הש"ס הזה ובכל התוספתא ובכל חדרי הש"ס הבבלי עם שי' הגאונים ז"ל ופירושיהן כפי אשר השיגה ידי וכחי וב"ה אשר זכיתי ומצאתי כאן לפירושים ושיטות על הש"ס הבבלי והרבה כ"י מהגאונים הראשונים ז"ל אשר לא נמצאו במדינתינו וכן מצאתי התוספתא בכ"י על קלף ישן נושן יותר מאלף שנה ומוגה בנוסחא דווקנית והרבה דברים מצאתי בה מה שחסר בספרי הדפוס והשבח ותהלה לאל יתעלה ב"ה אשר זכיתי לחבר הפירוש והמראה על שלשה סדרים האלו והם נשים ונזיקין אשר באו בדפוס בראשונה וסדר זרעים אשר הוא בכתיבה נכונה כה יזכני בחסדי חנם ויגמול בטובו עלי לפרש ולחבר גם

על סדר מועד ואז כל דברי הש"ס הזה אל מול פני המנורה יאירו וגם דברי הרמב"ם ז"ל המסופקין יתבארו ויצהירו ויזהירו. ומכל מקום למלאות רצון המעיין אביא לציין בכמה מקומות מלישנא דהאי ש"ס. עוד היא במחלוקת תמצא בפ' ב' דיבמות בהלכה ב' עוד היא במחלוקת ופירושה דגם הרישא בהאי מחלוקת כדאמר בבבלי חלוק היה ר"ש אף בראשונה. וכן תמצא בריש פ' י"א שם ובריש פ"ט דסנהדרין עוד היא במחלוקת ופירושה דגם הרישא במחלוקת כדאמר התם חלוק היה סומכוס אף בראשונה וכן לישנא דעוד היא לפרש דגם הסיפא מיירי בגוונא דרישא רבו באין מספר בש"ס הזה ממש בכל דף ודף ותראה בסוף הפ' עוד היא בנושא וכו' עוד תמצא דוגמא זו בריש פ' הגוזל עצים ובהרבה מקומות וכן בריש פ' שנים אוחזין בהל' ד' ממש דומה להא דהכא דתוקמי נמי להסיפא בענין דמוקמית לה הרישא ואב לכולם והעד הראשון שתיבת עוד בש"ס הזה בלשון גם מיתפרש תמצא בברכות פ"א הלכה א' א"ר אמי כל מי שאינו תוכף לגאולה תפלה למה הוא דומה לאוהבו של מלך שבא והרתיק על פתחו של מלך ויצא לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג עוד הוא הפליג כלומר גם המלך הפליג ממנו. והמראה מקום בזה לא יכיל הגליון ויכול המעיין לסמוך על פירוש הזה כי ברור ונכון הוא וב"ה כן לא הנחתי ג"כ לפרש כל מה שמביא בש"ס הזה מהתוספתא בקצרה לפרש כולה ברורה כי רובא דרובא כל תני הם מתוספתא ומעט מהם מהת"כ ומהסיפרי והמכילתא וכל אשר לא מצאתי אחר החיפוש ועיון בתוספתא וספרא וספרי ומכילתא ופסיקתא רבתא וזעירתא כתבתי ברייתא סתם ואשר היה לפניהם ולא נמצאו לפנינו וכן תמצא בדיבור דלקמן מרמז הציון של הש"ס הזה בקיצור מופלג. ואחרי הודיע כל זאת אומר אני אל יחשדוני המעיין להשימני כמדבר גבוהות וכמגביה פתחו כ"א כהולך נכחו ומדבר בנמיכת רוחו ואשים עיני לאל יתעלה ב"ה ומאת המעיין אבקשה ידינני לכף זכות ואחרי אשר יראה במקומות הרבה אשר טרחתי ליישב סוגיות ושיטות החמורות ושיטת הגאונים הראשונים ז"ל אשר מימיהם אנו שותין מעצמו יבין ויודה לדברי וזכותם יעמוד לו ולנו ולזרעינו וה' נפלאות יראינו ובמאור תורתו יאיר עינינו ובדרך אמת ינחינו א"ס:

הלכה ז

בגין דהלך תרתי פסיעתא הוא. נרמז במקצת מסוגיא דהכותב ומסוגיא דבן סורר והרי העד לפנינו מרמיזת ציונים מהש"ס הזה ממה שנתבאר ממקום אחר וכן מהברייתות הכתובות בתוספתא וכיוצא בה. ועיין בפ' בן סורר ומורה בהלכה ו' שם נתבאר הכל וגם בדין פוגם שטרו רצה הש"כ לומר דמשמע מירושלמי דהכותב כדעת מקצת האחרונים לחלק בין עמד בדין או לא והראיתי שם באצבע דלא מסוגיא דהכותב ולא מסוגיא

דהתם משמע כן ואיפכא הוא מדבריו דמבואר להדיא ממסקנת הש"ס הזה מהתוספתא כדעת רוב גדולי הפוסקים הראשונים ז"ל דאין לחלק בפוגם שערו בין עמד בדין או לא ולעולם בנו נשבע שבועת היורשין וגובה וכדברי הש"ע בסי' ק"ח ולזה א"צ ראיה במה שנראה לעין ומהתימא על הש"כ שבירר לו דרך לעצמו לחלוק ברוב המקומות על גדולי הראשונים ז"ל ותלה דבריו באילן גדול ולא נמצא כן ולא בא' המקומות שיהא איזה קצת סיוע לדבריו:

אמר ר' יוסי בי ר' בון כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן. כמה שכתבתי בפנים דכצ"ל כמו שהוא בכתובות ובגיטין וכאן נשתבש בדפוס אגב דלקמן. וכבר בארתי בגיטין שם דשיטת הבבלי כאביי קשישא דאמר התם יתומים שאמרו גדולים וא"צ לומר קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. אלא דבפירוש בין לזיבורית מחלוקת הפוסקים הוא דהרשב"א בשם מורו הר"י ז"ל כתב דהני מילי לענין ב"ח דלא מסיק אדעתיה דמיית ונפלו נכסים קמיה יתמי אבל לענין נזקין דדינו מן התורה בעידית לקטנים עבדינן תקנה אבל לא לגדולים וכן דעת הרא"ש ז"ל שם. ומסתימת דברי הרמב"ם ז"ל איני נראה כן שסתם וכתב בפ"ה מהל' נ"מ הל' י"א מת המזיק קודם שישלם אין ב"ד נזקקין למטלטלין של יתומים אלא לקרקע וגובין לניזק מן הזיבורית. וכתבתי שם דאין להביא ראיה מסוגיא דהכא כדעת הר"י ז"ל דהא משמע משיטתא דהאי ש"ס דגם בב"ח מחלקינן בין יתום גדול ליתום קטן דאוקי האי ברייתא יעמוד הבן תחת האב וכו' כולה ביתום גדול דוקא. ואיכא למימר דהאי ש"ס לשיטתיה אזיל דס"ל דגם בב"ח מדאורייתא בעידית כדאיתא התם בריש הפרק א"נ כדר' סימאי שם דמדאורייתא ב"ח בבינונית והלכך ביתום גדול מוקמינן אדאורייתא כל חד כדינו וע"ש:

תיפתר בערב לו מעכו"ם. עיין בפ' איזהו נשך הלכה ה' ד"ה ישראל לוה מעכו"ם וכו' מה שנתבאר מזה בס"ד:

ליכסה אמר קומי ר' מנא וכו'. לכאורה יש ללמוד מכאן לענין קבלת עדות שלא בפני בעל דין כדעת האומר דאם שלחו אחריו ולא בא מקבלין שלא בפניו והא תרווייהו קאמרי הכא אין אתא טבאות ואי לא מחלטינן ניכסוי אלא דיש לדחות שהרי ר' חנינא מסיק ושעמד בדין וברח וא"כ כבר קבלו העדות בפניו כשעמד בדין ובענין החלטת הנכסים שלא בפניו הוא דמיירי הכא ועלה מסיק דלא מחלטינן מיד כשלא בא אלא מכריזין בתחלה וכן הוא בפרק הכותב הלכה ח' ועיין לעיל פ' זה בורר הלכה ח' ד"ה אדם ששלחו אחריו מה שנתבאר מענין קבלת העדות שלא בפני בע"ד ומיהו זה ודאי יש ללמוד מכאן

דהיכא שברח קודם שעמד בדין דבכה"ג מקבלין עדות שלא בפניו שהרי קאמר דמכריזין וא"כ אם לא חזר מה יעשו עוד ואין לך אונס גדול מזה וכמסקנת הפוסקים שהבאתי שם: **ודכוותה הלכה כר"ש**. כבר כתבתי בזה בכתובות דזהו למאי דפי' הש"ס דהכא להא דר"ש דאזלא כהאי דתנן אבל למאי דפירשו בש"ס דילן התם לדר"ש דארישא דמתני' פלי"ג המושיב אשתו חנונית וכו' ופטרה מן שבועה ור"ש לא ס"ל הכי אין הלכה כר"ש: **שמע ר' יוחנן ואמר יאכל הלה וחדי**. ר יוחנן דהכא כר"א דהתם דאמר שבועה זו מה טיבה וכו' וכבר נתבאר מזה בפ' בן סורר הלכה ז' ד"ה מפני שפגמו בב"ד ע"ש:

הלכה ח

אבל בחשבון לא בדא. כדפרישית ומאי דקמ"ל. ושמעינן מהכא דכל שהוא בחשבון אין כאן שבועה וא"כ אפי' אם נשאר דבר אחד שלא חלקו אלא שהוא ידוע ודבר קצבה הרי הן כחלקי הכל ואין כאן שבועה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט משלוחין ושותפין בהל' ח' וכן אם עשו חשבון כל השותפין ונשאר לאחד מהן אצל חבירו דבר קצוב וידוע אע"פ שעדיין לא נטלו הרי חלקו. ומכאן הוא דלמד ויש לפרש ג"כ כפשוטו להא דהכא וכדבריו ז"ל והא קמ"ל. ויש לתמוה על הציון שהביא הכ"מ ע"ש ובסמ"ג עשין דף קס"ח ע"ב כתב לזה משם הגאונים ומשם רבינו משה ז"ל שפסקו כן וה"ז כחזרה מציון לציון ומה שלא למד הרמב"ם כ"א מקבלת הגאונים ז"ל כתב בפירוש כן כמו שתמצא שם בריש פ' עשירי ובכל המקומות:

רבי זירא כהדא דר' יוסי. הרי"ף ז"ל הביא בסוף פירקין להא דר' זירא דהכא ופסקו להלכה ודין זה מוסכם הוא וכתב משום איכא דקשיא ליה אהא מסוגיא דהכא ריש המפקיד אמר הריני נשבע וראה אותן שמגלגלין עליו שבועות וחזר ואמר משלם אנו חוששין אמר ר' יוסי לא חייבה אותו התורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל שאם רצה לשלם ישלם ואם רצה לישבע ישבע. וזה דלא כר"ז דהא לר' יוסי יכול לחזור בו מכיון שרואה שמגלגלין עליו. ותירץ כי אמר ר' יוסי בשבועת התורה כגון שבועת השומרין וכיוצא בה אבל שבועה שהיא תקנת חכמים לא כי היכי דלא תיקשי לן הא דר' זעירא. ועל זה כתב ואנן לא ס"ל הכי דגלגול שבועה דאורייתא הוא וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואי לא דמחייבינן בשבועה דאורייתא בה"ג לא הוה מחייב ר"ז בשבועה דרבנן הכי אלא האי מילתא פלוגתא דת"ק ור' יוסי היא ור"ז כת"ק דהתם ס"ל והלכה כת"ק עכ"ד וא"כ מודה הוא ז"ל בפירושא דמילתא דהמפקיד להך דמייתי ליה בשמיה דהקשה ותירץ דחוששין דקאמר ת"ק משום שבועת גילגול קאמר דמשום זה רוצה לחזור בו ואומרים לו דלאו כלום קאמרת אלא או תשלם הכל או תשבע על הכל וכר"ז

דהכא. והרא"ש ז"ל הקשה על הרי"ף בענין פירושא דהך מילתא דלפ"ז היה צריך לומר דהירושלמי ס"ל דאין מגלגלין בשבועה דרבנן שהרי אפי' אם אמר הריני משלם אכתי שבועה דרבנן עליו שאין ברשותו וא"כ אכתי יכולין לגלגל עליו אלא ודאי דאין מגלגלין בשבועה דרבנן וא"כ פליג אגמרא דידן דקי"ל בפרקין דאף בשבועה דרבנן מגלגלין עליו ולפיכך פי' הרא"ש להא דהמפקיד בענין אחר דלא איירי בענין דין דשבועה וגילגולה כלל אלא לענין להקנות הכפל הוא דפליגי. והבאתי דבריו בהמפקיד ושם הקשיתי על הש"כ שכתב בסי' רצ"ה בשם הרא"ש דמי שאמר אני נשבע ורצה לגלגל עליו ואמר הריני משלם אעפ"כ מקני ליה כפילא והא ליתא כלל דהרא"ש פי' כן אליבא דר"י והא ת"ק פליג עליה ובזה אינו חולק עם הרי"ף דכמו דס"ל להרי"ף לפי פירושו דהלכה כת"ק דר"י כך סובר הרא"ש לפי פירושו ולא נאריך בזה. מיהו בעיקר קושית הרא"ש על הרי"ף בפירושא דמילתא שמפרש להא דהתם בענין שבועה ודין גילגול ומדייק דלפ"ז פליג אש"ס דילן בענין גילגול שבועה דרבנן איכא למימר דסובר הרי"ף דאף דנוכל לדייק מסוגיא דהתם הכי מ"מ בעיקרא דמילתא ס"ל ר"ז כת"ק דהתם דכמו דס"ל להת"ק דאמרינן ליה בשבועה דאורייתא הכי או תשלם הכל או תשבע על הכל ה"נ אומרין לו בשבועה דרבנן כן כמו דאיירי ר"ז הכא ומשום זה פסק כר"ז דס"ל כת"ק בעיקרא דמילתא ועוד דבלאו הכי נראה דדעות חלוקות בהאי ש"ס בענין גלגול שבועה דרבנן כמו דמוכרח מדלעיל סוף הלכה א' ע"ש ולפ"ז מילתיה דר"ז דהכא קאי להמסקנא וכדפסקא דהש"ס דילן. ומ"מ לפי פי' הרא"ש ז"ל בסוגיא דהמפקיד הוה ניחא הא דקאמר הכא ר' זירא כהדא דר' יוסי ואדר' יוסי דהתם קאי ואשמעינן דלא פליג ר' יוסי אדיניה דר"ז דלא איירי בהא וכדפרישית בפנים וכך היה נראה לכאורה. ואדר' יוסי דלעיל לכאורה אין לפרשו אם לא דנאמר דעובדא דר"ז בשותפין מיירי שנשאר לו מחשבון תרין דינרין ושלא עשו חשבון על זה וחייבו שבועה וכו' ואגב שמעינן דכר' יוסי דלעיל ס"ל דאף לאחר שחלקו ונשאר להם דבר אחד שלא עשו חשבון עליו משביעין זה את זה וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל שם וממילא שמעינן דבנושא ונותן שלא בחשבון מיירי מתני' וכלומר שאע"פ שחלקו אלא שנשאר דבר אחד שלא חלקו ואינו דבר קצוב שהרי היו טוענין על זה יכול להשביעו וכפירוש הרמב"ם שהבאתי לעיל בזה אבל אם עשו הכל בחשבון לא בדא והיינו כהדא דר' יוסי:

עד כדי שיאמר לו עבדי אתה. הכי אמר רב יהודה אמר רב בבבלי פ"ק דקידושין דף כ"ח ע"א וכדמפרש רבא שלא נמכרת לו בעבד עברי. ולא חשו לקושיא דהאי ש"ס דהרבה דינין אמרו אף דאין נוהגין בזמן הזה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל לזה בפ"א מטוען הל' י"ב:

אמר ר' שמואל בר יצחק שמרה. כדפרישית והמסקנא דבכל כה"ג אין השביעית משמטתה מכאן הוא דלמד הרמב"ם ז"ל מ"ש פ"ט מהלכות שמטה ויובל בהל' ז' אבל שבועת השומרין והשותפין וכיוצא בהן משבועות שאם יודה ישלם ה"ז ישבע אחר השמטה והכ"מ כתב על מה שנראה דמירושלמי דשביעית מדברי ר"מ למד כן דיש לגמגם למה פסק כיחידאה וכו' ע"ש והכא מבואר הוא בהדיא דסתמא דהש"ס ס"ל כן ודוקא דברים שהן משה ידו וכו' כדמפרש לה להתוספתא דכל כה"ג בכלל דאין השביעית משמטתו ואינה משמטת שבועתו:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

פרק ח

הלכה א

ארבעה שומרין הן. ואין חייבין אלא דרך קנין. זה מבואר בכמה מקומות בש"ס הבבלי שכדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרין ועיקר הדבר בפ' מרובה דף ע"ט ע"א על האי מתני' היה מושכו וכו' דמייתי לקמן. והאי דפליג ר' אבהו ור' בון בר חייה הוא פלוגתא דרב אחא ורבינא בפ' אלו נערות דף נ"א ע"ב והא דר' בון כרבינא דהתם דדייק מרישא דוקא אם מת ברשות בעלים הוא דפטור הא אם הוציאו מרשות הבעלים חייב עליה ואפילו עומדת ברשות הרבים וכתירוץ הראשון דהתוס' שם דאע"ג דמשיכה לא קנייא בר"ה להתחייב באונסין קניא וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' גניבה הלכה י"ו הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב ומשמע אפי' לא הכניסה לרשותו נתחייב בה מכיון שמשכה מרשות הבעלים דאלו הכניסה לרשותו אפי' לא משך כלל חייב כדאמר הכא וזה מבואר וכדפסק הטור בסימן שמ"ח. ומיהו הא דמדייק הכא לר' בון מההיא דשליחות יד ומפרש לטעמא דסיפא דמתני' משום דקונה מדעת הבעלים הוא האי אזלא כלשון הא' שפי' רש"י ז"ל שם במתני' דנתנו לבכורות בנו אבעלים קאי. וכבר בארתי בארוכה מזה לעיל פ' מרובה בס"ד ועיין שם הל' ו' ד"ה מאן דאמר לי האי מילתא וכו' מה שנתבאר מהיוצא מהסוגיא דהכא ודהתם. ואפשר לומר דאפי' ללשון הב' דנתנו אגנב קאי דאיהו הוי ליה בבעלים לענין זה ודחיה בעלמא היא דקאמר הכא להא דפריך מההיא דשליחות יד. והאי עומדת על אבוסו דקאמר בבבלי פ' הגוזל קמא דף ק"ז ע"ב אינו ענין להא דאיירי הכא ולקמן בהלכה ג' יתבאר מזה דהתם איירי בהאי ענינא דפ' הגוזל:

לשמור ולא לקרוע וכו'. ברייתא זו הובאה בבבלי סוף פ' החובל. ובדין ליתן במתנה כדר' יוסי דהכא דדוקא שאמר לכל מי שירצה אבל אם אמר לפלוני קרינא ביה לשמור כדאמר רב יוסף התם גבי ההוא ארנקי דצדקה וכו' עניי דפומבדיתא מיקץ קייץ להו ולשמור הוא וזה מוסכם מהפוסקים ז"ל:

תני וגונב מבית האיש וכו'. ברייתא זו לא מצאתי ככתבה ולמאי דפרישית וכדמוכרח דלענין קניית כפל קאי דאי כמשמעו הא אמרינן אין לי אלא ביתו גגו וחצירו מנין וכו' ולכאורה הוה משמע מהכא כלישנא בתרא דרבא דריש פ' המפקיד דהתם דאמר טעמא דקניית כפל אע"ג דדבר שלא בעולם הוי משום דנעשה כאומר לו לכשתגנוב ותרצה ותשלמני סמוך לגניבותה קנויה לך דלהאי לישנא אם עומדת שלא ברשותו לא קני ליה כפילא כדאמרי' א"ב דקיימא באגם מיהו יש לדחות דראש גגו כרשותו הוי והלכך אין לנו לפרש אלא דהכא עד שלא הכניסה לביתו מירי וס"ל להאי תנא דהואיל וראש גגו הוי כחצר שאינה משתמרת לא קנייה ליה כפילא דאתי מעלמא דהוי כמציאה והיינו דקאמר אם מבוצר כבית הוא. ולפ"ז יש לומר דאינו ענין להני לישני דאמרי התם בהא דהתם בשהכניסה לרשותו מעיקרא מיירי אלא דבשעתא דגניבה קיימה באגם הוה. ובענין דין היוצא מסוגיא דהתם נתבאר לעיל ריש פרק המפקיד. וכן ההיא ברייתא ולא מבית השואל לא מצאתי ככתבה וכלשונה כ"א הא דגרסי' במכילתא בפסוק וכי ישאל איש מעם רעהו נתקו הכתוב השואל מכלל השומר ואמרו ענין בפני עצמו ולא מיתפרשא האי ברייתא דמכילתא אלא לענין מה שיש בשאר שומרין מה שאין בו בשואל ועל גוף חילוק הדין שיש ביניהם ודאי לא קאמר דהאי בהדיא כתיבא ול"צ לן למידרש מוי"ו דוכי ישאל ומצינו דילפינן שומרין משואל לענין פטורא בבעלים כדאמרינן בהדיא בריש פרק השואל דוי"ו דוכי ישאל מוסיף על ענין ראשון הוא. מיהו לענין חילוק הדין בקניית הכפל יש לפרש גם הברייתא דמכילתא כמו דמוכרח לפרש האי ברייתא דהכא וכדאמרינן בריש המפקיד דבשואל לא קני ליה כפילא בדיבורא עד שישלם ואח"כ נמצא הגנב ומשמע מהכא כרב זביד משמיה דאביי דטעמא הואיל וכל הנאה שלו וכמסקנת הפוסקים ז"ל ועיין לעיל ריש פרקי מרובה:

היו אחרים יודעין שלא פשע מאי וכו'. ופשיט ליה דפטור אף משבועה שלא שלח בו יד וכדפרישית בפנים דהבעיא לענין זה הוי וזה פשוט ועוד דלענין שבועה שלא פשעתי בהדיא אמרו בברייתא דאם יש עדים שלא פשע פטור הוא משבועה כדגרסי' בהאי תלמודא בפ' המפקיד הלכה ו' מתי אמרו ש"ח נשבע ויוציא וכו' ע"ש והביא לזה הרי"ף ז"ל בפ' המפקיד וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו משאלה ופקדון הלכה ג' דפטור אף משבועה

שלא שלח בו יד ע"ש וכן כתב הרא"ש ז"ל שם ודייק הוא ז"ל דדוקא אם עדים מעידין שנגנבה או שנאבדה בלי פשיעתו הוא דפטור אף מן השבועה שלא שלח בו יד אבל אם אין עדים רק שנגנבה או שנאבדה צריך לישבע שלא פשע בה ואגב אותה שבועה נשבע נמי שלא שלח בה יד וכ"כ הטור בסי' רצ"ד וכתב שם אבל בירושלמי יש שאפי' אם יש עדים שנגנבה וכו' וזה אינו מבואר בהדיא אלא מדיוקא הוא דיש לדייק כמ"ש הרא"ש ומדקאמר היו אחרים יודעין שלא פשע דוקא ועיין בסוף מכלתין. ובמ"ש הרא"ש ז"ל שם מענין ראוי לשמירה דאיתמר בסוגיא דהמפקיד כבר כתבתי מזה בפ' המפקיד שם דנראה דאין כן דעת הרמב"ם ז"ל ויש לדקדק על דברי הרא"ש ע"ש:

מהו שישלם תשלומי כפל של אונסין וכו'. הכא פשיט לה דש"ש בטוען טענת ליסטים מזוין הוי כאונס ואינו משלם תשלומי כפל אם נמצא שקר ואתייא כהאי מ"ד בפ' סורר ומורה הל' ג' דס"ל דליסטים מזוין גזלן הוא וכדאמר נמי בבבלי ריש פ' השואל דף צ"ה ע"א בענינא דהאי פירכא לחד תירוצא ואב"א קסבר ליסטים מזוין גזלן הוא וכדדייק הכא דאלת"ה הרי יש חשובה על הת"ו. והתם קאמר לעיל מינה דאפ"ה קרנא דשואל עדיפא וא"כ אפי' למ"ד ליסטים מזוין גנב הוא לא מיפרך הק"ו. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בריש הל' גניבה ובפ"ד הל' ד' דבאבידה דדינו כשומר שכר משלם תשלומי כפל בטוען טענת ליסטים מזוין וכבר ביארתי מזה בפ' בן סורר ומורה דאתיא במסקנא דהבבלי פ' מרובה וכמסקנא דהכא שם כר' זעירא דאפי' נוטלו בפני הבעלים אין זה גזלן אלא גנב עד שיגזול בפרהסיא וע"ש ד"ה בנין אב שבכולן ויגזול את החנית:

רבי זירא אמר נשבע וכו'. פלוגתא דהכא כפלוגתא דרב אחא ורבינא בפ' השואל שם דפליגי בפשיעה בבעלים והתם קאמר בפשיטות במאי דפליגי דמ"ד פטור קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו ולא נחית לכל השקלא והטריא דהכא וכבר בארתי הסוגיא היטב בפנים בעיון הדק ולא תיקשי למאי דפרישית בהאי סייעתא דר' זירא דמדייק הש"ס דע"כ הק"ו דנושא שכר משואל לענין הפטור בבעלים מתשלומין דוקא ומיהת משבועה שלא פשעתי לא מיפטר והיינו מדלא קחשיב שוכר בהדיא כמבואר בפנים ולכאורה איכא למידק דאמאי לא מדייק נמי מדלא קחשיב ש"ח בהדיא דהא לסברת האי תנא חדא דינא אית להו להשוכר וש"ח. אבל הא ליתא דאין ה"נ דהאי דיוקא שפיר קאי נמי מש"ח דאי ס"ד פשיעה בבעלים פטור בשואל א"כ אף בש"ח לא נתחייביה לישבע שלא פשעתי אלא דוקא שלא בבעלים מק"ו והיינו הך והש"ס דלא נקט אלא השוכר משום דבכל מקום מיתני נושא שכר והשוכר בהדדי וכאן השמיט התנא למיתני שוכר וזה מבואר. ומסקנת הפוסקים ז"ל כמ"ד פשיעה בבעלים פטור בכולהו וכמסקנא דהכא מר'

מנא וכבר זכרתי מזה דר' מנא בתראה דהאי תלמודא הוא כדמוכרח מהרבה מקומות דפסק הרמב"ם ז"ל כוותיה במה שלמד מסוגיא דהאי תלמודא:

יטול נטל. כבר ביארתי בפנים דלהמסקנא פשטינן מהא דר' הושעיה דלאו דוקא נטל אלא אפי' הגביה ליטול וכשמואל דהתם סוף פ' המפקיד. וכן נתבאר בפנים דלמ"ד שליחות יד אינה צריכה חסרון והכי קי"ל עכ"פ הגבהה כדי ליטול בדבר שיבא לידי חסרון הוא דבעינן. והא דקאמר הכא אין תימר ליטול וכו' לכאורה לא אתיא כמסקנא במאי דנתבאר מסוגיא דחבית בפ' המפקיד וע"ש במ"ש בס"ד לענין ב' הגירסות:

אין משערין אותו אלא בגופו וכו'. למאי דפרישית בפנים אתיא שפיר כהאי ברייתא דמייתי לה בבבלי פ' השוכר את הפועלים דף צ"ג ע"ב רועה שהיה רועה עדרו והניח ובא לעיר בא זאב וטרף וכו' אלא אומדין אותו אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור וכפירושא דהתם לפי המסקנא דאומדין אותו אם היה יכול לקדם ברועים ובמקלות והיינו נמי דקאמר הכא דאין משערין אלו היה אחר תחתיו והיה יכול להציל בעצמו אפי' אם לא ימצא לקדם ברועים נמי ובמקלות הא לא אמרינן אלא משערין בגופו ואם היה יכול להשתדל ולקדם ברועין ובמקלות ש"ח בחנם וש"ש בשכר אז הוא חייב. ואם לא אפשר לו למצוא אחרים והוא לא היה יכול להציל פטור וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' שכירות הל' ו' רועה שהיה לו להציל וכו' ואם לא עשה כן והיה לו לשכור ולא שכר ה"ז פושע וחייב וא"כ אם לא היה אפשר לו למצוא אחרים ולשכרן פטור:

אלא כיני לא יאמר שליחות יד שנאמר בשומר שכר וכו'. והכי אמר רבי יוחנן משום ר' יוסי בן נהוראי בבבלי פ' המפקיד דף מ"א ע"ב משונה שליחות יד האמורה בש"ש וכו' אלא דמהתם משמע דלמ"ד שליחות יד אינה צריכה חסרון והכי קי"ל דמכאן הוא למד דקרא יתירא בא לגלות דשליחות יד אינה צריכה חסרון וא"כ אפי' בש"ח שהניח מקלו ותרמילו עליה הוי שליחות יד ומתחייב באונסה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גזילה הל' י"א השולח יד בפקדון וכו' ה"ז גזלן ונתחייב באונסיו. ואין חילוק בזה בין ש"ח לש"ש. ויש לומר דה"נ קאמר הכא דאחר שגילה לנו הכתוב גבי ש"ש ילפי' גם ש"ח ממנו לענין זה כדכתבו התוס' שם ע"ב ד"ה לומר לך וכו' והיינו דקאמר להחמיר עליה ועל דין דשליחות יד קאמר:

הלכה ב

רב אמר פטור משבועת הפקדון וכו'. כבר נתבאר מזה בפ' זה בורר הלכה ט' וע"ש בד"ה קרוב מהו לחייבו עליו משום שבועת ביטוי:

ואין יסבור ר' ישמעאל כר"מ וכו'. הא דלא קאמר בהא אפי' לר"ע דהא ר"ע ור' ישמעאל לא פליגי בשבועת ביטוי להבא משום דר"ע לא מצינו לומר דסבר כר"מ באמן אמן דאיהו בר פלוגתיה בהא והוא ת"ק דר"מ התם כדאמרינן שם מאן תנא שומרת יבם ר"ע היא. ומהא נמי קשיא על ר' יוחנן דהלכה כר"ע בפלוגתא דר' ישמעאל ואליביה לא אשכחן מילתיה אלא דבלאו הכי מסיק הש"ס וקאמר דאת משכת מקשייא כדפרישית בפנים. ואף ר' יוחנן לא אמרה בבה"מ אלא כדי לחדד בה התלמידים כדאמרינן בעלמא. והך ואין יסבור ע"כ ליכא לפרש אלא בענין בעיא דר' יוחנן דרב לא איירי כלל בענין סוטה מיהו הנכון לגרוס אתיא דר' יוחנן כר"ע ואין יסבור כר"מ אתיא היא כר' ישמעאל כר"מ אמן אמן וכו' והכל כדפרישית ומתיישב יותר בפשיטות:

הלכה ג

אמר לאחד בשוק וכו' משביעך אני וכו'. עיין לקמן ד"ה תיפתר בששחטו אחר במ"ש מזה:

טענו טענת אבד וכו'. כבר בארתי מזה בריש פ' מרובה בענין דאמרינן התם דממעטינן טענת אבד מכפל מקראי והיוצא מזה לתנאי דפליגי בפירושא דקראי כדאיתא בסוגיא דהתם ועיין מ"ש שם בס"ד:

בין עד שלא באו עדים בין משבאו העדים. וכן פסק הרמב"ם ז"ל דלעולם מביא קרבן על הודאתו ואפי' הודה אחר שבאו העדים שכך כתב בפ"ו מהל' גזילה הל' ח' אין הנשבע על כפירת ממון משלם חומש עד שיודה מעצמו אבל אם באו עדים והוא עומד בכפירתו משלם הקרן בלבד על פי העדים ואינו משלם את החומש שהחומש עם הקרבן לכפרה הם באים ואינו מביאים אלא על עצמו. הרי שכתב והוא עומד בכפירתו אבל אם הודה אפי' לאחר שבאו עדים מביא קרבן וחומש שהעיקר בדין הזה דהודאת עצמו בעינן לעולם בין בטענת אבד בין בטענת כפל וכדכתב בריש פ"ד דגניבה דאינו מביא אשם על פי עדים על שבועתו. אלא דבטענת אבד דאין כאן כפל אם הודה כל היכא שהודה ואפי' לאחר שבאו עדים מביא הוא קרבן וחומש וכדברי התוספתא ותלמוד ערוך דהכא וכדקאמר בהדיא ג"כ לקמן בברייתא דר' זירא וכך הם דבריו ז"ל בפי' המשנה בטענת אבד. כשהודה מאליו. אבל אם העידו עליו בזה והוא כופר אינו חייב חומש ולא אשם ובטענת גנב כתב ואם הודה מאליו משלם קרן וחומש ואשם דהתם הוא דבעינן שיודה מאליו בלי עדים ומשום חומש הוא ולאשמעינן דכל היכא דמשלם כפל אינו חייב בחומש כדלקמו ומש"ה יש לתמוה על מה שכתב רש"י ז"ל במתני' בטענת אבד ואם

הודה מעצמו שלא באו עדים וכו' וכן נמשך הר"ב אחריו והבאתי דבריו בפי' המשנה וזהו שלא כדברי התוספתא וש"ס ערוך דהכא. ועיין מה שכתבתי בריש פרק שבועת הפקדון: **טענו טענת גנב וכו'**. סיפא זו דהתוספתא מייתי לה בבבלי פ' מרובה דף ס"ה ע"א דמייתי לה התם לסיועי לרב דאמר קרן כעין שגנב וכפל כשעת העמדה בדין מדברי ר' יעקב ומשום דלא סלקא אדעתין לפרש דבריו דהכפל עולה לו אם אינן שוין הכפל עם החומש ודחי לה רבא התם לסייעתא דרב אלא דמשכחת לה שנשבע וחזר ונשבע וכו' והכל על הקרן דהשתא שוין הן הכפל וחומש. ומשמע מסוגיא דהתם דבענין אחר לא מצינן לפרש דברי ר' יעקב דעכ"פ בעינן שיהא החומש והכפל שוין זה עם זה ואם אינם שוין בהא לא קאמר ר' יעקב והלכך דחיק רבא לפרושי בכה"ג ולא בגוונא אחריתא. וע"פ זה פירשתי להא דהכא בפנים כעין דרבא דהתם. מיהו דברי ר' יעקב דהכא דקאמר הרי מצינו חומש בלא אשם מתפרשין בדוחק לפי פי' זה. והיה נראה לפרש הא דהכא בענין אחר דאמרו לו איכן מצינו אשם בלא חומש דלדבריך אין זה מביא חומש ואע"פ כן מביא הוא אשם והתורה הקפידה שיביא חומש עם האשם אמר להן והרי הנשבע וחוזר ונשבע וכו' כלומר שנשבע על החומש וחזר ונשבע עליו וכדתנן בפ' הגוזל קמא דנותן חומש על חומש עד שיתמעט פחות משוה פרוטה והשתא הרי מצינו אשם בלא חומש דהא אם נתמעט פחות משוה פרוטה שוב אינו מוסיף חומש על זה דאינו ממון ונהי דמדינא גם אשם אינו מביא על שבועה אחרונה זו דהא ודאי על פחות מפרוטה אינו מביא לא אשם ולא חומש כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' גזילה וכן כתב בהדיא לענין אשם בסוף פ"ז מהל' שבועות מ"מ מצינו למימר לר' יעקב הכי דהא אשם כבר נתחייב הוא משבועות הראשונות קודם שנתמעט מפרוטה ובאלו ודאי מביא גם חומש עמהן אלא דשבועה האחרונה היא בלתי חומש וקסבר רבי יעקב דמ"מ נתחייב אשם בכפירתו מכיון שנראה מחמת כפירת ממון כ"א חומש הוא דלא שייך בה. ולא נאריך להביא ראיות לזה הואיל ואינם לדינא. דהא הלכה כחכמים דהתם דלעולם אינו משלם חומש כשמתחייב בכפל בין שוין הן ובין אינן שוין וכדבר אחר דהכא. ומיהו למאי דמוכרח מהאי פירושא דדבר אחר דס"ל כחכמים דתוספתא כמו שהבאתי בפנים ומוכרח מדר' זירא דלקמן וזהו כר"ש בן יוחאי דהתם דמוסיף דאף אשם אינו מביא כשמשלם כפל והיינו חכמים דתוספתא ובהא לאו דהלכתא היא אלא כחכמים דהתם. אלא דלמדנו מהאי ברייתא דר' זירא דס"ל ג"כ כהאי ברייתא דבטענת אבד הודאה דלאחר שבאו עדים הוי הודאה לענין קרבן כמבואר בדיבור דלעיל:

תיפתר בששחטו אחר. האי תלמודא לשיטתיה אזיל אליבא דר' יוחנן כדגרסינן בפ' ד' מיתות הלכה י' דפליגי חזקיה ור' יוחנן דר' יוחנן ס"ל טובח ע"י אחר פטור כדפרישית התם ומכאן מוכרח האי פירושא בהדיא וע"ש ד"ה טבח ולא מכר ומשום זה לא רציתי לפרש דהאי אחר דקאמר שותפו הוא ושחטו שלא מדעתו דבכה"ג פטור מתשלומי ד' וה' כדאמרי' התם במה שהבאתי לקמן דבהדיא אמר בסנהדרין שם לר' יוחנן הכי. אבל בבבלי פ' הגוזל קמא דף ק"ו ע"ב דפריך נמי על מילתיה דר' יוחנן בטענת גנב ממתני' דהכא ומשני התם שינויי אחריני דבטובח ע"י אחר לא מצי לשנויי דהא ר' יוחנן דהתם קאמר בהדיא בפ' מרובה דף ע"א דבטובח ע"י אחר מיחייב כדקי"ל דבטביחה אמרינן שליח לדבר עבירה. וזה א' מחליפין של הש"ס בסברת אמוראי. והתם משנה לה בחד משינויי בשעמד בדין וכדרבא צא תן לו וכו' והכא לא שייך האי שינוייא למאי דמדייק הש"ס מסיפא דמתני' דבגנב עצמו מיירי ודינא דרבא גם בגנב עצמו הוא כדאמר במרובה. ומיהו לא שייכא להך דיוקא ושינויא דהכא ולמאי דבארתי בפנים מיתוקמא שפיר המסקנא דכר' יוחנן קי"ל וכן בהא דנשבע ואח"כ אכלו ולא קי"ל בהא כרב הונא דפ' כל הנשבעין כמ"ש שם ומתבאר הכל לפי המסקנא כמבואר בפנים ואף דמתוך הסוגיא דפ' הגוזל בהא דרב הונא אמר רב מתבאר דלא אמר רב התם אלא בטענת אבד אבל בשבועת דמחייב כפל לא קני בהאי שבועה מ"מ פירשתי הסוגיא דהכא במה דקאמר דאיכא למיטעי גם בזה כמבואר. ומתוך הביאור הסוגיא נתבאר ג"כ טעמא דהאי ש"ס דגריס במתני' גבי אחד מן השוק משביעך וכו'. והתוס' קיימו להגי' במתני' מהיא דהגוזל דף ק"ח ע"א ע"ש דגרסי נמי הודה מעצמו וכו' ומשום סיפא הוא דנקט לה. ומיהו למאי דנתבאר בפנים אף דלא גריס האי ש"ס במתני' בסיפא הודה וכו' מ"מ שפיר נמי מתפרשא דקמ"ל דהכא אף שנשבע אינו מתחייב אלא בכפל ופטור הוא מן החומש אפי' אם יודה אח"כ כמו שנתבאר לעיל:

אינו חייב אלא לאחר שבועה. וזה מבואר בריש פ' מרובה. ובהיוצא מזה נתבאר במה שכתבתי שם:

טענו טענת אבד ונשבע לו ואח"כ טענו טענת גנב וכו'. דברי ר' יוחנן מבואר בבבלי בפ' הגוזל קמא דף ק"ז ע"ב והמסקנא דטעמא הואיל ויצא ידי הבעלים בשבועה הראשונה וכדמסיק ג"כ ר' לא הכא לקמן וכדפרישית לפי הגירסא אין תימר אפילו בעומדת מחלפה שיטתיה דר' יוחנן וכו' וזה מוכרח הוא וכדמשמע נמי מסוגיא דהתם דבעי למיפשט בעיא דר' זירא דבעי כדהכא מההיא דטענו טענת אבד וכו' דר' יוחנן דוקא עומדת על אבוסו קאמר אבל שלח בו יד קנאו ופטור מכפל ודחי לה דמהא ליכא

למישמע מינה דשאני התם הואיל ויצא ידי הבעלים וכו' וכדדחי ר' לא הכא שהוא כיוצא וידוייו בשבועה וא"כ בשלח בו יד איכא למימר דמחייב בכפל אבל לפי האמת בשלח יד פטור מכפל כדאמר רב ששת התם לקמן וקמה למסקנא ומטעמא דבהדיא אמרינן בפ' המפקיד דף מ"א דבשלח בו יד קמה ליה ברשותיה להתחייב באונסה וכמה שהבאתי מזה לעיל סוף הלכה א' גבי רועה וכו' וא"כ לא שייך להתחייב בכפל משום גניבה דכשלו היא וכן פסק הרמב"ם ז"ל לשניהם בפ"ד מהל' גניבה להיא דרב ששת בהל' ב' ולההיא דר' יוחנן בהל' ה' וע"ש ומה דפרישית בפנים בענין שבועת ביטוי דאינו מתחייב בה אלא היכא דליכא חיובא משום שבועת הפקדון אע"ג דהאי דרשה דלאחת בענין שבועת העדות אתמר התם בדף כ"ה ע"ב וכן הרמב"ם ז"ל הביא לזה בפרק ט' מהל' שבועות הלכה י"ד גבי שבועת עדות מ"מ האי דינא גם בשבועת הפקדון איתא כמו שתמצא בדבריו בפ"ז ובפ"ח מדיני שבועת הפקדון דלעולם ליכא חיובא דשבועת ביטוי היכא דאיכא חיובא משום שבועת הפקדון והכי מוכחא מהתם בסוף מכלתין ע"ש:

אינו חייב עד שיכפור בבית דין וכו'. מהכא משמע דאם נתחייב שבועה בב"ד ונשבע חוץ לב"ד מחייבת שבועה זו בכפל דלא ממעט אלא בקופץ ונשבע בתחלה חוץ לב"ד אבל לא משמע הכי מסוגית הבבלי שם דף ק"ו ע"א גבי הא דרב הונא אמר רב שהובא לעיל דשקיל וטרי אליביה וקאמר התם בפשיטות גבי לצדדין קתני וכו' כדפי' רש"י ז"ל דנתחייב שבועה בב"ד ונשבע חוץ לב"ד לא קנייה הך שבועה ובקפץ ונשבע משמע מהתם דאפי' בב"ד לא מהניא למיקני וכל זה לרב הוא לענין קנייה בטענת אבד ויש ללמוד אם הוי שבועה לחייבו בכפל בטענת נגנב אלא דלמאי דדחי לה רבא התם הא דקאמר לצדדין קתני איכא למימר דתו לא איתברר לן הך דינא בפשיטות דאם חייבוהו ב"ד לישבע ונשבע חוץ לב"ד דלא מחייב כפילא וכן לא איתברר לן השתא מסוגיא דהתם דבקפץ ונשבע לא מהני אפי' בב"ד לענין לחייבו בכפל. ועיין במה שדקדק הה"מ שם בהל' ו' במה שלא זכר הרמב"ם ז"ל מדין קפץ ונשבע בב"ד. ובגיטין דף ל"ה ע"א אמרינן מודה רב בקופצת ולשי' רש"י ז"ל התם מהני שבועה זו והכי משמע מהאי תלמודא בפ"ד דגיטין הלכה ג' אם נשבעה נשבעה וכבר כתבתי שם דאין דעת ר"ת ז"ל כן הביאו הרשב"א ז"ל בחידושיו שם ומביא ראיה מההיא דהגוזל וכל זה אליבא דרב גופיה הוא:

תיפתר בשנשבע לו ואח"כ טבחו. וכ"כ הרמב"ם ז"ל בריש פ"ד מהלכות גניבה ואם טבח ומכר אחר שנשבע וכו' משום דלא משכחת לה בטוען טענת גנב בענין אחר דאם קודם שנשבע פטור נמי מכפל כיון ששלח בו יד למאי דפסק כרב ששת ונתבאר לעיל בד"ה טענו טענת אבד וכ"כ התוס' בדף ק"ז ע"ב ד"ה ושלח בו יד פטור דצ"ל שאכלו לאחר

שבועה וכמבואר הכא בהדיא ושינוייא דתלמידוי דר"ח שינויא דחיקא לא הביא הוא ז"ל לזה:

כסומכוס דאמר אע"פ שאין גניבה יש טביחה ומכירה. דברי סומכוס בברייתא הובאה בבבלי פ' מרובה דף ע"ה ע"ב דקאמר התם גבי היו שנים מעידין שגנב ושנים מעידין שטבח ומכר והוזמו עדי גניבה הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם תשלומי שלשה לפר ושנים לאיל ומפרש לה האי ש"ס דאהאי בבא קאי דברי סומכוס אלמא דאית ליה יש טביחה ומכירה בלא גניבה. והתם דחי לה בפשיטות דלא מצינן לפרש דברי סומכוס ארישא דכי לית ליה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכיון דאין גניבה אין טביחה ומפרש לה שם בגוונא אחרינא. ולמאי דקאמר שמואל הכא וכדפרישית דלא צריכין לאוקמי המתני' כסומכוס איכא למימר דסומכוס נמי בהא מודי להו לרבנן דאם אין גניבה אין טביחה כדקאמר התם בפשיטות. ודברי שמואל דהכא היינו כדאמר התם לעיל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב. ודברי ר"ל דהכא לס"א דפרישית בפנים היינו כר' יוחנן דהתם וכדקי"ל דהיכא דבהודאתו יש בה ממש שנתחייב עצמו בקרן אפי' אח"כ באו עדים פטור מן הקנס ומזה נלמד לדיני' דר' זירא בעידי אונסין וכדפרישית אליבא דרבנן:

הלכה ד

תני לא להקל ולא להחמיר חייב. לפי גי' הספר פירשתי למאי דמצאתי בתוספתא ולפ"ז פליגא אמתני'. ומיהו נראה למאי דמייתי אמר לשואל וכו' איכן שורי אמר לו מת. דאמתני' דילן קאי והנכון דפטור גרסי' והש"ס מפרש להא דקאמר זה הכלל כל הנשבע וכו' להחמיר על עצמו פטור לאו דוקא הוא אלא אפי' לא להקל ולא להחמיר נמי פטור משבועת הפקדון כיון דלאו כפירת ממון היא ועלה קאמר מתני' אמרה כן דהכי נמי משמע מהני בבי דקתני במתני' מהו שיאמר לו בא ותשבע לי וכו'. לאו היינו דקאמר בהלכה א' שלא נתתה עיניך בה לגוזלה דהתם בשבועת שליחות יד מיירי כמבואר שם והכא בשבועה שאינו ברשותו כשהוא משלם קאמר כדמפרש אפי' דאת יהב לי כמה וכו' והכא כמסתפק ושואל הש"ס בזה אבל בש"ס דידן מבואר בהרבה מקומות דכשהוא משלם משביעין אותו שבועה שאינו ברשותו. ובבבלי פ' הגוזל קמא דף ק"ז ע"ב שלש שבועות משביעין אותו וכו' וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שאלה ופקדון בהל' א' נמצא כל שומר שנשבע שבועת השומרין כולל בשבועתו ג' דברים ששמר כדרך השומרין ושארעו כך וכך והרי ברשותו. ר"ל שאירעו כך כשהיה ברשותו. ושלא שלח בו יד קודם וכו' ואם רצה לשלם נשבע שאינו ברשותו וכו' ובדברי הרב המחבר בש"ע סי'

רצ"ה סעיף ב' נמצא כתוב ושאירעו כך וכך ושאינו ברשותו וכו' ודחק הסמ"ע בפירוש הדבר והניח בצ"ע ופשוט הוא כי זה ט"ס כי דברי הש"ע המה מועתקים ממש מדברי הרמב"ם ז"ל וצ"ל והרי הוא ברשותו:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא